

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

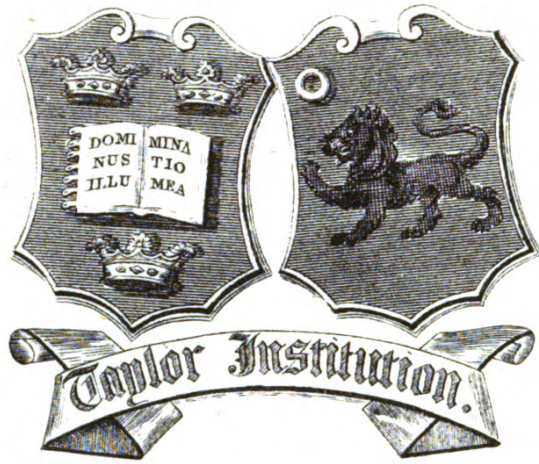
<http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks>

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

56 d. 30.

ESAIAS TEGNÉRS

SAMLADE SKRIFTER.

FEMTE BANDET.

ANDRA UPPLAGAN.

STOCKHOLM,

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.

SKRIFTER PÅ PROSA.

Tal vid jubelfesten 1817,

hållet på Carolinska lärosalen i Lund.

Den högtid, vi i dessa dagar fire, är i mera än ett afseende märkvärdig och upplyftande. Halfva Europa står upp och begår minnet af en enskilt man, som, utan någon borgerlig betydighet, utan några yttre hjälpmedel, endast med sitt hufvud och sin fria, uppåt sträfvande ande, förändrade världens utseende och befriade både Religion och Förnuft från deras nesliga bojar. Folken församlas i Herrans tempel och prisa den Evige, som sändt sitt ord, och näst honom *den*, som åter framdrog det i dagen, så rent, så enkelt, så kraftfullt, som det fordom hördes ifrån heliga läppar. Skalderna sjunga till hans lof, och den ene talaren aflöser den andra, för att prisa hans minne. Dagen hör ingenting annat än hans beröm, och natten lågar af bilder, som skola antyda hans verk. Ett allmänt jubel fattar land och stad. Man glömmet tidens trångmål, och tänker ej, talar ej om annat än den väldige mannen och hans under. Öfver den prisades bröst har jor-

den redan länge hvilat; men märkvärdigt och upplyftande är det för en hvar att se, huru Sanningens strid alltid slutas med seger, huru människan är stor endast genom sin tanke och sin kraft, och huru den verkliga storheten aldrig förgätes af efterverlden.

Förtjenster sådana som Luthers borde också minst af alla äfventyra att blifva förgätne. Hans företag var så viktigt för allt hvad menskligheten skattar heligast, det verkade så afgörande på hans tid, dess följder ligga så öppna, äfven i våra dagar, att liknöjdheten sjelf ej kan få tid att glömma. Men till denna allmänna beundran verkar äfven betydligen en annan omständighet. Luther var nemligen en af de sällsynta världshistoriska karakterer, som alltid, i hvad de ock företaga sig, genom sjelfva sitt sätt förvåna och outplånligen inpräglade sig i minnet. Det låg någonting ridderligt, jag ville nästan säga, någonting äfventyrligt, i hela hans väsende, i hela hans företag, sålunda som det både börjades och fortsattes. På allt hvad han gjorde eller sade tryckte han alltid en egen stämpel af nästan ofattlig storhet, af nästan öfverbrusande kraft. Hans handling var som ett helt, hans blotta ord var som ett halft fältslag. Han var en af de väldiga själar, hvilka, likt vissa träd, endast blommar under stormen. Hela hans stora, rika och underfulla lif har alltid förekommit mig som en hjelte-

dikt, med sina strider och sin slutliga seger. En sådan ande måste nödvändigt alltid skaffa sig rum, han måste nödvändigt på ett afgörande sätt gripa in i historien, hvarthelst också hans verksamhet vändes, och under hvilka förhållanden och hvilka tider han också framträdde.

Det tidehvarf, hvori Luther framstod, var en af de stora verldshistoriska epoker, då tidens orm byter om skinn och framgår i förnygrad gestalt. Medeltiden hade redan länge stått vid sin graf. Den gamla riddar-andan, som utgjorde dess egentliga lifskraft, var, af flera orsaker, så godt som förslocknad. Kriget hade tagit ett nytt skick och trängt den blotta personliga tapperheten tillbaka i skuggan. Staterna hade samlat sig i större massor, en fastare ordning hade stadgat sig, och lagen och dess mäktige bandhafvare var öfver riddaren och hans svärd. Nya borgerliga förhållanden hade äfven småningom uppkommit. Ett nytt stånd hade bildat sig, hvilket täflade med de förra i förmögenhet, och var dem öfverlägset i bildning och praktisk behändighet. Handeln, med sin verldsförenande ande, sammanband folken och utbytte emellan dem icke blott varor, utan äfven tankar och åsigter. En ny verld hade sprungit upp ur oceanen och skickade den gamla sitt guld och sina under. Genom boktryckeriet hade man ett nytt, förut okänt, medel att sätta i omlopp och utsprida satser och undersökningar. Det var omöjligt att längre

spärta tanken inom ett särskilt skrå, eller kvarhålla den lössläppta forskningen. Hon gick genom lyckta dörrar. Det hade växt vingar på den unga örnen, och han pröfvade dem alltjemt och steg emot solen. Man kunde bränna kättaren; men hans skrifter blefvo kvar för en hvar och ropade som anderöster öfver jorden. Den gamla klassiska forntiden hade nyligen blifvit framdragen ur sitt grus. Lik en ur jorden uppräfvad stad, stod den för den förvånade världen, med alla sina tempel och stoder. Dess ofantliga massa af klara föreställningar och djerf forskning kastades på en gång som ett gäsningämne i den redan förut oroliga tiden. Hierarkien hade redan länge beherrsikat världen. Den hade förut tilläfvventyrs varit nödvändig för att som en osynlig makt, som en hand ur molnen, sammanhålla det förvildade Europa. Europa hade, flera sekler igenom, ej haft eller kunnat hafva någon annan verklig föreningspunkt än Kyrkan. Nu var förhållandet annorlunda. Det theokratiska systemet hade efter tidens förändrade skick blifvit onödigt, följaktligen äfven olämpligt. Det måste derföre lemna plats för ett annat. Hierarkien måste falla. Dess ålderdoms-utsväfningar, och dess halsstarrighet att ingenting vilja medgifva, påskyndade endast dess fall. Men den kunde verkligen ingenting medgifva. Den var som en slagen eröfrare, hvilken ej kan underhandla, ej kan återlemna något, emedan han

derigenom äfventyrar att förlora allt. Flera märkvärdiga försök att störta den hade redan blifvit gjorda. Det är sant, de hade misslyckats; men den blinda lydnaden var dock genom dem bruten och en möjlighet gifven att tvifla på den ofelbara. Med detta tvifvelsmål var också dess undergång oundviklig; ty den berodde från sin början på frånvaron af allt tvifvel, liksom mörkret beror på frånvaron af ljus. Den var som ett pappersmynt, hvars värde är förloradt, när förtroendet dertill upphör. Det afgörande ögonblicket var inne. Jorden var ihålig under den gamles thron, och det fordrades blott en djerf beslutsamhet och en kraftig arm, för att störta honom i den öppnade afgrunden.

Min mening med det nu anförda är ingalunda att förringa värdet af Luthers stora företag. Meningen är endast att förklara dess historiska möjlighet. Det stora och verldomhvälfvande kommer aldrig oförberedt. Det mognar långsamt, emedan det lefver länge. Endast det obetydliga fladdrar plötsligen fram som ett stjernskott, och dör bort likasom det. Man säger, att en stor man skapar sin tid, och man har rätt, så vida man härmed ej förstår en orimlighet. Af intet skapar Gud allena. En stor man, äfven den störste, är nödvändigt alltid en son af sin tid; men han är dess äldste son, han är tidens fidei-kommissarius. Tidehvarfvet är hans, och han förvaltar sitt gods såsom honom bäst synes.

De spridda elementerna finner han för sig, men vanligtvis ännu outredda och i kaotisk ordning kämpande emot hvarandra. Att samla och ordna dem till en skapelse, att rigta dem till ett bestämdt mål, att verka på tiden ledande, sammanbindande, med ett ord, bildande: detta är hans storhet, detta är hans egentliga skaparförmåga. Hvad han sålunda frambringar, det är, det kallas med rätta, hans verk. I denna menliga betydelse taget, skapade Luther sin tid. Mycket var gjordt före honom; ty hvad han gjorde hade annars varit en omöjlighet. Men icke dess mindre var han ensam den sekulariske mannen, på hvilken allt ankom; det var verkligen han, som omhävlfde hela andans värld, det var han, som hämnade förnuftet, det var han, som störtade vantron och påfveväldet.

Man kan betrakta, och betraktar äfven vanligtvis, Reformationen endast i dess förhållande till Kyrkan. Emedlertid utgjorde religionsreformen, sjelfva de theologiska satserna, blott dess ena sida, vigtig utan tvifvel, men derföre icke den enda. En alldeles isolerad religionsförbättring är i sig sjelf omöjlig; ty med religionen hänger allt menkligt, i ordets skönaste bemärkelse, tillsammans. Reformationen är i ett annat hänseende att betrakta som det menliga förnuftets Nya Testamente, som en befrielse från den gamla tråldomen. En ny tid tog med den sin början, och lemnade i arf till de

efterföljande tankens frihet, forskningen och öppen plats för utvecklingen af alla våra ädlaste anlag. Luther planterade icke kunskapens träd (Gud planterade det redan i paradiset), men han nedref klostermurarna omkring det, att dess grenar kunde vagga i en renad luft, och dess frukter mogna i solen. Trehundra år äro förflutna sedan denna stora händelse. Vi äro Reformationens arfvingar. Det frågas alltså med skäl: huru hafve vi använt vårt arf? *I hvad förhållande står den närvarande tidens ande till Reformationen?*

Jag ser en talrik samling framför mig. Den väntar tilläfventyrs af talaren, hvad han hvarken kan eller vill gifva. Dagens högtidlighet är rik. Den lemnar valet mellan en mängd ämnen. Jag har föredragit det nyssnämnda, emedan vår närvarande tid synes mig i flera afseenden märkvärdig. Så godt jag kan, vill jag derföre, som han ilar förbi, fatta tiden vid de flygande lockarna. Jag vill se honom i det skiftande anletet, och måla honom för er sådan, som han förekommer mig.

Det gifves i allmänhet ingenting svårare, än att rätt bedömma sin egen tid; likasom konstnären har svårast att träffa sin egen bild. En hvar utaf oss kämpar gerna för sig sjelf och

kan ej bedömma annat än hvad som närmast tränger in på honom; likasom den simple soldaten värjer sig sjelf i slaget och nedslår sin närmaste motståndare, men om slagets gång vet han föga eller intet. Endast fältberren står på höjderna och öfverser med klara blickar det hela. I mera än ett afseende liknar också vår tid ett fältslag. På dess utgång beror icke dagens eller landets öde, men seklernas och mensklighetens. Tidsandan gör som stora fältherrar: han manövrerar för att förvilla: det är ej lätt att gissa hvad han egentligen åsyftar. Allt är parti *med* eller *mot*: det är svårt att dömma utan väld och vrede. Emedlertid är en sådan dom nödvändig för en hvar, som icke vill försöfva sitt tidehvarf. På hafvet tar man solens höjd, för att veta hvar man är, och styrer deretter sin kosa. På jorden måste vi göra det samma, och akta på tidens tecken, om tiden skall akta på oss.

Att världen för närvarande befinner sig i en afgörande brytning till lif eller död, till ljus eller mörker, att vi lefve i en vändpunkt af historien, att vi, med ett ord, bygge på en volkan, som jäser inunder oss: derom öfvertygar oss den flyktigaste uppmärksamhet och volkanens utbrott, som vi till en del öfverlevvat. Men denna revolution är, likasom reformationen, till sin innersta grund andelig; den åsyftar en omhvälfning i tänkesätten, i vettenska-

pen, i konsten. Men på andra sidan är det anden, som styrer världen, och tänkesätten antaga alltid förr eller senare mandom och öfvergå till handling. Hvarje revolution i sinnena har derföre alltid en yttre politiskt sida, liksom hvarje rot har sin stam, eller hvarje själ har sin kropp. I begge dessa hänseenden, det inre andeliga, och det yttre politiska, måste derföre vår tid betraktas.

Det sistförflutna århundradet prisade sig sjelf såsom ljusets och fullkomlighetens tidehvarf. Det såg med förakt ner på nästan alla föregående tider, såsom barbariska och fördomsfulla. Vi böre också erkänna, att utmärkte män under denna tid verkade för Europas bildning, att mången fördom skingrades, att vettenskaperna, helst de praktiska, nådde en förut okänd höjd, och att äfven de andra i allmänhet behandlades med en klarhet i framställning och form, hvaraf man alltsedan den gamla klassiska tiden endast haft få exempel. Det låg i hela det adertonde seklet ett sträfvande till begriplighet och reda, till klar och fördomsfri öfversigt, som visserligen i sig sjelft är berömligt, och endast genom sitt användande på orätt ställe blir förkastligt. Vore ej människan sig sjelf en gåta, hvartill hon förlorat ordet redan i födseln, blefve hon ej med förbundna ögon landsatt på lifvets ö och bortkallad derifrån, vore icke just det ädlaste och heligaste hos henne tillika det

obegripligaste; i sanning, det nyssförflutna århundradet hade varit det enda fullmyndiga, och alla de föregående hade endast utgjort mensklighetens barndoms-år. Men lyckligtvis är människan något helt annat, än det, hvartill den öfverkloda tiden ville göra henne. Betrakte vi denna tidens ande i sina särskilda yttringar, så var det utan tvifvel rätt, att man beifrade fördomen; men det var ingalunda rätt, att man tillika ansåg allt andeligt, allt heligt, som en fördom. Hvarje tid har sin vantro, sitt ogräs; men midt ibland ogräset växa ofta religionens liljor: och det är orätt, om man bortrensar de ena med det andra. Det var helsosamt att man förföljde förföljelseandan, att man predikade samvetsfrihet och tolerans; men det var ingalunda helsosamt, att man med tolerans i sig sjelf ej menade annat än liknöjdhet, och att man fördrog alla religionsmeningar, på samma sätt som man fördrar en dåres hugskott eller den sjukes feberdrömmar. Det var riktigt, att man sökte gifva klarhet och lättfattlighet åt vetenskapen; men det var ingalunda riktigt, att det skedde på grundlighetens bekostnad, att man, i stället för det fordna allvaret, införde en slipad ytlighet och en sladderaktig mångkunighet, som fuskade i allt och med fräck lätt sinnighet afgjorde det heligaste. Det var riktigt, att man i konsten skattade högt en viss nations mästerverk, som på denna tid gaf ton i

Europa; men det var ingalunda riktigt, att man utan urskillning framställde deras blott nationella former såsom de enda rätta och lofliga, och ville tvinga dem på folkslag och språk, för hvilka de ej passade. Det var ingalunda riktigt, att man i allmänhet ville förmå Sångmön, det friaste väsende, som solen skiner på, att dansa i bojor. — Till grund för hela tidehvarfvets bildning låg en materialistisk åsigt af världen, för religion som för moral, för vettenskap som för konst, den förderligaste af alla möjliga, förderlig äfven i det afseendet, att dess jernhårda konsekvens och dess kalla beräkning göra den till den svåraste af alla menkliga förviljelser att med förnuftsgrunder vederlägga. Till följe häraf förklarade tidens ypperste män, mer eller mindre tydligt, att all religion, och isynnerhet vår uppenbarade, vore en folksaga, tjening att skrämman barn och hålla pöbeln i tukt, men i öfrigt ovärdig ljusets tidehvarf. I stället för tron med sina fromma aningar, i stället för förnuftet med sina eviga urbilder, i stället för inbillningen med sin verld af under och skönhet, infördes, om jag så får uttrycka mig, en förståndets despotism, som mekaniserade, så vidt möjligt var, den menkliga naturen och föraktade allt, som ej fick rum i begreppets trånga former. Med sitt räknebräde, i stället för lagtaflorna, gick den nya gudomligheten fram igenom världen, och dess kalla ande blåste mär-

gen ur benen och känslan ur hjertat. Man tålte ännu religionen, men som ett supplement till polisen; man tålte konsten, men som ett sällskapsjoller, hvaråt man blygdes att öfverlemna sig, utom vid lediga stunder. Att vetandet i och för sig sjelft kunde hafva ett värde, nekade man alldeles; ty egentligt värde hade ingenting annat än det så kallade nyttiga, det vill säga, med andra ord, det som dugde att äta eller att kläda sig med. Derföre berodde också mensklighetens fullkomlighet väsendtligen på fabrikerernas; och en af tidehvarfvets kuseqventaste tänkare bevisade, att menniskans företräde framför djuren låg, icke i förnuftet eller språket, utan i handen och de fem fingrarna. Denna nyttans grundsats, som enfaldigare tider trott böra underkastas en högre, emedan den är menniskan gemensam med fänaden, den framträdde nu såsom den högsta lagstiftande makten, icke blott för den enskilte upplyste mannen, utan äfven, i en större skala, för nationerna och statsläran. Den gamla ridderliga drömmen om folkens ära förklarades antingen rent af för ett hjernspöke, eller uttyddes den så, att den var detsamma, som deras ekonomiska välstånd. I historien beräknades allt, likasom på ett handelskontor, efter hvad det inbragte; och en spinnhusinrättning eller en tröskmachin skattades i sig sjelf högre än Alexanders äfventyrliga

liga tåg till Indien, eller Carl den XII:s onyttiga segrar. Sålunda hade man i allt solida tänkesätt; och inbegreppet af hela denna vishet kallade man med ett gemensamt namn för *upplysning*. I dess sken uppväxte och mognade det adertonde århundradet: ett vidunderligt träd, med ihålig stam och med maskstungna frukter: men i trädets topp visade sig slutligen, såsom en blodröd krona, den Franska revolutionen.

Tilläfventyrs skall detta omdöme synas hårdt och ensidigt öfver ett tidevarf, som så länge prisades för upplysningens, och i flera afseenden äfven var det; ett tidevarf, i spetsen för hvilket stodo män, som Voltaire och Fredrik den andre. Dubbelt betänkligt kan ett sådant omdöme synas i en tid som vår, då det hörer till ordningen för dagen att behandla det adertonde århundradet, under hvars spira vi alla lefvat, såsom man vanligen behandlar af-satta regenter, hvilkas fel man uppräknar, hvilkas förtjenster man glömmar. Jag älskar icke dagens hjeltar, som med tappert mod slå sig till riddare på den fallna konungens döda lekamen. Men man måste göra sanningen sin rätt, äfven om det sker i dåligt sällskap; och man kan svårligen säga för mycket ondt om en tidsande, hvilken, om den fått verka utan motvigt, skulle hafva rotfäst människan vid jorden och plundrat de eviga skatterna i hennes bröst.

Min själ vämjens vid denna mensklighetens prosa, vid detta stäckande af andens vingar, vid denna nyktra och dock falska kalkyl, der man, likasom i differential-räkningen, kastar bort oändligheten för att få räkningen riktig. Hade det adertonde århundradets filosofi varit, såsom mången annan, en sak blott för skolan, så skulle dess inflytande varit af vida mindre betydelse; men den erkände egentligen ingen annan skola än världen, den vara en lära, icke för forskaren, utan för allmänna lifvet. Genom sin lättfattlighet fick den inträde hos en hvar, som ville blifva vis för godt köp, och den spridde sig derföre, såsom ett tärande gift, i hela tidens blodmassa. På det andeliga, som dock är människans egentliga lifsluft, trodde den icke; och hade dess luftpump fått gå som den börjat, skulle menskligheten, förr eller sednare, blifvit qväfd derunder.

Det adertonde seklet hvilar i sin graf; och vi kunne med ett bibliskt talesätt säga, att det fallit på sin synd. Dess läror inneburo emedlertid redan i sig sjelfva fröet till förstöring. Hvad som är evigt hos människan kan väl till en tid förqväfvast; men utrotas kan det ingalunda, så länge himmelen hänger sitt tempelhalf öfver jorden och predikanten i vårt hjerta ej tystnar. Ett nytt tidehvarf är kommet, med helt andra grundsatser, som vi hoppas, och af en alldeles motsatt anda. Skulle vi

emedlertid bedömma den nya tiden efter dess tecken inom vårt fädernesland, så vore i sanning våra förhoppningar för framtiden betänkliga. Vid första påseendet skulle det tyckas, som vi endast utbytt den ena ytterligheten emot den andra; och när skälfvan öfvergifvit oss, har feberyran infunnit sig. Tillhörde det fordom hvarje upplyst man att tro på intet, så är det tvertom nu hans skyldighet att tro på allt, isynnerhet på det vidunderliga och orimliga. Ägde fordom ingenting annat ett värde, än det som var nyttigt, så är nu tvertom allting förkastligt, som olyckligtvis duger till något. I religionen prisar man med rätta dess upplyftande kraft och den Kristnas företräde framför alla möjliga; men man betraktar den ingalunda, som den bör betraktas, såsom en ensak för känslan och tron, utan såsom en bilaga till ett metafysiskt system för dagen, i hvars former Kristendomens höga mysterier med all möjlig dialektisk klyftighet inpassas och inskrufvas. Med ett utnött konstgrepp bevisar man systemets sanning af dess öfverensstämmelse med Kristendomen, och Kristendomens åter af dess öfverensstämmelse med systemet. I vettenskapen yrkar man med rätta på allvar och grundlighet, men klarhet och reda förfasckedar man; man antager som trosartiklar de lösaste hypoteser, man lefver af fraser, man föredrar det enklaste, det trivialaste i ett slags orakelspråk,

och skrifver vettenskapens Dagligt Allehanda — i chiffer. Man åberopar sig i de torraste speculationer på egna åskådningar, på visioner och häuryckningar, som man fordom trodde tillhöra endast profeten eller skalden, men som nu blifvit äfven andra, mera prosaiska, naturers lott. I konsten fordrar man med skäl det djupa och betydningfulla; men till prof härpå vill man påtruga oss — oss Nordens söner, med den klara himmelen öfver oss, och den väldiga, skarpt bestämda naturen omkring oss, oss arfvingarna af Saga den Djupaugda, ett kraftigt Valhallabarn, med skarpa ögon och friska lemmar — oss vill man påtruga en poësi utan form och bestämdhet, en sjuklig gestalt utan merg och senor, med abstraktionens trädsvärd vid sidan och bjellerkåpan på de dimmiga skullrorna, en vålnad, som spökar omkring i månskenet och målar sina sammanflytande bilder — i molnen. Allt, äfven det förträffligaste, som ej är tillskuret efter detta snitt, förkastas utan vidare process, såsom oduglighet eller förvillelse. Man vänder med rätta uppmärksamheten tillbaka på nationens äldre minnesmärken i konst och vetenskap; man talar om en national-litteratur, som visserligen i mera än ett afseende vore önskelig; och med detsamma framdrager man till en början ur glömskan allehanda, ifrån *Skön jungfru i rosengård*, ända till Svedenborgs *nya Jerusalem*, och framställer det, icke såsom hi-

storikt märkvärdigt, utan såsom mönster till efterföljd och beundran. I språk, i stil, i framställning förkastas utan omsvep allt, som på något sätt påminner om den fordna lifligheten och klarheten; och olycklig är den författare, som någon gång låter undfalla sig en spelande qvickhet, eller väl till och med vågar roa sig åt de införda trädsnittsformerna. Den Guds gåfva, som våra förfäder aktade under namn af sunda förnuftet, den förringar man i synnerhet, såsom otillräcklig för vettenskapen och endast gjord för pöbeln och de olärda; och både med grunder, och ännu mera med exempel bevisar man dess onödighet. Vid allt detta oväsende åberopar man sig ideligen en så kallad ny lära, som skall omstöpa både vettenskap och konst, skall lösa alla lifvets och dödens gåtor; och för ohjelpig förklaras hvar och en, som understår sig att tvifla på den nya visheten, eller misstänka, att den, med alla sina under, tilläfventyrs endast spelar ur taskan. Ett märkvärdigt rön är det likväl, att denna nya lära, i detta skick åtminstone, likasom kokopporna, helst slår an hos barn. Och tränger den en gång, likasom vaccinen, igenom så är allt skäl att hoppas, att genom dessa begge upptäckter tvenne sjukdomar skola i grund kunna utrotas, nemligen kopporna och sunda förnuftet.

Förlåt mig, ädle Luther, om på en dag, som är helgad till din åminnelse, vid ett till-

fälle så allvarsamt, som det, då Svenska församlingen firar religionens och tankefrihetens jubelfest, förlåt mig, om jag då nödsakats att vidröra tidens löjligheter. När Grekerne fordomdags i Olympia firade Pelops' högtid, agade de pojkar på hjeltens graf.* Seden var hednisk, men derföre icke just förkastlig: och för minnet af en stor man, som hela sin lifstid igenom kämpat för sanning och sjelfständighet, synes det mig ingalunda ett ovärdigt offer, om man, åtminstone i förbigående, beifrar det tanklösa nyhetskrämeriet och den omyndiga efterstafningsandan.

Det torde förefalla besynnerligt, att jag, vid frågan om tidens ande, fäster en sådan vikt vid de litterära partierna för dagen, hvilka af de flesta anses med likgiltighet. Men hvarje ny filosofisk åsigt, som omfattar, icke en särskild del, utan hela systemet af menskelig odling, så snart den börjar att gripa omkring sig, är antingen ett lod eller åtminstone en visare, på tidens ur. Ofta är den begge delarne. I det sätt, hvarpå den både utbredes och bestrides, målar sig tidehvarfvets inre andeliga kamp, hela den inre världen, likasom den yttre världen målar sig på ögonhinnan. De, som mest ifrat för eller emot, må vara så obetydliga man behagar. Det är icke kuriren sjelf, som är viktig,

* Schol. ad Pindari Olymp. I, 146.

utan tilläfventyrs depecherna, som han förer. Jag betraktar dagens filosoferande partigångare såsom orediga aftryck i vax af tidens stora skådepenning.

Åsigter sådana som de ifrågavarande, och sålunda framställda, skulle naturligtvis äfven finna motståndare. De i vårt land, hvilkas röst man helst skulle önska att höra häröfver, hafva för det mesta tegat. Men desto mera beställsamma hafva andra visat sig, hvilkas rätt att föra tidens talan kunnat synas tvetydig. Jag lemna i sitt värde deras nit för hvad de kalla den goda smaken och det sunda förnuftet; men onekligt är det, att tvisten hitills blifvit förd på ett alldeles förvändt sätt. Vid hvarje tvist, af hvad beskaffenhet som helst, är det alltid nyttigt att veta, hvarom fråga egentligen är. Det skadar ej heller att skilja saken från personen, och åtminstone förutsätta som möjligt, att den förre kunde äga något värde, ehuru den sednare vore obetydlig. Sålunda hade det här till exempel, ej varit illa, om man från början insett eller velat inse, att frågan tilläfventyrs kunde vara om något helt annat än en öfvergående ungdomsyra, att det kanske var tidehvarfvets slyngelår, och icke författarens, som man hade för sig, och att den så kallade Nya Skolan kunde vara eller åtminstone betyda något helt annat, än de flesta af dess skolgossar. Men man bedömde hvarken rätt det gamlas värde

eller det nys sträfvande. Nationens ypperste män, i känslan af den orätt, som skedde dem, drogo sig overksamma tillbaka inom förskansningarna af sin gamla ära, och förhårdade sig i grundsatser och manér, som de möjligtvis annars skulle öfvergifvit, eller åtminstone ej uteslutande gillat; och de yngre, som ej heller någon rättvisa kunde få, störtade sig i allt vildare och vildare utsväfningar. Jag känner i sanning ingenting andelösare, halfvare, obestäm-dare, än hela denna polemik, sådan som den, med få undantag, blifvit förd ibland oss. Det var hvarken lek eller strid, hvarken qvickhet eller djupsinnighet, hvarken skämt eller allvar. På ena sidan framtågade den nya uppenbarelsens hjeltar, alltid i full metafysisk rustning; men det var sällan någon lefvande arm, som förde klingan, och intet hjerta klappade under harnesket. På andra sidan såg man deras motståndare, idel lätta trupper, bokstafliga Gymnosofister, ett slags athleter, som åtminstone deri liknade forntidens, att de kämpade nakne. De räknade isynnerhet på löjet och sarkasmen; men först och främst vinner man intet slag med blotta glädjesalfvor; och för det andra är det rätta löjet allvarets dotter, och ingen skrat-tar väl, som icke äfven, när så fordras, kan vara allvarsam. Härtill kom äfven, att detta var hufvudsaken, att under masken af smakens och förnuftets hämnare mången trodde sig igen-

känna endast det gamla, välbekanta upplysnings-systemets vapendragare, som med det nys störtande endast åsyftade återställandet af grundsatser, hvilkas löslighet man börjat att inse, och hvilkas ensidighet var förhatlig för hvarje ädelt sinne.

Och sålunda tyckes den ovissa, kaotiska tiden alltjemt vackla mellan det liflösa gamla och det utsväfvande nya. Återstode oss ingenting annat, än valet emellan begge dessa ytterligheter, emellan det fordna bildstormeriet och den nymodiga afgudadyrkan, emellan det adertonde seklets hjertlösa upplysning och det nittondes hufvudlösa svärmeri: — återstode oss ingenting annat, än valet mellan dessa, i sanning, jag vet icke huru vi, utan att rodna, skulle begå Luthers minne; jag vet icke huru vi skulle uthärda hans blickar, fulla af lefvande tro, men också af förnuftig klarhet; jag vet icke hvad vi i dag skulle svara hans allvarliga gestalt, som hotande stiger framför oss och frågar, hvad vi gjort utaf hans verk? —

Men det är icke, det kan icke vara sålunda. Vill man kalla allt det filosofiskt, som omfattar och bestämmer allt det inre hos människan, hela hennes sätt att tänka och se, att tro och hoppas; så är visserligen våra dagars brytning en filosofisk, och, så vidt jag förstår, en brytning till det bättre. Nemligen i all filosofi, som antingen bildar eller åtminstone fö-

reställer sin tid, är det hufvudsakliga, i min tanka, icke sjelfva systemets innehåll, eller de påstådda upptäckterna, som lätteligen kunna vara falska, och vanligen äfven äro det. Filosofien är som Ceres i fabeln. Med facklorna i hand söker hon öfverallt sin förlorade dotter, och finner henne knappast förr än hos Pluto. Det kommer mindre an på hvad den eviga sökerskan tror sig hafva funnit, än på vägen, som hon går för att finna det. Det vigtiga är icke systemets sanning eller falskhet, för sig sjelf betraktadt (såsom sådant stannar det gerna inom skolväggarna), utan den åsigt af verlden, som ligger till grund derföre, och förhållandet till hvad som äfven utom systemets område är dyrbart och heligt för människan. Man kan således tvifla på den herrskande lärobyggnaden, såsom lärobyggnad betraktad. Man kan tänka som man vill om dess dogmatiska skryt, att vettenskapen nu ändtligen är funnen, om dess föregifna upptäckter, om dess beqväma verldskonstruktion, med ett ord, om alla dess underkurer. Man kan tro, att filosofien, äfven den nyaste, liknar Portugal, som ej kan försvara sina gamla upptäckter, mindre tillvälla sig några nya. Man kan tro, att naturen ännu, som förr, ligger framför oss, en ofantlig Sfinx med sin oupplösliga gåta. Man kan tro, att hvarje blott och bart förnufts-system, som icke har eller vill hafva någon annan grund än sin egen, är just

derigenom grundlöst, och att andens och tingens innersta väsende ligger djupare, långt djupare, än någon blott vettenskap räcker. Man kan tro, att ljusets engel har egentligen blott tvenne vingar: religion är den ena, och konst den andra. Man kan tro, att engelen flyger med vingarna, och ingalunda med de metafysiska stjertfjädrarna. Men dessa tvifvelsmål, rörande yttersta grunden för vettenskap i allmänhet och den ifrågavarande i synnerhet, hindra ingalunda att, i ett annat afseende, anse den sistnämnda för ett af tidens gladaste tecken. Vid dess enskilda läror är icke mensklighetens öde bundet: de må stå eller falla. och troligtvis göra de det sednare, likasom alla deras fäder; men det sätt att betrakta människan och världen, som herrskar deri, den ande, som lifvar det hela, denna är det, som är vigtig för tiden; ty den har bemäktigat sig ungdomen, som är framtidens knopp, den lefver dunkelt i det uppväxande släktet. Hade den ej uträttat något annat, än att den till en början förträngt den fordna lösligheten och riktat sinnena till en grundligare forskning, en allvarsammare method: detta vore redan vigtigt. Ty ytligheten är för tankebildningen detsamma, som sysslolösheten är för sederna, den förderfvar de bästa anlag. Men ännu vigtigare är det, att systemets hela syftning är rakt motsatt den förut herrskande, att det till en början verkat som släcknings-

medel mot den falska upplysningen, en lampa, som brann i grafven af allt stort och heligt, att den föraktar det blott djuriska och erkänner det gudomliga hos menniskan. Denna dess karakter af opposition mot de förra åsigterna förklarar icke blott en stor del af dess utsväfningar, utan den torde äfven vara det viktigaste, kanske det enda viktiga, i hela det nya.

Två ting var det nemligen, som Lutherska reformationen egentligen åsyftade: religionens helgd och tankens frihet, tron och förnuftet, icke som fiendtliga makter kämpande emot hvarandra, icke inträngande på hvarandras område, men som fredliga grannar herrskade inom bestämda gränsor. Inom sin egen fridlysta krets skulle religionen herrska, men religionen enkel och ren, sådan som den framställes i de heliga skrifterna, utan alla menniskotillsatser, och fritaget från det mästrande förnuftets opåkallade förbättringar. På andra sidan skulle tanken icke vara dess slaf, inga munkfjättrar skulle fångsla honom, intet bål skulle hota den gudaburna, inom sin egen rymd skulle han sväfvä, obunden och fri, såsom en forskande engel sväfvä i den blå luften. Detta var Luthers stora tanke; och på detta fria och dock bestämda förhållande emellan förnuft och tro, på denna förliknings-akt mellan det menskliga och gudomliga, beror hela Reformationens väsende. Så snart denna förlikning brytes, så snart endera af de

begge mäktiga tränger inkräktande in på den andra, då är harmonien rubbad, och Reformationen till sin innersta grund upphäfvnen, om också dess yttre former bibehållas. Det adertonde århundradet uppfattade i allmänhet blott Reformationens ena element, tankefriheten, och upphöjde den på trons bekostnad, såsom den enda rättmätiga herrskaren. Derföre ansåg också mången detta tidehvarf som den egentliga fulländaren af hvad Luther börjat, som den rätta protestantismen; ty det protesterade mot allt, som man annars ansett för heligt och gudomligt. Men i sig sjelf var det icke protestantismens seger, utan dess karrikatur, det var icke Luthers ande, utan den ensidiga förvillelsens. Den försmådda religionen hämnade sig sjelf, och tanken, beröfvad sin himmel, kröp med förlamade vingar efter jorden. Den närvarande tiden har tagit en motsatt riktning. Den synes oss extravagera i tro, den påminner i mycket om den fordna vidskepelsen; men i sig sjelf vill den ingenting annat, än återställa den förlorade jemvigten mellan religion och förnuft, mellan himmel och jord. Detta är dess egentliga kännemärke, dess dunkla, men likväl otvifvelaktiga sträfvande. Den har, för detta ändamål, väckt förut slumrande eller förqväfda krafter. Andra makter regera nu i andens verld. Beherrskade oss fordom det nyktra förståndet, så är nu åter fantasien lössläppt, det lätta, ro-

senmantlade gudabarn med sina vingar skiftande i solen. I känslan af sin nyvunna frihet tittar han in öfverallt, äfven der, dit han egentligen icke hörer. Han gjuter sin varma andedrägt på tiden, och derföre hoppa tidens pulsar fortare och ojemnare än förr. Vi lefve under islossningen. Floden brusar våldsamt; men *det* är vårsolens skuld, som smälter och befriar. Man talar om tidens tecken i söder, man fruktar eller låtsar åtminstone frukta för jesuitism och påfvevälde, man spår oss idel mörker och barbari för framtiden. Jag älskar ej dessa nattväktarerop midt på dagen. Hvarifrån skulle då egentligen påfveväldet komma? Det är dödt, det har redan länge varit dödt, och i dess balsamerade mumie, som ännu står qvar, lefver ingen ande. Den döda väcker ingen, förr än han väckes till domen. De löjliga försöken att manna fram dess vålnad, om de någorstädes ännu göras på allvar, böra väcka vår medömkan snarare än vårt bekymmer. Tiden har verkligen en gång för alla växt ifrån påfveväldet. De träd man faller i våra dagar duga icke till religionsbål. Veden är för rå, och lågan tänd icke. Det är enfaldigt att icke kunna inse, att medeltiden, som man spår oss igen, var uppenbart en tid af en helt annan riktning, en helt annan historisk betydelse, än den närvarande. Det är enfaldigt att icke kunna inse, att hela det nuvarande Europas bildnings-system

är alldeles den raka motsatsen af det hierarkiska. Hierarkien kan icke återkomma. De orsaker, som gjorde den nödvändig, gjorde den på sin tid äfven möjlig; men de finnas nu mera icke, de hafva ej funnits på länge. De tänkesätt, den förutsatte, äro långt för detta förträngda. Den är en kronpretendent, hvilken, likasom den Engelska pretendenten, gått i kloster. Den katolska kyrkan står ännu; men i sig sjelf bor det ju en helt annan ande uti henne. Af det gamla papistiska spöket har Europa äfven så litet att frukta, som insurgenterna i Amerika lära hafva att frukta af den afdöda heliga Ignatius, hvilken en viss katolsk konung nyligen skall hafva utnämt till sin fältmarskalk.

Man kan föreställa sig den närvarande tidens brytning under flera särskilta motsatser: den nya eller gamla skolan, idé eller begrepp, kristendom eller fritänkeri, fantasi eller förstånd; öfver allt, så vidt jag ser, visar sig en tilltagande öfvervigt på de förstnämndas sida. Låtom oss endast lyssna till tidens röster, så vidt de nemligen kunna höras i stormen. Yrka icke de fleste på andakt och den misskända kristendomen, ropa icke folken till Herran varmare än förr? Vika icke, långsamt, men dock säkert, det fräcka tviflet och den grinande smädelser? Böja icke jordens store och, hvad mera är, jordens snillen sina stolta hufvuden för stjernan öfver Bethlehem? Utspridas icke med

förunderlig hastighet de heliga skrifterna? Tala de icke snart alla jordens tungomål? Är icke, med ett ord, religionens ande mindre föraktad, mindre främmande, än den nyligen varit? I vettenskaperna herrska de symboliska åsigterna. Lösa de också icke den stora gåtan, hellre tänker jag mig dock naturen som ett lefvande djur, än som en död klump. I uppfostran återkommer man allt mer och mer till det goda gamla, då man härdade både kropp och sinne, och närde den unga anden med fast föda, och icke, såsom sedermera blef brukligt, med idel söt-saker. I konsten råda friare, mera omfattande grundsatser. Till och med bland oss hafva djupa, hjertgripande toner blifvit hörda bland det öfriga oljudet; och i andra land sitter redan den nya sångmön fullvuxen med sin eolsharpa, som spelas af himmelens vindar. Öfverallt framträder, ehuru stundom under groteska former, det andeliga, det allvarsamma, det betydningfulla. Öfverallt sticker tiden handen i sin egen barm, och drager den renare, om ej alldeles obesmittad, derutur.

Så låtom oss icke dömma tidens ande hårdare än han förtjenar. Låtom oss beifra hans utsväfningar, men derföre icke misskänna det goda, som ligger till grund derföre. Den nya tiden är ännu en yngling; och all ungdomskraft är vanligen litet öfversittare, den älskar det öf-

ver-

verdrifna och börjar gerna med att skaffa sig rum. Vi böre ej heller glömma, att den förra tidens ensidighet väckt och retat den närvarandes. Vi böre ej glömma, att det nya är kommet såsom en läkare, och att sjukdomen, som skulle botas, var farlig och djupt inrotad. Låtom oss därför icke klandra läkaren, om han är sträng, om han skär djupt i tidens bröst; ty det är den kräftska, som han måste bortskära. Vår tid är, likasom Luthers, en orons, en kampens tid; men jag är för min del öfvertygad, att ur de kämpande elementernas strid skall en bättre, en skönare skapelse framgå; ty den ordnande anden sväfvar redan öfver djupet. Låt det brusa, låt det kasta sitt skum! Men ljuset skall ännu en gång skilja sig ifrån mörkret, och när allt är fulländadt, skall en förädlad mensklighet framgå: upprätt skall hon ställa sig midt i den nya skapelsen och kröna sig med stjernhvalfvet.

Den närvarande tiden har ändtligen äfven sin yttre märkvärdiga sida. Jag kan här fatta mig vida kortare; ty tidens syftning är här så gifven, den har framträdt och framträder dagligen under så bestämda former, att alldeles intet tvifvelsmål kan äga rum. Det går en mäktig ande genom våra dagars historia; en ädel gestalt, med svärd vid sidan och örnevingar på den strålände hjelmen. Jag känner honom rätt

väl, frihetens höga Genius, ty jag är Svensk och jag har växt upp med honom. Det skrämmer mig icke, att det är blod i hans händer; ty jag vet hvilkas blod det är. Oförfärad vill jag se honom i de blixtrande ögonen; jag vill leka med hans svärd och trycka honom till mitt hjerta som en barndomsvän. I sig sjelf kan denna frihetsande, i sitt närvarande skick, anses som en ättelägg af Reformationen. All frihet är i sin grund densamma, i tauken eller i staten. Han är prest i den inre verlden, han är statsman eller hjälte i den yttre. Hvarhelst en förnuftig tankefrihet finnes, finnes derföre alltid en dylik borgerlig frihet, om icke i sanktionerade former, likväl alltid i verkligheten. Men hvarifrån daterar sig all förnuftig tankefrihet i Europa, om icke från Lutherska reformationen? Att den politiska reformen i våra dagar utgått från ett så kalladt katholskt land, bevisar ingenting häremot; ty det är just det vigtiga i Luthers reformation, att, efter den, intet katholskt land funnits, i den bemärkelse, som före densamma. Man säger, att det är adertonde seklets upplysning, som gjort den stora politiska omhvälfningen; om så vore, så vore det utan tvifvel hennes bästa verk. Men grunden ligger djupare, hvilket ibland annat äfven Englands historia bevisar. Sådan, som denna frihets-ande redan länge uppenbarat sig i Europa, förtränges han nu mera icke, hvarken

med våld eller list, hvarken med sofismer eller besvärjningar. Obekymrad går han sin lugna gång och nersparkar det förmultnade och lägger hörnstenar till sina tempel. Det är här ingalunda frågan om en uppbrusande pöbelyra, som kastar thronens spillror ibland altarets och firar sina ursiunniga högtider på statens och ordningens ruiner. Det är icke frågan om frihetens missbruk, utan om dess bruk. Det är frågan om folkens eviga rätt, sådan som förnuftet lär den, det är frågan om staternas djupaste och väsendtligaste grundvalar. Låtom oss se oss omkring utan våld och fördom! Hvad är det, som folken fordra i norr och i söder? De fordra endast hvad statens natur sjelfmant kräver, så vida den skall vara en bildningsanstalt för menskligheten, och icke en negerplantage, med millioner slafvar och en enda herre med sina underfogdar. De fordra, att sjelfva få stifta de lagar de skola lyda, att sjelfva få bestämma de bördor de skola draga. De fordra ansvar, äfven å de herrskandes sida. De fordra yttrande rätten så fri och oförkränkt, som ordningen och landets säkerhet kunna medgifva, emedan den är frihetens andedrägt, emedan hvar och en, som onödigtvis inskränker den, skär tungan utur statens mun, och förråder, att han, lik Orientens tyranner vill betjenas endast af stumma slafvar. De fordra att man icke skall gäcka dem med ett tanklöst hjernspöke om rät-

tigheter ärfda inom en enda släkt, som aldrig skulle kunna förverkas, hvarken genom missbruk eller oskicklighet. De fordra ett liberalare förhållande stånden emellan, personlig säkerhet och helgden af rättigheter, som naturen skänkt hvarje mensklig varelse. De fordra, med ett ord, ingenting annat, än hvad vi i vårt fädernesland äge, och, med få mellanskof, ägt sedan Odens tider. Det är icke välbetänkt, om någon nekar dem, hvad de sålunda fordra; ty, sannerligen, de skola förr eller sednare taga det sjelfva. Man gläder sig att revolutionen är slutad och den gamla ordningen ändtligen återställd. Men man bedrar sig; ty revolutionen är ingalunda slutad. Endast hennes yrsel är slutad: hon har sofvit ruset af sig, och med full sansning och lugna blickar går hon ännu fram genom historien. Det är ett fåfängt försök att vilja tränga henne tillbaka, eller återföra det gamla systemet under sina förra lagliga former. Det gamla återkommer egentligen aldrig i historien, och allraminst det, hvaremot tidens ande så uppenbart förklarar sig. Vi hafve ett stort, ett talande exempel för oss. Föll icke nyligen den väldige mannen, som ärft alla revolutionens krafter och lade dem till sin egen jättestyrka? Men hvarföre föll han? Ingalunda genom tillfälliga förseelser, ännu mindre genom sina motståndares öfverlägsenhet. Utan han föll derföre, att han föraktade mensklighetens sträf-

vande; han föll, emedan despotismen är alla dylika sjäalars uniform; han föll, emedan han brottades med tidens ande, som var starkare än han. Små sinnen smäda den väldige i hans fall; men hvad han med sin jättekraft ej genomdref, sannerligen, de andra genomdrifva det mindre. Och genomdrefves det också verkligen till en tid i vår verldsdel: vore det sant, hvad så mången påstår, att dagen grånar för det gamla Europa; långt i vester, bakom hafvet, der solen går ner för oss, der går hon upp för en lyckligare verld. Dit har Europa redan skickat många af sina bästa förhoppningar, dit skall menskligheten rädda sina husgudar, likasom Eneas räddade sina ur det fallande Ilium.

Frihetens, äfven den borgerliga frihetens, sak är intet främmande ämne för dagens högtidlighet. Lagbunden frihet, under hvad gestalt som helst, är vår trosförvandt. Den är en född Lutheran, likasom vi.

Så låtom oss då utan klenmodig fruktan segla utmed tidens ström. Strömmen har nu sitt vårflöde, men likväl förer den icke blott gyttja, utan äfven guldsand. Snart skall han sjunka inom grönskande bräddar. På dess lugnade yta skola lyckligare släkten framvagga, och i dess klarnade spegel skall himlen se sig med alla sina stjernor.

Gladare alltså, förhoppningsfullare, än den förvirrade tidens första anblick tyckes med-

gifva, återkallar jag i dag ditt minne, ädle Martin Luther! Ditt verk är icke förloradt. Det, hvarför du kämpade hela ditt stormiga lif igenom, det, som i dina bästa och ljusaste stunder stod klart och lefvande för din själ, det var ingen dröm, ingen människodikt, utan det var det eviga Sanna, det eviga Rätta. Ditt verk är icke förloradt. Under skiftande former lefver det ännu midt ibland oss: det skall lefva, så länge ett menskligt hjerta klappar för Guds och mensklighetens ära. Lycksalig prisar jag dig derföre, du man med det stora sinnet, du eldstod i öcknen, du åska från Sinai! Ty för en själ som din skulle det förstöra himmels glädje, om du visste att du lefvat förgäfvess. Kämpade också stundom tvenne motsatta verldar i ditt bröst; hade ett och annat i ditt lif kunnat vara annorlunda, vara mildare, lugnare, jemnare: historien, som dömmar dig, ser på det hela, och hon skattar dig som *ditt* tidehvarfs, kanske som alla tidehvarfs största och kraftfullaste man. Såsom du, hafva blott få verkat på sin egen tid och på de efterföljande; ingen enda har gjort det med så ringa medel, som du, eller emot så fruktade motståndare. "*Din Gud var dig en väldig borg,*" och du har visat hvad en enda man förmår emot en verld, när hans hufvud är klart, hans vilja är fast och hans hjerta förtröstar på den Evige. Lik en solblomma vände du alltjemt ditt öga ef-

ter ljuset. Fröjda dig derföre nu på din sol!
Gläd dig, du djerfve seglare! ty din upptäckts-
resa är slutad, och du har visat oss vägen till
de saligas öar.

Inträdestal i Svenska Akademien*d. 22 Junii 1819.***MINE HERRAR!**

Från den aflägsna bygd, der eder godhet uppsökt mig, inträder jag med förlägenhet i den lysande samling, som jag i dag skådar för första gången i min lefnad. Ty icke utan hemlig fruktan intar någon en plats som denna; icke utan förvirring finner man sig uppflyttad ur skuggan till höjderna, der Sången och Staten samlat sine ypperste. Hvilka minnen omgifva mig här! Står jag icke här midt i en stor konungs stiftelse, i ett samfund, som med rätta bär nationens namn, emedan nationen åt det samma anförtrott vården af sina dyrbaraste skatter, af hvad som utgör dess innersta lif, den egentliga blomman af dess väsende? Framträda icke på afstånd de konungliga skuggorna, stiftarens egen och de hjeltars, hvilkas ära han ville upplifva? Och hjeltarne i diktens och tankens värld, sångens och värtalighetens högtidsnamn i Norden, ha de icke till större delen personligen tillhört er; vistas ej ännu deras andar omkring eder? Med vörndnad böjer jag mitt hufvud inför de höga gestalterna, och med billig glömska förgäter jag mig sjelf i deras åskå-

dande. Den, som i ett sådant ögonblick icke kände sig mera förödmjukad än hedrad, den, som vid åtankan på de store bortgångne ännu kunde hysa en känsla af fåfänga; — sannerligen han hade redan derigenom förverkat sin ära, och lagren, om han bure den, borde förvissna på hans egenkära hufvud.

Det har varit tider, då det val, som i dag tillåter mig att tala inför eder, icke skulle ha varit möjligt; skönare, rikare, ädlare tider. Huru mycket äro de ej nu förändrade, hvilka förluster räknar ej Svenska sången och ert samfund! Svårare och svårare blir med hvarje gång ersättningen, och man nödgas att fylla brister-na med hvad dagen gifver. Af alla detta samfunds först nämde ledamöter är nu mera blott *en* öfrig *, ett sörjande vittne af skönare dagar, den enda återstående pelaren af grundresningen till detta tempel. Men omkring den pelaren bygga vi andre våra hyddor. Till den mannen sluter sig med tillförsigt det uppträdande släktet, och lyssnar med rörelse till den gamles röst, som förtäljer om bättre tider, och likväl dömmar mildt om de närvarande. Med rätta begråter han de store döde; men äfven för oss har han råd och deltagande. Lik Nestor i Iliaden, lefde han fordom med ett bättre slägte, men det närvarande ledes af hans vishet.

* Landshöfdingen v. Rosenstein.

Det gifves icke på länge någon nykomling i sångens verld, den han icke med faderlig ömhet omfattat; det gifves ingen, som ej tackar honom för några af sitt lifs skönaste stunder. Och om, vid ett tillfälle som detta, jemförelsen både med det förflutna och det närvarande icke nödvändigt nedsloge mitt sinne, så skulle min stolthet vara den, att han ibland hopen icke en gång öfversett mig, och att min enskilda tacksamhet här kan förena sin röst med den allmänna, som fäderneslandet och Svenska vitterheten egnar honom.

Men det är icke om mina enskilda förbindelser, utan öfver ett vida viktigare ämne, som jag i dag skall tala. Jag är litkallad för att fira minnet af en skald, hvars milda stämma i snart fyratio år beherrskat hvarje känsligt hjerta i Norden. J vänten icke af mig, att jag skulle uttömma hela rikedommen af ett sådant ämne. Det fordras en vida starkare hand än min, för att hålla vågskålen, hvori menskligheten väger sina herrlige. Endast på afstånd har jag känt den berömde mannen; och långt ifrån hans höjder har jag blott kunnat uppfatta de allmänaste dragen af hans lefnad. Äfven gränsorna af ett tal tillåta ej den utförlighet, som här kunde anses nödvändig; och icke en målning, endast en skuggbild, kan jag bjuda er af *Skördarnas* store sångare.

Grefve Johan Gabriel Oxenstjerna härstammade från en släkt, hvares namn sjelfmant väcker minnet af fäderneslandets ärofullaste dagar. Jag skall ej uppehålla mig vid den gamla frågan om bördens företräden, hvarom, i politiskt hänseende, så mycket blifvit sagdt och ännu kunde sägas. De äro tillfälliga, men icke mera tillfälliga än snillet och skönheten, dem dock ingen nekar sin hyllning. Jag anmärker endast den poëtiska sidan deraf. Bördan är för den enskilda, hvad fäderneslandet med sina minnen är för ett helt folk; det är egentligen ett poëtiskt intresse, som fäster oss dervid. Ty det förflutna förekommer oss alltid som ett skönare, ett förklaradt närvarande. Förfädrens himmel hänger full af lyror. De tala ej, utan de sjunga ur molnen. Det måtte dock vara skönt, att som ättling lyssna till de beslägtade rösterna, och från barndomen kunna sammanknyta sitt väsende med hvad fäderneslandet haft högst och ädlast. Grefve Oxenstjernas far var en allmänt aktad och vörtnadsvärd man; men sitt snille tyckes han egentligen ha ärft efter sin mor, en född Gyllenborg, och syster till den berömde Skalden. I sin ungdom hade han till ledare den bekante Bergklint, en man redan i sig sjelf märkvärdig i vår vitterhet, men likväl tilläventyrs, liksom Chiron hos de gamle, mera berömd genom sin store fosterson. Sin mesta tid tillbragte den unge Grefve Oxenstjerna i

Gyllenborgs hus, hvilken älskade honom som en son; och härifrån snarare än från blotta släktskapen, härrörde den innerliga tillgifvenhet och förtroende, som förenade de begge skalderna hela deras lefnad igenom.

Oxenstjerna i Gyllenborgs hus, uppväxande under hans ögon, och föreläst af hans efterdöme! Det är den unge Orfé i skola hos skaldefadren Linus. Till lifvande och utvecklande af Grefve Oxenstjernas skaldegåfva må Gyllenborg kraftigt ha medverkat; men på lynnet och riktningen deraf synes han alldeles icke haft något inflytande. Ty olika delar sångmön sina gåfvor. När den ene helst uppfattar naturen i sina gladaste och mildaste förhållanden, och förlustar sig i solskenet, och leker med blommorna, och andas med vestanflägten; då blickar den andre med manlig betänksamhet helst ner i de dolda djupen; och kraftigare, men också hårdare framgår han, en vinterklädd Genius med nordstjernan på sitt hufvud. Jag dömmar icke emellan de begge skalderna; jag antyder endast deras skiljaktighet.

Vid Upsala akademi emottogs Grefve Oxenstjerna i den berömde Ihres hus, med hvilken han på mödernet var beslägtad. Det var äfven under Ihres inseende, som han första gången offentligen framträdde. Vid ett af de tillfällen, då drottning LOVISA ULRIKA, tillika med då varande kronprinsen GUSTAF, besökte lärosätet,

önskade hon att vara vittne till en af dessa akademiska talöfningar, dem forntiden värderade mera än den närvarande. Ett ämne uppgafs för tillfället, och Grefve Oxenstjerna utsågs till dess försvarare. Tvisten fördes på Svenska; och ehuru alldeles oberedd, försvarade sig den sjuttonårige talaren med en lätthet och fyndighet, som intog alla, men tillika med en blygsamhet, som är öfverlägsna naturgåfvors vanligaste kännemärke. Prins GUSTAF förklarade honom offentligen sin tillfredsställelse, med tillägg att han beklagade det den unge Oxenstjerna ej hette Axel, liksom den store statsmannen. Hela denna händelse må synas obetydlig; men den tyckes ha gifvit första anledningen till den uppmärksamhet GUSTAF III fästade vid Grefve Oxenstjerna, och grundlagt ett förhållande, som på hela den sednares lefnad var af det största inflytande.

Emedlertid hade Grefve Oxenstjerna uppnått den ålder, då staten vanligtvis fordrar medborgarens tjenst, och utkräfver ersättning för den uppfostran han emottagit. Det var utan tvifvel mera sina stora förfäders efterdöme, än sin egen böjelse, han följde, då han från sin ungdom egnade sig åt diplomatiken. Åtminstone beklagar han sig ofta öfver sin vedervilja mot chifferns öfvermakter, som han kallade dem, hvilkas mörka min äfven måtte ha varit afskräckande för den unga och lifliga

Apollosonen. Han tillbragte emedlertid flera år vid Svenska beskickningen i Österrike, missnöjd med sin belägenhet för det närvarande, och, i sakernas då varande ställning, utan hopp om någon förbättring för framtiden. Men efter GUSTAF III:s anträde till regeringen och den kort derpå började förändringen, började en ny tidpunkt, icke blott i Grefve Oxenstjernas lefnad, utan äfven för hela nationen.

Det hör icke hit att pröfva de mycket olika omdömen, som i sednare tider blifvit yttrade öfver GUSTAF III:s inflytande, icke blott på Svenska vitterheten, utan äfven i allmänhet på hela nationens lynne och tänkesätt. Man kan, efter olika åsigter, anse det för lyckligt eller olyckligt; men deri måste dock alla instämma, att den man, som på detta sätt verkade på folket, måtte ha varit en af de sällsyntaste, och rikast begåfvade som häfderne känna. Ty icke småningom, utan på en gång flög hans ande som en elektrisk stöt genom den domnade nationen. Som en vår trädde han in i Svenska historien; och plötsligen stodo alla nationens krafter på en gång i blomman, och lifvet utgöt sig, och sången vaknade rundt omkring honom. Han öfvade öfver folkets sinnen ett välde, som icke hade någon skugga af fruktan, utan blott och bart grundades på känslan af hans personliga öfverlägsenhet; ett välde, som jag ville kalla snillet's theokrati, och som är det mildaste, det

minst förödmjukande af alla. Utom CARL XII har aldrig någon Svensk konung, så som han, lefvat i folkets hjertan. Och likväl var det icke genom krigiska dygder (faran utvecklar hastigt alla slumrande krafter), utan genom sitt fredliga snille, som han verkade så förunderligt. Men orsaken härtill var visserligen icke endast vidden af hans snille, den blott få kunde uppskatta, utan äfven och ännu mera den egna arten deraf, den alla fattade. Han hade nemligen i sitt väsende icke blott något stort, utan tillika något ridderligt; den höga hjeltekraften visade sig hos honom icke med sköld och svärd, utan i behagens lättaste drägt. Han var en stor romantisk hjeltedikt med sina äfventyr och förtrollningar, men tillika med hjertats ömmaste utgjutelser och med glädjens yppigaste lekar. Derföre verkade han också romantiskt på allt hvad som omgaf honom, derföre bildade sig hela nationen, eller sökte åtminstone att bilda sig, efter honom, utan att sjelf veta derom. Hans inflytande var som luftstreckets, hans tidehvarf var, om jag så får säga, Svenska snillets torneringstider. Men vid blott lek stannade det ingalunda, åtminstone hos honom sjelf. Hans själ var för stor för en lek utan allvar; han älskade den menskliga storhetens yttre tecken och ville att den skulle synas. Men man gör honom orätt, då man häraf slutar att han blott ville föreställa hvad han egentligen saknade. Den

som endast *spelar* en stor man, sannerligen hans roll är blott för en teaterqväll. Icke så djupt, icke så varaktigt som denne förunderlige man, griper han in i nationens och tidehvarfvets hjerta. De skenbara motsägelserna i GUSTAF III:s lefnad bevisa dock tydligen för en hvar, som vill inse det, att det icke var någon tomhet, som han utsmyckade, utan att hans inre väsende var äfven så rikt som dess yttre var mångfärgadt och skiftande; och samme man, som med ifrig beställsamhet anordnade en fest inom sitt hof, utsatte med köld sitt lif på slagfältet, och hämtade personligen den blodiga segern på Svensksunds vågor. Hans stora själ hade rum icke blott för hjeltens och statsmannens planer, utan äfven derjemte för konstens behag och för lifvets glädje. Han var en Herkulsklubba, omvirad med löf och rosor, han var som demanten, den fastaste af alla ädelstenar, men tillika den hvars yta spelar med de skönaste och rikaste färger. Jag vädjar till eder, M. H., till dem ibland eder, hvilka, så väl i de lugna, som stormiga skiftena af hans lefnad, närmast nalkades hans hjerta, — jag vädjar till eder att afgöra, huruvida någonsin tadlet gjutit sin galla öfver en större, en rikare själ. Jag lemnar åt eder att bevittna, hur han vedergällde sitt folks kärlek, hur han öfver allt på jorden älskade det Svenska namnet, hur han lefde för dess ära

ära och dog — till dess förnedring. Jag lemnar åt eder att afgöra, huruvida det lof, som min beundran i dag egnar honom, bör tillskrifvas endast en ledamot af Svenska Akademien, och icke snarare medborgaren af det Svenska folk, hvars kärlek, hvars föresyn, hvars stolthet han var.

Grefve Oxenstjerna fattades som hvar och en annan af den store monarkens snille. Äfven hans åsichter i vitterheten, och hans enskilda tycken voro ej utan inflytande på den unge skalden. Men derjemte fästade han sig vid sin kungliga välgörare med en innerlighet, en hängifvenhet, som blott ett ömt och ädelt hjerta kan fatta. Han såg i honom ett slags högre väsende, som han väl vördade, men derjemte älskade med förtjusning. Allt ifrån början hörde han till dess förtroliga krets, utan tvifvel den snillrikaste umgängeskrets, som någonsin funnits i Norden, och der alldeles ingen annan rang gällde än snillet. Grefve Oxenstjerna fästades nu för alltid vid hofvet, der han icke blott af regenten, utan äfven af alla andra, var älskad för sin fromhet och sitt milda lynne, beundrad för sin flödande qvickhet och nästan outhärlig genom sin skaldegåfva. Denna sednare anlitas också ofta, kanske oftare än efterverlden skulle ha önskat. Emedlertid finna vi honom äfven under denna tid i statens högsta embeten.

Han upphöjdes till Svea rikets råd, efterträdde den berömde Creutz som kansli-president, åtföljde, såsom chef för utrikes ärenderna, konungen i första Finska fälttåget, innehade sedermera en plats i den under kriget tillförordnade regeringen, och utnämndes slutligen, kort före konungens död, till Riks-marskalk.

Men med GUSTAF III:s död var också solen försvunnen ur Grefve Oxenstjernas lefnad. Hans embete qvarhöll honom väl ännu för en längre tid vid hofvet, men han igenkände der ej mera sin ungdoms gudamakter. Äfven embetsbanan öfvergaf han, och endast som Ordens-kansler fortfor han att bekläda ett offentligt kall. Han drog sig allt mer och mer tillbaka i det enskilda lifvets lugu. Ack! vi veta alle, huru väl ändå bekymret hittade vägen till hans ensliga boning. I de sednare åren, i synnerhet efter förlusten af en älskad maka, lefde han i afsöndrad indragenhet, endast med sina minnen och sin lyra.

Jag hoppas att icke inför er, M. H., behöfva någon ursäkt för det ofullständiga i denna öfversigt af Grefve Oxenstjernas öden och politiska lefnad. Ty hvarföre skulle vi ej erkänna det? Det är icke Riks-marskalken, utan skalden Oxenstjerna, hvars namn går till odödligheten. Det var icke hans purpur, utan hans lyra, som utmärkte honom ibland er och inför nationen. En stor författare, i synnerhet en skald, borde

aldrig betraktas annorlunda än som en ande. Han är icke en *talande*, men endast en *röst*. Hans snille, det är han sjelf; hvad han verkar och bildar, det är hans lefvernesbeskrifning. — Alltså, hvad skönt han diktat, hvad hans sånger äro — detta är för efterverlden Oxenstjerna. Jag förekommer icke hennes dom. Endast det enskilda intryck, Grefve Oxenstjernas dikter gjort på mig personligen, vill jag här uttala; med den oskrymtade vördnad, jag är skyldig en stor man, men också med den öppna frimodighet, hvarförutan jag skulle rodna att träda fram inför hans ära.

Dagens Stunder af Oxenstjerna äro, efter den vanliga indelningen, ett beskrifvande poëm. Jag vet väl hvad man i allmänhet plär invända emot dylika indelningar. De räcka sällan till för snillets skapelser, och vanligtvis förhåller sig poëtiken till poésien som natur-filosofien till skapelsen, eller som de döda bokstäfverna till det lefvande ordet. Beskrifvande kan dessutom hvarje poëm vara, så vida man härmed, som vanligt, förstår en målning af den yttre naturen; och det gifves i sanning ingen poëtisk form, för hvilken en sådan beskrifning är eller kan vara främmande. Men det är dock i sig sjelf något helt annat, om man till exempel i en

hjelte-dikt skildrar den yttre liflösa naturen såsom lokal för handlingen, eller om man gör själfva denna lokal till diktens hufvudämne. I förra fallet är naturmålningen en blott bisak, anbragt, liksom grunden på en historisk tafla, för de handlande personernas skull; i det sednare är den, liksom i ett landskapsstycke, det hvarvid uppmärksamheten egentligen fästes. Man kan i förra fallet beundra målningens lif och sanning, men endast liksom i förbigående och under det man bortryckes af handlingens fart; i sednare händelsen åter tvingas man att stadna inför den hvilande naturens bild, och betraktar vanligtvis de menskliga gestalterna, som här och der framskymta på taflan, endast som figuranter.

Denna den beskrivande poësiens öfverensstämmelse med landskapsmålningen har redan länge varit insedd. Begge sysselsätta de sig med den så kallade döda naturen; begge tyckas de härigenom böra umbära de förmåner, som framställningen af lif och rörelse måste ge åt hvarje konstverk; begge voro de, ehuru af andra orsaker, vårdslösade af de gamle, hvilka ej behandlade dem som själfständiga konstarter. Därföre utmönstras de begge från den egentliga konstens område af flera, hvilka på sin höjd förklara dem för genialiska misstag. Och under det man bevisar detta, doppar Fahlcrantz sin pensel i aftonrodnaden, och sammandrager hela

nordiska naturen på ett blad, och Oxenstjerna diktar *Skördarna* och *Dagens stunder*. I sanning, om detta är ett misstag, så har väl konsten aldrig skönare misstagit sig.

Men hvarföre skulle det vara ett misstag? Att den lefvande naturen, och i synnerhet den menskliga, utgör konstens högsta föremål är onekligt. För mensklig konst är naturligtvis människan sjelf det högsta, nemligen mennisko-gestalten för den bildande konstnären, och människans inre natur för skalden. Den döda naturen deremot är visserligen ej något ämne för konsten, så vida hon nemligen äfven under konstnärens händer fortfar att vara *död*. Men deri ligger just konstens hemlighet, att hon väcker den döda, och gjuter lif i den stelnade massan. För konstnären gifves egentligen ingen död natur. Hon är ej död, utan hon sofver. Lik den förtrollade prinsessan i fésagorna, slumrar hon i skogarnas djup, till dess befriaren kommer med sin talisman och löser förtrollningen. Under lätta täcken sofver en själ i materien. Materien är sjelf för konstnären ingenting annat än den fängslade andan. Derföre är för honom den yttre naturen blott en stor allegori öfver den inre, sinneverlden en urgammal hieroglyf öfver menskligheten. Icke hvad föremålet är, utan hvad det betyder, visar oss konsten; det är icke tingens kropp, utan deras själ, som hon målar. Just i förmågan att se

och framställa denna själ, detta inre lif hos tingen, består landskapsmålares och den beskrifvande skaldens konst. Hon är en fysiognomik öfver naturen, som fattar och uttyder de stumma dragen. Endast på detta sätt bringas den yttre verlden i ett poëtiskt förhållande till den inre, till människan; i stora symboler uttrycker naturen menliga känslor, menliga idéer, och till en anderöst ur djupet förvandlas den döda bokstafven på dess yta.

Att Grefve Oxenstjerna sjelf betraktat sin dikt på detta sätt, det bevisar, utom dikten sjelf, äfven hans yttrande i det korta företalet. Det heter der: "att hans afsigt ingalunda varit att inskränka sig till blotta beskrifningar, utan att teckna naturens förändringar i de synpunkter, under hvilka de, som afbilder af vår egen ombytlighet, röja sig för den betraktande, och tala till hjertat likasom till ögat." För en sådan afsigt var också ämnet af *Dagens stunder* ett lyckligt val. Ty väl är dagen med sina omvexlingar en träffande bild af hela det menliga lifvet. Från den första späda morgonlysningen ända till skymningen, till tystnaden och natten, som med de eviga stjernorna blickar ner öfver grafven, gifves det i sanning ingen af dagens tider, som icke förebildar människans särskilda åldrar och omvexlingar; och öfver det förgängliga lifvets text predikar hvarje qväll den bergade solen. Det är också, i min tanka, denna

stora natur-allegori, som utgör den egentliga, sammanhållande lifsprincipen i *Dagens stunder*. Borttar man, eller hvad som är det samma, öfverser man den, så återstår ingenting annat än en mängd af spridda taflor, präktiga utan tvifvel, men likväl utan någon enhet och sammanhang; och hela den herrliga dikten ramlar tillhoppa och fyller läsarens inbillning med idel fragmenter.

Min mening med det nu anförda är ingalunda att förklara *Dagens stunder* för ett allegoriskt poëm, i den bemärkelse man vanligen tar ordet. Man behöfver icke der söka någon särskilt andemening för hvarje vers, hvarje målning, som vanligtvis har sitt eget sjelfständiga lif. Icke i de enskilda delarna, utan i idén af det hela ligger det allegoriska. Sällan antydt, men alltid närvarande, går det obemärkt, liksom jordens axel genom jorden, hela dikten igenom och sammanhåller det hela. Och här af förklarar jag mig den egna känsla af harmonisk fulländning, af slutet fullständighet, hvarigenom en hvar, efter läsningen deraf, tycker sig stå, icke vid *dagens*, utan vid dagarnas ända, och tror sig ha sett en målning, icke af dygnet, utan af det menskliga lifvet.

Det är en gammal sägen inom konstläran, att konsten endast är en efterbildning af naturen. Detta är också utan tvifvel riktigt, så vida man dermed förstår naturen i sin idé,

icke i verkligheten. Ty hvarken målarens eller skaldens konst är ett blott inventarium öfver naturen; hon afskrifver ej verkligheten, utan hon förädlar den; hon är till sitt innersta väsende en realiserad optimism, ett förklaradt världssystem, en transfiguration af menskligheten och naturen. Derföre igenkänner man i hvarje äkta konstverk väl föremålet sjelf, men föremålet sedt i en egen högre dager, sålunda som det afspeglat sig i konstnärens själ. Häraf kommer det, att ett individuelt tycke af konstnären sjelf alltid åtföljer hans framställning äfven af det bekantaste föremål. Lik konungar präglar han intet annat mynt än det, som bär hans egen bild. Sålunda hade äfven Grefve Oxenstjerna ett eget sätt att betrakta den nordiska naturen. Det undföll honom ingen af dess egenheter; men de framskymta i hans målning, om jag så får uttrycka mig, liksom genom ett silfverskir. Det är väl den Svenska landtbygden, det är väl Vingåkers fräjdade trakter, med sina sjöar och lunder, som man igenkänner; men morgonrodnaden hvilar alltjemt öfver den förklarade nejden, der ligger ett rosenskimmer öfver det hela, som påminner om en sydligare himmel; det är som gräset vore friskare, luften varmare och himlen mera blå. Man tror sig vara, icke i det kulna Norden, utan i ett nationaliseradt Eldorado, fullt af glans och herrlighet. Med denna yppiga färgglans förenade

också Grefve Oxenstjerna vanligtvis en deremot svarande ståt i diktionen; och härigenom sker det, att hans målningar, oaktadt deras enkla och landtliga ämne, äro till större delen verkliga praktstycken. Jag påminner bland flera endast om målningen af morgonvindarne i första, af solnedgången i den tredje, och nästan hela den fjerde sången i *Dagens stunder*.

Men det är i sanning icke blott till inbillningen denna herrliga dikt talar; hon talar äfven och ännu mer till hjertat. Jag menar härmed ej blott sådana ställen, der skalden genom sjelfva sitt ämne omedelbarligen vänder sig till känslan och går rakt på vårt hjerta, som t. ex. i den rörande episoden om Stenbocks död, den väl svårligen någon läser utan det ömmaste deltagande och stilla tårar. Utan jag menar härmed den innerliga kärleken, den rörande längtan till landsbygden, till naturens stilla enfald, som röjer sig i hvarje rad, och i alla skaldens målningar gjuter en egen värma, en egen kraft att röra. Grefve Oxenstjerna älskade i naturen icke blott dess yttre skönhet, utan äfven, om jag så får uttrycka mig, sjelfva dess hjerta, dess höga lugn, dess medvetlösa oskuld, hela dess stora, dolda, blott för skalden märkbara, lif. Han betraktade henne icke blott med en älskares ögon, utan äfven och snarare som jag föreställer mig att en länge frånvarande son skulle betrakta en älskad mor,

den han sörjer att hafva öfvergifvit. Och här-
af kommer i alla hans framställningar den mil-
da, till hälften elegiska ton, som så lätt fin-
ner ett återsvar i hvarje känsligt hjerta. Här-
af kommer det egna rörande behaget af dessa na-
turmålningar, hvilka icke blott fåga ögat med
sin prakt, utan äfven hos åskådaren väcka en
stilla längtan, en öfvertygelse att han befin-
ner sig på en afväg, just derigenom att han aflägs-
nat sig ifrån eller glömt deras föremål.

Denna grundton, som går genom framställ-
ningen i det hela, hindrar dock ingalunda att
hvarje särskilt sång, efter sitt särskilda innehåll,
äger ett eget skaplynne. Huru frisk och ung-
domlig är icke hela den första sången! Huru
munter framdansar icke der den unga solen,
huru lätt spelar ej blodet i det nyvaknade lif-
vets ådror! Det är som morgondaggen ännu låge
qvar öfver den skimrande taflan, det är som
morgonvindarne blåste hela den herrliga sån-
gen igenom. Andra sången deremot, som väl
också i poëtiskt afseende är den svagaste af
alla, har en tyngre och trögare gång. Det är
liksom skalden sjelf skulle ha lidit af middags-
hettan och qualmet, som han målar. Deremot,
hvilket obeskrifligt behag, hvilket stilla vemod
hvilat icke öfver hela tredje sången! Dessa öm-
ma klagande toner har skalden lärt af den näk-
tergal, han besjunger, dessa döende och dock
lifliga färger sprider endast den nedgående so-

len öfver ett menskligt sinne. Som en engels hviskning ur aftonrodnaden har alltid denna sång förefallit mig. Det är en stor elegi öfver den döende naturen, eller rättare, det är en serenad utanför den slumrande jordens fönster, det är en lång suck öfver det förslocknande lifvet. Och likväl är det ej denna, utan den sista sången, åt hvilken jag ville ge priset ibland alla; ty äfven i dikten är *Natten* dagens krona. Hvilken tafla, som omfattar himmel och jord, huru mörk och dock hur präktig, huru lätta och genomskinliga alla dess gestalter! I början den hulda sömnen, som vaggar jorden till ro, och de fladdrande drömmarne; midtuti det präktiga månskensstycket, och vid slutet grafvarna, hvarur djupa, klagande röster uppstiga. Dessa dystra, högtidliga ljud tillhöra blott andestunden. Det är som man hörde på afstånd brusningen af underjordens floder eller slagen af den förbiflygande dödsengelns vingar.

Hvad som här blifvit anfördt om *Dagens stunder*, gäller äfven i allmänhet om *Skördarne*, endast i en större skala. Denna sednare dikt förhåller sig till den förra ungefär som sommaren till en sommardag. Ty en lärodikt äro *Skördarne* ingalunda, åtminstone ej i den bemärkelse man vanligen tar ordet. I hvarje lä-

rodikt, ehuru i öfrigt olika till uppställning och utförande, ligger dock alltid ett system af allmänna grundsatser och sanningar till grund för hela den poëtiska kompositionen; och skaldens problem är i detta fall väsendtligen, att med poëtisk frihet sammanbinda och framställa dem. I detta afseende äro Virgiliï Georgica ett med rätta beundradt mästerverk. Men i *Skördarne* förekommer det didaktiska blott tillfälligtvis och episodiskt; och der föreskriften mera bestämdt framträder, såsom i åttonde sången, den jag ville kalla en poetik öfver den yttre naturen, har hon äfven en helt annan afsigt än den man vanligtvis tillägger lärodikten. Jag skulle ej hafva nämt denna omständighet, som i sig sjelf kan vara likgiltig, om jag icke med förundran hört mången som envisades, att i *Skördarne* se en Svensk Georgik, och således från början betraktade dikten ur en alldeles förvänd synpunkt.

Alltså, icke en lärodikt äro *Skördarne*, och böra ej som en sådan bedömmas. Men väl äro de en stor, utsägligt rik, landskapsmålning, hvars innehåll är den Svenska naturen, hvars ram är den nordiska himlen. Vill man nödvändigt benämna dem med ett känt namn, skulle jag helst vilja kalla dem en stor beskrifvande idyll. Idylliska äro deruti icke blott enskilda drag och målningar, utan äfven sjelfva hufvudinnehållet och grundtonen i hela fram-

ställningen. Ty idylliskt är allt det, som påminner om den önskan, som slumrar i djupet af hvarje oförderfvadt hjerta, att en gång från kulturens och förkonstlingens plågor återvända till ett enklare och naturligare tillstånd. Det är det förlorade paradiset som menniskan söker, och skalden förlägger det vanligtvis på landsbygden, der menskligheten ännu i hans ögon leker som barn vid naturens barm; ty landet är konstens, liksom barndomen är lifvets, idyll. Genom en lätt förklarlig förvillelse förkläder menniskan sina önskningar till dunkla minnen; och det finnes ingen som under lifvets plågor ej någon gång framsuckat de sköna orden:

Jag, äfven jag, var i Arkadien född —

ord, hvilka utgöra, om jag så får uttrycka mig, liksom inskriften öfver det menskliga hjertat. Häraf kommer väl också den förunderliga makt, som hvarje lyckad naturmålning har öfver känsliga sinnen. Det är som man deri igenkände en länge saknad hembygd; som voro de enkla gestalterna idel ungdomsvänner; alla våra barndomsminnen uppstå dervid liksom personligen, och räcka oss sina små händer, och se på oss med de klara, oskyldiga ögonen. Jag underställer hvar och en, som med uppmärksamhet läst *Skördarna*, om icke just detta är det intryck de qvarlemna i det hela, och om det icke förekommer en hvar som såge han fridens och

oskuldens englar alltjemt framskymta mellan den höga säden.

Skördarne äro en stor poëtisk komposition, men likväl i det hela sammansatt af skilda och liksom lösa taflor. Det är ingen egentlig handling, som sammanbinder dem; ty den fortgående skörden kan ej anses som en sådan, då skördemannen endast som ett kollektift begrepp framställes. Desto mera berömvärd är den konst, hvarmed skalden förstätt att förena de särskilda delarna, och det inre sammanhang, som med en skenbar nödvändighet sammanknyter det hela, ifrån höbergningen i första sången ända till de landtliga bröllopen i den sista. Det är än en poëtisk betraktelse, härledd ur hufvudämnet och oförmärkt förande dit tillbaka; än en känsla omedelbarligen väckt af det beskrifna föremålet och som med en naturlig öfvergång förlorar sig i ett nytt; än en berättelse framvuxen ur ämnet, liksom grenen ur sin stam, och öfverhöljd med diktens rikaste frukter. Ingenstädes märker man en lucka, ingenstädes förekommer det som dessa taflor någonsin varit åtskilda. Som en stor blomsterkrans ligger det hela framför oss; men tråden, som sammanhåller den, är bortgömd under de skiftande bladen.

Det bör emedlertid icke nekas, att denna enhet är mera skenbar än verklig. Den ligger, som den i dikter af denna art måste, egentli-

gen i skaldens egna känsla, i hans uppfattande och behandling af ämnet, den är, med ett ord, lyrisk. Det har lyckats honom att undangömma det fragmentariska i sitt ämne: att helt och hållet upphäfva det, var omöjligt. En naturlig följd härutaf är det, att i *Skördarna* de särskilda skönheterne mera än annorstädes utgöra det helas. Det slags kritik, som i hvarje konstverk endast ropar på det hela och öfverser eller föraktar all enskilt förträfflighet, förekommer mig äfven så ensidig och följaktligen äfven så falsk som den, hvilken allt jemt hänger vid det enskilda, ofta tillfälliga, och aldrig höjer sig till någon allmän öfversigt. I hvarje poëm är visserligen den poëtiska idén hufvudsaken, men ingalunda idén i sin nakna allmänhet, utan idén fullklädd och individuelt lefvande; och intet konstverk, som förtjenar sitt namn, är en blott färglös handteckning, utan alltid tillika en utförd målning. De enskilda skönheterne i *Skördarna* äro väsendtligen af samma art, som dem vi redan anmärkt i *Dagens stunder*. Det är samma inbillningens prakt, samma glänsande skildringar, samma ståt af bilder. En sådan praktmålning, som (för att anföra blott ett exempel) målningen af solen i tredje sången, dess uppgång och verkningar i naturen, har väl svårigen den Svenska vitterheten att uppvisa. Denna kärlek till det lysande och präktiga möter oss öfverallt i den Oxenstjernska poésien, till

och med der man minst skulle väntat det, till exempel då hon målar blommorna. Hvilket känsligt hjerta älskar dem icke, dessa solens barn, dessa morgondrömmar af den slumrande jorden; och med innerlig kärlek fästade sig äfven *Skördarnes* skald vid dem, liksom igenfunne han i denna blomsterverld sin egentliga hembygd, den sköna natursymbolen af sitt eget snille, som skiftar i alla blomstrens färger och är landtligt och oskuldsfullt likasom de. Men huru skimrande målar han dem icke! Det är som den Svenska jorden ej erbjöde dem åt honom nog präktiga. Han hämtar dem i sin dikt från de aflägsnaste stränder, för att förnöja sig af deras åskådande och framställa deras färgprakt. Jag påminner endast om det rika blomsterstycket i sjette sången, eller der han på ett annat ställe låter den gamle sjömannen förtälja alla de under ur växtriket, dem han sett på främmande kuster, likasom missnöjd med att Sverige ej erbjöd dem åt hans målning. Glansen af en sydligare sol hvilar också omisskänneligen öfver dessa herrliga taflor. Till en varmare sol, till en yppigare natur, till rikare färger längtade också alltjemt den Oxenstjernska sångmön. Nästan blott af ett lyckligt misstag tyckes hon hafva förvillat sig till Norden, der hon endast med rikedomen af sin inbillning kunde uppfriska naturens mattare färger.

Men

Men Sångmön, helst den landtliga, måste som oftast aflägga sin strålkrona; och midt ibland all ståt och herrlighet möta vi i *Skördarna* alltjemt drag af den enklaste natur, af den mest intagande idylliska ljufhet. Sådan är t. ex. i andra sången den lefvande målningen af höbergningen, der landtflickorna än öfverhöljas af det fallande höet, än hastigt nedsjunka i dess lösa bäddar. Det är icke blott den träffande sanningen, icke blott naturen, som man älskar att igenkänna i dylika målningar, utan äfven och ännu mera den landtliga enfalden, den glada oskulden, som icke vet af sin egen helighet, icke en gång anar att hon härstammar ifrån himmelen. Och hvilket herrligt idylliskt drag är det icke, när i samma sång, barnen, utestängde från ungdomens lekar, taga sin tillflykt till de gamle, och den unga värlösheten söker sig ett skygd hos den föråldrade. Hvilken skön, patriarkalisk bild af det uppväxande släktet, församladt omkring det bortgående, af oskulden, som med knäppta händer lyssnar till den grånade vishetens stämman!

Det är på drag som det nyssnämnda, som man igenkänner icke blott Skaldens uppfinning utan äfven hans hjerta. Sålunda diktar ingen annan än en ren själ, som i dikten uttrycker sitt innersta oförderfvade väsende. I *Skördarna*, liksom i all verklig poësi, är dikten

blott en öfversättning af hjertat, hvarje bild svarar mot en känsla, och fantasiens skimmer är som gräset, hvilket växer högst och friskast, der en källa gömmer sig på djupet. Men äfven utan all bild, och framställd i sin opryddas skönhet, rör oss ett ömt och välvilligt hjertas känsla. Det är också denna hjertats fromhet, denna öppna välvilja, denna ömhet, som omfattar hela människoslägtet, som i *Skördarna*, mer än hela bildståten, väcker, icke vår beundran, men vårt deltagande, och tvingar oss, äfven der vi kunde hafva något att påminna emot skalden, att likväl älska människan. Jag borde ej anföra några exempel härpå, ty de förekomma öfver allt och likväl aldrig för ofta. Men hvilken påminner sig icke i tredje sången, midt i en målning af skörden, axplockningen och den rörande uppmaningen till de förmögnare att lemna något qvar för den fattige, för honom,

*som plockar, blott att lefva,
med fattigdomens rätt vår rikdoms öfverlefva?*

Eller i fjerde sången den ädla ifver, hvarmed skalden förmanar sina likar till mensklighet och ett mildt behandlande af deras underhåfvande, och yrkar en jemulighet hämtad icke ur statsläran för dagen, utan ur sitt eget hjerta? Huru öm är icke hans klagan vid Scheffers graf, huru hjertligt prisar han icke sin störste medtäflare, Nordens idyll, den herrlige Creutz? Med

hvilken värma talar han icke i sjette sången de förtryckte negerslafvarnes sak? Det är som vi såge en hvitklädd Genius stå och läsa välsignelsen öfver nattens söner, med den ädla harmen målad i sitt anlete öfver deras tyranner. Men ack! det är blott med återhållna tårar, som han predikar mildhet för barbarerna, det är med en dufvas vrede, som han ifrar emot våld och orättvisa. Ty hans stämma var gjord till att bedja, icke till att hota; och i hans fromma själ antog vreden sjelf ett anseende af mildhet. Skalden målar sjelf i sjunde sången hela sitt sköna inre, denna ömma, lättrörliga känsla, som alltid är färdig med hjälpen, innan hon ännu hunnit öfverväga, om den var förtjent, och alltjemt bedragen, likväl alltjemt vill göra godt; detta hjerta, med ett ord, fullt af kärlek och öfverseende,

*som älskar, glömmande otacksamhetens fara,
sitt slägte som det är, ej som det borde vara.*

Och när han i åttonde sången besjunger den Vises ålderdomshvila i sin fosterbygd, igenkänner man lätteligen deruti hans egna hemligaste önskningar. Denna rörande klagan öfver verdens vrånga omdömen, som i dygdens ömhet ej ser annat än svaghet, denna hjertliga fromhet, som

ännu ej hata kan de trolösa hon skyr;

sannerligen man målar dem icke med så träfände drag, utan att hafva tagit färgerna der-

till ur sitt eget hjerta. Med ett ord, *Skördarne* äro en skön själs fortgående bekännelser, de äro diktade äfven så mycket med hjertat, som med snillet. Och häraf kommer det utan tvifvel, att man kan läsa mången dikt, der man äfven så mycket, och hvarföre skulle jag ej säga det, äfven mera beundrar skaldens konst än i *Skördarna*; men svårligen lär man kunna läsa någon, efter hvilken man mera älskar författaren, eller någon, som i läsarens sinne qvarlemnar ett ömmare, ett mera rent menskligt intryck.

En egen uppmärksamhet förtjena episoderna i *Skördarna*. Jag har redan förut nämt den konst, hvarmed de till större delen äro sammanväfda med det hela. Det märkvärdigaste härvid är den genialiska lättheten, sjelfva den organiska böjlighet, om jag så får säga, hvarmed de sluta sig både till det föregående och det efterföljande. Men dessutom hafva flere af dessa episoder för Svenska läsare ett eget behag derigenom, att deras ämne är hämtadt från våra gamla minnen. All forntid är, som vi förut anmärkt, redan ett halft poëm: de stora skuggorna äro, äfven utan konstens åtgärd, poetiska gestalter, och för den, som lyssnar der-till, klingar af sig sjelf en harpa ur hvarje graf. Men af det förflutna räkna vi närmaste skyldskapen med det inhemska: och af alla ämnen för skalden äro derföre de nationella de naturligaste och de som säkrast och kraftigast träffa

läsarens inbillning och hjerta. Af denna beskaffenhet äro i *Skördarna* den sköna berättelsen om våra förfäders nomadiska lif och om de gamla Upsala-konungarna i första sången; och i den fjerde den åldriga, kanske alltför sentimentalt utförda sagan om Disa, och minnena af Nordens fordna skalder. Med vördnad igenkänner man dessa ljud från en förgången hjetetid! och man finner det både naturligt och rörande, att dessa Svenska ättehögar, i dikten, likasom i naturen, stå midt ibland de Svenska skördarna. Men den skönaste icke blott ibland episoderna, utan äfven efter min känsla, kanske det skönaste i hela poëmet, är berättelsen i femte sången om sjöfartens ursprung. Huru rent poëtiskt är icke hela denna herrliga dikt både tänkt och utförd! Huru kär blir oss icke, äfven efter den korta bekantskapen, denna Ofion, som med kärlekens förtviflan störtar sig i floden och åtminstone vill dö med den älskade, som han icke kan rädda! Det är ett träffande drag af qvinnlighet, att Eurynome, ehuru en född gudinna, likväl ej kan afhålla sig från fåfången att pröfva sin älskare. Undret, som plötsligen förvandlar trädstammen till en båt, upphör att längre synas ett under; det blir nödvändigt, det hade varit en orättvisa af de evig-gudarna, om de handlat annorlunda. Och när den räddade flickan förklaras till en gudomlighet, när hon till brudskatt skänker hafvet

åt den älskade och hans slägte — då är den präktiga gåfvan ingalunda för stor; ty kärleken räknar blott med oändligheter, och gåfve, om han kunde, aldrig mindre än en himmel eller en jord. Och sedermera hvilken värma och innerlighet i framställningen, hvilka verser som de voro diktade i himmelen! I sanning, den som läser denna sköna sång utan den innerligaste förtjusning, utan glad stolthet att detta är den Svenska Sången, för honom, hvem han ock må vara, är åtminstone diktens helgedom sluten för evigt.

Hvad man annars mest plär beundra i *Skördarna* och hvarvid äfven författaren sjelf tyckes hafva fästet mycken vikt, det är den jemna värdighet i uttrycket, den fulländade elegans, hvarmed han, efter Virgilii uttryck, förstått

att sitt ämne

fatta i värdiga ord och besjunga det låga med heder. Det är lätt att inse, hvilka svårigheter detta måste hafva erbjudit åt författaren, som också i företalet beklagar sig "att den nya vitterhetens och belevnhetens tungomål utesluter från det högre umgängets ton de flesta af bygdens bilder, talesätt och namn; det nekar behag och värdighet åt dess uttryck; dess sanning synes ohyfsad, dess språk obeprydt som dess hyddor." — Emedlertid, utan att vilja räknas till de poëtiska Cynikerna, och med tillbörligt ogil-

lande af råheten, som är lika förkastlig i konsten som i lifvet, skulle man väl mot denna smakens grannlagenhet kunna anföra mer än en betänklighet. Man skulle t. ex. kunna fråga hvarföre i allmänhet något naturföremål, så framt det icke för det oförderfvade sinnet är äckligt och motbudande, skulle i konsten kunna anses för lågt eller ovärdigt. Ty består icke konsten, i denna mening, just i ett förädlande af naturen? Är icke hvart och ett föremål just genom den poëtiska framställningen nobiliteradt? Har något föremål i sig sjelft en annan ädelhet, än den som konstnären ger det? Är det ädla i esthetisk mening något annat än det idealiska i form eller uttryck? Man skulle vidare i afseende på uttrycket kunna fråga, hvad det poëtiska språket egentligen har att göra med den så kallade högre umgängestonen? Äro icke snarare dessa begge enligt sin natur hvarandra alldeles motsatta? Ty all poëtisk framställning är individuation, är bild, är sinnlig bestämdhet. Den högre umgängestonen deremot söker det allmänna. Dess förfining består egentligen i en afslipning af det enskilda, det sinnligt bestämda. Man kunde säga, att bilden är afnött, innan den hinner upp till dessa högre kretsar. Blott hvad som förflygtigar sig af språket, stiger så högt. Man målar der, om jag så får säga, helst med vattenfärger. Derföre, hvilka företräden man också tillägger den högre umgän-

gestonen, poëtiska äro de åtminstone icke; och för hvarje vitterhet är det utan tvifvel en olycka, om denna ton hinner stadga sig såsom norm för den poëtiska framställningen. Hvad den härigenom kunde synas vinna i elegans och värdighet, det förlorar den åter mångfaldigt i åskådlighet, i lif, i träffande sanning. Det är icke nog att skalden härigenom onödigtvis beröfvar sig sjelf den bästa och mest talande hälften af språket, och i frivillig fattigdom idkar den rikaste konst på jorden; det är icke nog att uttryckets påstådda värdighet så lätt öfvergår till stelhet; men hvad som är väsendtligare, dikten antar härigenom sjelf ett utseende af inskränkning, af armod, ja af köld, som måste vara vidrigt för hvarje poëtiskt sinne. Häraf kommer väl också icke blott det afmätta, bildlösa, förbleknade i uttrycket, som man icke utan skäl förebrår fransyska poésien; utan häraf, snarare än af någon brist på känsla, kommer äfven den kyla, som går genom flere af dess berömdaste verk; häraf kommer det att så många af dess konungar tyckas bo uti ispalats. Man skulle slutligen, med användande af allt detta, kunna fråga, om icke i *Skördarna* mången målning skulle ha utfallit både rikare och varmare, om icke en för långt drifven grannlagenhet derifrån hade utplånat kanske de mest talande dragen? Men härtill kunde man också å andra sidan med skäl svara, att *Skördarnas* skald till en stor

del just genom sitt efterdöme vederlagt dessa smakens betänkligheter och anført svårigheten just för att visa huru den kunde besegras. Man kunde svara, att han verkligen ej ansett något föremål för ringa att besjungas; och som bevis härpå kunde man t. ex. anföra den träffande, naturfriska målningen af mälden och mälningen i sjette sången. Man kunde svara att den prydlighet som röjer sig i dessa och dylika taf-
lor, egentligen ej är något annat än återskenet af skaldens eget poëtiska sinne, som hade en medfödd ädelhet och ryckte allt, äfven det lägsta, upp till sig. Man kunde slutligen, i afseende på språket och framställningen, svara, att uttryckets värdighet dock i sig sjelf är en poëtisk dygd, såsom motsatsen af det låga, och att den blir ett fel endast så vida, som den ej vinnes utan genom uppoffring af väsendtligare fordringar. Man kunde svara, att den högsta fullkomlighet i poëtisk diktion vore den, som förenade uttryckets adel med dess frihet, dess värdighet med dess sinnliga liflighet; och exemplen härpå kunde man till en stor del hämta ur *Skördarna*.

Ty hvad är det hos de fleste annat än versens och språkets skönhet, som gjort *Skördarna* och den Oxenstjernska Sångmön i allmänhet så berömda? I vårt land läser man ännu merendels alla större dikter blott styckvis. Man upplöser hjeltedikten i romanser och

sorgespelet i elegier. Det hör icke hit att undersöka, huruvida man bör söka orsaken härtill i ett i allmänhet mindre utbildadt poetiskt sinne, eller kanske rättare i nationens kända, uteslutande tycke för det lyriska, som sammantränger hela den poetiska världen inom några få strofer. Ännu mera afvikande från ämnet vore det att vilja efterforska grunden till detta tycke sjelf. Ligger den icke till en betydlig del i sjelfva den natur, som omger oss? Är icke bergsbygden med sina dalar och strömmar naturens lyrik, liksom det mildare slättlandet med sina lugna floder är dess epos? Många af våra fjelltrakter äro verkliga natur-dithyramber, och menniskan diktar gerna i samma toner, som naturen omkring henne. Det synes mig åtminstone märkvärdigt, att det gamla högpöetiska kämpelifvet i den egentliga Norden sällan uttalade sig i en dikt annorlunda, än som en krigssång, och först under en sydligare himmel framträdde i en lugnare och mera fullbildad episk gastalt. Går icke ett lyriskt drag genom hela Svenska historien? Äro icke de yppersta representanterna af nationallynnet hos oss, så väl i äldre som i nyare tider, snarare lyriska än episka karakterer? — Dock, anledningen må vara hvilken som helst; så mycket är åtminstone visst, att hvart och ett poëm af större omfattning vanligtvis bland oss endast fragmentariskt bedömmes. Eller som är det

samma, man ser mera på delarna än på det hela, och i delarna åter mest på diktionen. I denna söker man skönheten; man öfverser innehållet för formen. Så ensidigt också detta är, så ligger likväl en riktig känsla till grund härföre, den känslan nemligen, att i poésien stylen ingalunda kan vara likgiltig, och att den, som brister i det lättare tekniska, nödvändigt äfven måste brista i det svårare väsendtliga. Stylen, säger en berömd författare, är menniskan själf. Derföre kan väl en prosaisk obetydlighet inrymmas och gömma sig i en poetisk diktion; men en dikt af stort poetiskt värde, som ej tillika ägde uttryckets skönhet, känna vi ännu ej, från Iliaden till *Skördarna* räknadt. Icke en gång versifikationen, i sin inskränktaste bemärkelse tagen, är en blott mekanisk färdighet. Den kan utbildas, men ingalunda läras genom öfning, ännu mindre genom regler; och versläran är i detta hänseende äfven så negativ som konstläran. Hvarje skön vers är såsom sådan redan ett konstverk i smått. Han är ej smidd, utan gjuten. Icke mekaniskt sammansättes han, utan organiskt växer han fram ur skaldens bröst, när ingifvelsen kommer, likasom blommorna växa ur jorden, när vårsolen värmer henne. Sålunda är i *Skördarna* diktionen i allmänhet bildrik och blomstrande; men dessa blommor äro ej mödosamt planterade i en ödemark, utan det är skörden själf, som står i

blomma på en gång och väger för vinden och gjuter sitt doft öfver fälten. Således är nästan hvarje vers så lätt och sirligt bygd, som en Korinthisk pelare med sina Akanthusblad; men den är tillika en klingande Memnonsstod; och detta välljud är här så mycket mera märkvärdigt, som det förekommer i en versart, der man, efter nu gängse föreställningar, ej borde söka det.

Det är icke min mening att försvara Alexandrinen emot de tillvitelser, man i sednare tider gjort den. Dess alltjemt på samma ställe återkommande takthvila, hvilken liksom skär tanken itu, ger honom visserligen ofta en trötande enformighet. Men deremot är han också fast och bestämd, han har en jemn och symmetrisk gång, och bygger, om jag så får uttrycka mig, liksom en jernbrygga för tanken. Därföre är han för reflexionspoésien, der betraktelsen är det herrskande elementet, en passande form; och de flere mästerstycken, vår vitterhet kan uppvisa härutaf, skulle väl svårligen i ett annat versslag haft samma kraft och eftertryck, eller fäst sig med så bestämda drag i själen. Men dertill med, hvad som härvid är viktigare, har Alexandrinen en värdighet, ja en högtidlighet, som för beskrifningen är af vigt, emedan den ger henne prakt och upphöjning. Han smyger sig ej efter sitt föremål, men han utbreder och qvarhåller det för ögat. Han är ett

bättre organ för målningen af den hvilande än den rörliga naturen. Jag anför ej detta för att förringa andra, utan tvifvel rikare och friare, versarter, men endast för att göra rättvisa åt en versform, hvori flere af våra skönaste dikter äro författade, och hvilken har sina egna förmåner, för den nemligen, som förstår att begagna dem. Men just detta sistnämnda är också hufvudsaken; ty icke blott instrumentet, utan ännu mer den, som spelar det, bestämmer tonen. Och häraf kommer det, att en enda vers i *Skördarna*, oaktadt den entoniga formen, ofta synes mig ha ett skönare välljud än mången hel modern klangdikt, som egentligen är anlagd på musikalisk verkan, och som äfven, genom den vanliga tomheten på innehåll, är att betrakta, mindre som ett poëm, än som ett blott musikaliskt thema.

Hvad man med mera skäl skulle kunna anmärka emot versifikationen i *Skördarna*, äro de ofta förekommande prosodiska oriktigheterna. Utan tvifvel äro de stundom med flit anbragte, för att bryta entonigheten och bilda Svenska Alexandrinen till någon likhet med den Fransyska, der takten snarare är anapestisk än jambisk, och föga afseende göres på ordens verkliga accent. Men en entonig vers synes mig dock bättre än en upplöst, och den frihet, man på detta sätt vinner, öfvergår lätteligen till regellöshet. Språket sjelft hade väl också någon

gång kunnat vara renare. Grefve Oxenstjerna älskade Fransyskan, och dess egenheter framträda stundom på bekostnad af motsvarande talesätt, dem vårt eget språk kunnat erbjuda. Af samma orsak förklarar jag mig äfven de långsträckta participialiska konstruktionerna, hvilka egentligen ej tillhöra Svenskan, och en deraf följande tyngre och trögare periodbyggnad. Men allt detta är dock idel obetydligheter. Väsentligare deremot kunde andra betänkligheter synas. Jag har redan antydt den svårighet, som ligger i sjelfva ämnet. Men äfven i afseende på utförandet kunde väl en och annan anmärkning äga rum, icke blott emot *Skördarna*, utan äfven mot den Oxenstjernska poésien i allmänhet. Dit hörer t. ex. den omständigheten, att skaldens inbillning, så rik och lysande den i allmänhet är, kanske just derigenom ej alltid tillbörligen åtskilt prydnad från grannlåt, det präktiga från det blott prålande. Hit hörer vidare, att känslans ömma vekhet kanske någon gång kunde synas öfvergå till en veklighet, den mindre finkänsliga eller, om man så vill, friskare naturer kunde anse för sentimental matthet. Hit hörer slutligen den omständigheten, att skalden, hvars blick mera var rigtad på den yttre än den inre naturen, väl till fullkomlighet kunde framställa den förra, men i allmänhet lyckades mindre, då han skulle måla den sednare. Häraf kommer det, att den långa be-

rättelsen om Alfred och Virginia, som, alltjemt afbruten, alltjemt återkommer i *Skördarna*, går som en töckengestalt genom hela poëmet. Personerna deruti, liksom i episoden om Alfred och Camilla i *Dagens stunder*, kunde synas alltför allmänt, alltför flyktigt tecknade, för att väcka eller bibehålla något deltagande. Ty af alla gestalter är den menskliga den som minst är att skämta med för konstnären. Den måste målas träffande eller utelemnas; och mången kunde tycka att i *Skördarna* skalden kanske gjort bättre, om han tecknat dessa figurer, liksom landskapsmålare pläga, med bortvända ansigten.

Jag har länge, kanske alltför länge, uppehållit mig vid *Skördarna* och *Dagens stunder*. Men dessa begge poëmer äro också i flera afseenden de viktigaste af Grefve Oxenstjerna; och de väsendtligaste elementerna af hans poetiska snille framträda i dem på det bestämdaste. Jag kan därför fatta mig så mycket kortare i afseende på de öfriga.

Det mest berömda ibland dessa är den bekanta sången öfver *Hoppet*. Grunden för det hela är ett personifieradt begrepp, och dikten alltså allegorisk. I en högre bemärkelse är väl egentligen all poësi till sitt ursprung allegorisk. Ty det sköna som den söker, hvad skulle det

väl vara annat än symbolen af en högre verldsordning? Hvad skulle väl konsten vara i allmänhet annat än den sinnliga, bildande framställningen af en evig urbild? Men här är det idén, som i sinnlig gestalt stiger ner från himlen; i den vanliga allegoriska dikten åter, är det begreppet, som sträfvar upp från jorden. Men der förråder ej sällan sitt prosaiska ursprung, och i den gestalt det antar bor ej alltid en lefvande ande. Men deremot i *Hoppet* glömmes man begreppet för dess yttre form; ty den sköna gestalten har icke som en död massa växt öfver det, utan som en lefvande kropp har han växt tillhopa med detsamma. Det är derföre i denna dikt icke blott det träffande och sinnrika i allegorien, som bör beundras. Det är icke blott sådana drag, som det med rätta berömda, att *Hoppet* bygger sitt tempel på spetsen af en nytänd måne. Utan det är äfven och ännu mera sjelfva de himmelska figurernas lätta och luftiga bildning. Man skulle säga att de äro väfde af ether och morgonrodnad, att de äro målade genomskinliga. Eller rättare, de äro ej målade, de äro framandade på en spegelyta. Sådant är *Hoppet* sjelf med himlabågen omkring sitt hufvud, sådan är äfven hela dess flygtiga hofstat, *Drömmarna*, *Begären*, *Nöjena* och *Kärleken*. Man ser lätt på dem, att de (efter hvad skalden säger) ej låta

fästa

fästa sig i band, utan försvinna, när man vill trycka knuten till. Med ett ord, icke blott Hoppets spegel (efter skaldens uttryck) utan äfven Diktens egen hänger här dallrande på ett silkessnöre; och de etheriska varelserna dansa fram och tillbaka deruti. Hela stycket är en verklig *sommarnattsdröm*, en syn i molnen; och efter snart fyratio års förlopp, efter allt det sköna, som Svenska poésien under denna tid frambragt, står det ännu på sin luftiga höjd, ensamt och utan like i vår vitterhet.

Sången öfver *Ödet* behandlar ett svårt ämne. Hvarken genom arten af sitt snille eller sin bildning var Grefve Oxenstjerna stämd för det slags reflexionspoësi, som här varit på sitt ställe. Det fattas visserligen icke detta poëm flera träffande drag och enskilda skönheter; men de synas mig falla som blixtrar i natten, och man ser dervid egentligen ingenting annat än — mörkret. Det hela är för tungt, för dunkelt; det flyter tillsammans för läsarens ögon, utan att qvarlemnna någon klar bild i hans sinne.

Så mycket skönare synes mig deremot det äldre poëm, som i en sednare omarbetning är bekant under namn af *Oskuldens religion*. Ty här framställer skalden i förunderlig klarhet hela sin milda lefnadsvishet, hela sin åsigt af det menckliga lifvet, i dess högsta och vigtigaste förhållanden. Här är den Eviga och hans råd-

slag icke något föremål för hans forskning; icke med tanken vill han fatta det oändliga, utan med det rikare hjertat; han vill icke begripa dess väsende, men endast älska och tillbedja dess godhet; ty begreppet är armt, men kärleken är himmelens faddergåfva till jorden, och ovansklig som sitt ursprung. Jag lemnar åt dagens Vise, som så lätt förklara människan och naturen, att förakta detta resignationssystem såsom alldagligt och ovärdigt deras filosofiska höghet. Men, man tänke i öfrigt huru som helst om vettenskapens ofelbarhet: så mycket borde man åtminstone medgifva, att den metafysiska flygsand, som nu från alla håll blåser in i poesien, och lägger sig snart öfver alla dess blommor, man borde medgifva, säger jag, att den åtminstone *der* är en fremmande tillsats. Ty icke tingens rot, som växer i mörkret, utan deras blomma, som sträfvar uppåt emot ljuset, skall skalden fatta. Icke på det molnklädda Sinai skall han stiga, der lagen utgifves, utan på Thabor, på mensklighetens förklaringsplats, skall han stå, och med fria blickar se ner öfver det skiftande lifvet. Och der står han också, hela den ofvannämde sången igenom, och uttalar endast fridens och oskuldens ord. Huru ren och öppen ligger icke här hela hans sköna själ både för Gud och människor! Det är omöjligt att utan den djupaste rörelse höra huru ömt han förmanar till broderlig kärlek och för-

dragsamhet, huru varmt han ber äfven för de vilseförda, huru skönt han vill, med välviljan emot hela sitt slägte, afbetala något på sin skuld till den eviga Godheten. Det ligger ingen stolt-
het i hans önskan att dyrka Gud med sina ger-
ningar, men väl ligger det något himmelskt i
den fromma undergifvenhet, hvarmed han för-
tröstansfullt anförtror sig som ett barn i hans
händer. Hela sången är, med ett ord, diktad
i kristendomens skönaste anda. Jag ville, för
att låna en bild ur bibeln, kalla den för poë-
siens *bergspredikan*. Ty så rent strömmar lif-
vets vishet endast från gudavigda läppar, så
fromt utgjuter sig intet annat än ett helgadt
hjerta. För mig åtminstone har denna sång
alltifrån barndomen haft ett obeskrifligt behag;
och jag är glad att jag ännu ej växt ifrån min
barndoms tycken; jag är glad att jag ännu ej
kan läsa detta stycke utan innerlig rörelse, utan
att sucka en välsignelse öfver den fromme skal-
dens aska.

I nyssnämde poëm hade Grefve Oxen-
stjerna också funnit ett ämne, som för arten
af hans snille var mest passande. Ty icke med
brusande häftighet, utan med jemn och stilla
ingifvelse fattade han vanligtvis sitt ämne, och
utbredde sig deröfver, som en flod öfver slätten.
Deremot den mäktiga hänförelsen, hvilken lik-
som i en brännpunkt samlar alla snilletts strålar,
som mindre lyser än ljungar, mindre är en som-

marsol än ett sommarsolstånd — denna saknade han. Derföre lyckades han mindre i de högre lyriska arterna; och *Odet öfver Gustaf Adolfs död* torde väl bättre försvara sin plats som en allegorisk scen, än som ett egentligt ode. Äfven i den annars sköna *Imitationen efter Horatius* är snarare diktionen än andan rent lyrisk.

I berättelsen om *Disa* skulle man kanske önska, att skalden mindre misskämt det romantiska, som ligger i denna gamla folksaga, och som så lätt kunde ha erbjudit en annan behandling än den nu varande half-ironiska. Det är liksom skalden hade, jag vill icke säga, blygts, men likväl hemligt lett öfver sagans enfaldighet. Men då denna ton en gång var vald, så måste man erkänna, att den med en mästares förmåga är utförd. Framställningen har ett sådant lif och åskådlighet, de särskilta delarna, t. ex. Disas uttåg från Venngarn, äro utmålade med så friska och yppiga färger, det hela har en sådan rask och lefvande gång, att jag aldrig kan betrakta det utan att tro mig se poësiens Gratie, som med skälmska blickar och grop i kinden dansar personligen framför mig. Äfven i teckniskt afsende hör detta stycke till de mest fulländade, som Grefve Oxenstjerna diktat. I lättare, skönare verser har aldrig Svenskan rört sig, icke en gång hos Kellgren sjelf, och det odelade bifall, detta poëm vunnit, torde väl

just i denna omständighet ha sin grund hos de flesta läsare.

Men just denna versens flytande lätthet, som så angenämt intar oss, äfven för skaldestycken af vida mindre poetiskt värde än Disa, är i annat afseende ofta en olycka för författaren. Ty man slutar gerna af versens lätthet till den ringa möda, den bör hafva kostat; och det minsta man, som vän eller bekant, tycker sig kunna begära, är hvad man kallar en bit vers. Det bästa härvid för poeten vore utan tvifvel att alltjemt neka; ty visserligen är skaldens verld något helt annat än sällskapsverlden, visserligen är sångens gåfva för hög, för sällsynt, att förslösas på obetydligheter. Men skalderna, äfven de störste, äro vanligtvis ett tjenstvilligt, oförargeligt slägte, och mången ger heldre en dålig vers än ett afslag. Ty ingifvelsen låter icke beställa sig; och när man har formen utan synnerlig möda alltjemt till hands, förledes man lätt att ej akta så noga på hvad man nedlägger uti den. Det låg icke i Grefve Oxenstjernas lynne att neka en önskan, den han kunde uppfylla, och hans förhållande inom ett hof, der vitterheten älskades med passion af regenten, och af de öfriga åtminstone som ett mode, tvingade honom ofta att i egentlig bemärkelse sjunga för dagen. Deraf den förvånande mängd af tillfällighetsstycken, dem han, helst i sina yngre år, strödde omkring sig med ett slöseri,

som hos hvar och en mindre rik Genius skulle hafva varit oförlåtligt. Endast den minsta delen af dessa finnes upptagen ibland hans skrifter, och bland dessa äro väl *Skaldébrefven* i poëtiskt afseende de viktigaste. Emedlertid förråder sig äfven i dem deras tillfälliga ursprung. Man igenkänner väl i dem sångmön, men sångmön i sin vårdslösaste morgonklädning. Större delen af dem rör sig kring ämnen gripna ur det alldagliga lifvet, dem skalden icke ansett mödan värdt att i högre och egentlig mening behandla poëtiskt. Det är än en halfkomisk klagan öfver egna bekymmer, än en flygtig målning af löjligheterna för dagen, än, och oftast, en blott kompliment, eller rättare en kedja af komplimenter, visserligen med en lycklig och ofta sinnrik vändning, men sagde, som det synes, snarare af vännen eller hofmannen, än af skalden. Tonen är i allmänhet jollrande, men formen kanske icke alltid så lätt, som man af det flygtiga innehållet skulle väntat. Korteligen, dessa dikter äro till större delen snarare att anse som *bref från en skald*, än som egentliga *skaldebref* i högre mening; det är snarare snilletts umgängesspråk, än dess sång, som man hör uti dem. Emedlertid förer denna flod äfven sin poëtiska gullsand. Sådan är t. ex. i brevet till Toll den med sann poëtisk glättighet utkastade målningen öfver skaldens egen död och begrafning. Sådan är i brevet till Fröken Ugglan den

burleska beskrifningen om lefnadssättet i Finland, i motsats emot hofflivet. Sådan är i brevet till Hagström den snillrikt fantastiska teckningen af Manilla, dess öden och förvandlingar. Men hvad som så väl i detta skaldebref, som i de flesta af Grefve Oxenstjernas flygtiga dikter fäster läsaren, det är det glada skämtet och den lefvande qvickheten. Han hade dessa gudabarn alltid tillhands, icke blott i umgänget, utan äfven, så snart han ville, i sången. — Det har varit en tid i vår vitterhet, då man öfver höfvan uppskattade qvickhetens värde, och ville upphöja henne på en thron, som egentligen tillhör högre krafter. Nu åter tyckes man hafva förfallit till en motsatt ytterlighet. Man föraktar, eller åtminstone låtsar förakta henne, och vill inom konstens område knappt unna henne en vrå för att dö. Men häri handlar man både oklokt och orättvist. Oklokt, emedan qvickheten är ett lättfärdigt barn, som gerna roar sig på sina vedersakares bekostnad. Orättvist, emedan hon har sin naturliga plats i poésien, icke blott i det egentligen komiska, utan äfven i alla sådana skaldearter, der sångmön, om jag så får uttrycka mig, går till fots, icke med afklippta utan med nedfällda vingar, eller der skalden bildar endast i halfupphöjdt arbete. Qvickheten är i diktens verld icke den höga himladrottningen, icke Juno med spiran; utan hon är hennes budbärerska, den skiftande Iris,

som i himlabågen stiger ner till jorden. Då snillet fattar tingens väsende i deras himmelska skönhet, så leker qvickheten med deras jordiska förhållanden. Hon uppfinner, men en likhet; snillet skapar, men en värld. Hon diktar verkligen, men det är ett epigram. Hon gör verkliga upptäcktsresor, men det är intet fast land, blott Sporadiska öar, som hon finner. Därföre har en berömd författare träffande kallat qvickheten för en fragmentarisk genialitet. Hon är icke snillet sjelf, men hon är alltid snillrik. I Grefve Oxenstjernas flygtiga poëmer drifver denna qvickhet öfverallt sitt muntra spel. Men hon är icke bitande, endast glad, ett ystert, men icke ett vanartadt barn, med ett fromt hjerta, och upptuktadt af Behagen.

Af en ännu mera rent tillfällig anledning än skaldebrefven äro de till större delen i *dramatisk* form författade dikter, hvarmed Grefve Oxenstjerna vid flera tillfällen lifvade glädjen och högtidligheterna inom hofvet. Författaren har sjelf insett och anmärkt, att de ej böra bedömmas som egentliga dramatiska arbeten; och en sådan dom skulle de väl också icke kunna uthärda, vore det också endast för den vanligtvis allegoriska formen, hvilken dock ingalunda hör till scenen. Ty äfven så skön som allegorien är t. ex. i *Hoppet*, der de lätt bildade gestalterna blott flygtigt framskymta, äfven så opoëtisk är den t. ex. i hjeltedikten, der de på

fullt allvar införas såsom handlande. På scenen i synnerhet, der den prosaiska tomheten af det begrepp de skulle försinnliga, framställles icke blott för åskådarens inbillning, utan till och med för hans ögon, äro de icke personer, utan spöken, huru präktigt de ock må vara utsirade. Men det är orätt att betrakta dessa stycken annorlunda, än som en sinnrik lek, hvori den *poëtiska* formen är äfven så tillfällig som den *dramatiska*. De höra alldeles icke under den vanliga granskningen. Deras enda rätta domstol var ögonblicket, som födde dem. Men att de likväl fått ett rum i samma samlung, som förvarar *Skördarna*, kan ändå ursäktas; Ty de teckna, som författaren sjelf anmärker "åtminstone till en del, behagligheten och lynnet af den store konungens enskilda lefnadssätt;" de förråda huru snillrik han var, till och med i sina umgängesnöjen; de visa oss det inre af ett hof, der samma hand, som med vishet och kraft styrde ett söndradt rike, förde spiran bland lekarna och behagen.

Men äfven från en allvarligare, från sin världshistoriska sida, är GUSTAF III:s rika lefnad framställd just från detta ställe, just af den man, till hvars minne denna stund är helgad. Det var nemligen åt Grefve Oxenstjerna, som Svenska Akademien uppdrog det ärofulla, men ansvariga värf, att föra på en gång den enskilda och den offentliga sorgens talan, och både i

fäderneslandets och vitterhetens namn resa en varaktig minnesvård åt sin store Stiftare. Man har förebrått *Äreminnet öfver Gustaf III*, att det skulle vara författadt i en allt för bildrik och poëtisk stil, och derigenom afvika från den rätta vältaligheten. Jag bekänner uppriktigt, att jag aldrig rätt kunnat fatta meningen af denna förebråelse. Ty skillnaden emellan poësi och prosa ligger dock ingalunda i blotta stilen och framställningen, utan i någonting helt annat och väsendtligare. Skalden vill nemligen alltid uttrycka en urbild, fullkomligare än den verkligheten äger, hans skapelse är af en högre verld, och endast derigenom är han konstnär. Vältaligheten åter vill blott uttrycka begrepp, hon stiger aldrig upp i idealets rymder, hon är, om jag så får säga, jordfast; och derigenom upphör hon att vara en sjelfständig konst i ordets högre och egentliga bemärkelse. Men begge söka de gemensamt den högsta möjliga förträfflighet i framställningen; och så vida bilden dertill bidrager, finnes det intet skäl, hvarföre han skulle vara mindre passande för talaren än skalden. Den eviga gränsen emellan begge upphäfves ingalunda härigenom; ty när skalden vill uttrycka *det sköna*, vill talaren endast *skönt* uttrycka sig. Icke ämnet sjelf vill han idealisera, utan endast den yttre form, hvori det framträder; och när den ene upplöser och omsmälter verkligheten, bibehåller den andre henne

oförändrad och nöjer sig med att endast pryda henne. Derföre är all vältalighet, som äfven blotta namnet tillkännager, egentligen stilistisk. Men hvad är det man fordrar till stilens och framställningens skönhet? Icke är det den blott logiska fullkomligheten af begriplighet, reda och ordning (den man naturligtvis förutsätter), utan det är äfven och ännu mera uttryckets lif och åskådlighet: men dessa, skulle de icke kunna vinnas genom bilden? Hvad är det annat än den, som försinnligar tanken? hvad är bilden, i esthetiskt afseende, annat än det adlade begreppet? Man invänder, att känslan har sin egen retorik, och att hjertats vältalighet vanligtvis är enkel. Men är den derföre alltid nödvändigt bildlös? Är det verkligen bilden i allmänhet, är det icke snarare endast den sökta bilden, som förekommer så kall och konstlad? Känslans enklaste uttryck äro interjectionerna; men en samling derutaf bildar dock ännu icke hvarken ett poëm eller ett vältalighetsstycke. Dessutom, hvarken talaren eller skalden vill alltjemt röra, om han annars förstår sin konst; ty han vet väl, att känslan, huru hon också uppskakas, i sin natur är formlös och förgånglig. Men inbillningen vill han fånga, emedan hon är drottningen i konstens verld, emedan hennes tempel, liksom lunden i Olympia, står fullt af gudastoder. Icke så alldeles förkastelig torde väl således bildrikkheten vara, till och med

hos talaren; men visserligen måste rikedomens vara hans egen; och ett slöseri med länta skatter är här, som annorstädes, klandervärdt. Ty bilden, som raketerna, brinner blott en gång: när han återkommer, är han död. Med hvarje år utdör ett helt släkte af de luftiga gestalterna. Betrakten språken: Hvad visa de oss? Ett galleri af förbleknade metaforer. Nästan hvarje ord, som nu betecknar ett begrepp, var fordom en bild. På sin tid lefde han och röredes, nu är han ett logiskt petrifikat. Derföre är ingenting vidrigare, än en författare, som prålar med förbrukta bilder, och blomstrar, men med uppklistrade blommor. Men deremot när bilden är ny och träffande, ger han tanken med en klarhet och ett lif, som äfven för prosan måste vara viktiga. Det vanliga inkastet, att all öfverdrift skadar, gäller icke här; ty här är ingen öfverdrift möjlig, emedan ingen kan vara för skön eller för rik, men endast för vanskaplig eller för fattig. Det vore kanske, ehuru af andra orsaker, bäst, om skalden aldrig uppträdde som talare; men när han någon gång måste det, så är det en besynnerlig fordran, att han skulle ombyta natur och lemna sin fantasi hemma. Det ligger i naturen, att den som fått vingar, gerna nyttjar dem till flygt, och att den, i hvars inre en verld blomstrar, icke en gång i prosan uttrycker sig med den vederbörliga torrheten. Jag vet att denna sednare

har äfven sina målsmän, som förargas öfver slösaren, hvilken i några rader förspiller skatter, hvarpå de, med sin knappa hushållning, skulle kunnat lefva en hel bok igenom. Men de göra honom verkligen orätt; ty det är i sanning icke af deras förråd, som han blifvit rik. Det är dessutom ett fåfängt rop, som man upphäver emot bilderna; ty under det granskaren, ur ödemarken af sitt bröst, predikar emot dem, stormar den klandrade förbi, och rycker åhöraren med sig, och för honom, öfver blomsterängar, under idel äreportar, fram till sitt mål. —

Således, icke för bildrikt är äreminnet öfver GUSTAF III. Men väl skulle man, äfven emot framställningen, kunna invända annat. Man skulle kunna tycka, att Grefve Oxenstjernas stil för prosan har en alltför afmätt och symmetrisk gång, hvilken gör att den förefaller som en upplöst vers, och stundom i sin entoniga högtidlighet saknar frihetens och ledighetens behag. Man skulle kanske någon gång kunna önska, att tonen vore raskare och manligare i ett tal öfver segraren vid Svensksund, och hade den renare och skärare klang, som är Svenskans seger. Deremot bör man beundra den konst, hvarmed talaren förstått att sammanställa alla de betydande dragen af den store konungens rika och verksamma lefnad. De sammanväxa alla under hans händer till en enda stor lagerkrans. Man bör i synnerhet både beundra och älska den in-

nerliga värma, den hjertliga kärlek för den större döde, som genomandar det hela. Sålunda talar ingen annan än den, hvars själ är genomträngd, är full af sitt ämne. Det är mindre talarens, än vänskapens och den djupaste saknadens röst, som man hör. Det är, som man såge hela hans inre sorgklädt. Vill man uppehålla sig vid enskilda skönheter, så skulle man kunna påminna om den träffande motsättningen emellan K. GUSTAFS och JOSEF II:s särskilda lynnen och handlingssätt; eller den lefvande målningen af konungens belägenhet vid Anjala, der han var ensam med förräderiet och sin storhet; eller vid slutet, den herrliga teckningen af hans karakter, hvilken innehåller liksom förklaringen till allt det föregående, och i få, men mästerliga, drag fulländar hans konungliga bild. Men alla dessa, och flera dylika skönheter, sammansmälta som de böra, och förlora sig i det hela, hvilket hvälfver sig som en triumfbåge öfver hela den prisades lefnad; det är, liksom såge man den stora skuggan hålla sitt intåg derinunder till odödligheten. —

Men tiden tillåter mig icke att längre uppehålla mig vid Grefve Oxenstjerna, som talare. Det var också icke egentligen såsom sådan, han sökte och vann sitt rykte. Vältaligheten var hos honom snarare en talang, än ett sjelfvaldt yrke. Hans fria skaldesjäl trifieds ogerna i de trånga prosaiska formerna, och han gjorde sjelf

ingen hemlighet af, att han hellre skref vers än prosa. Till diktens riken längtade han alltjemt tillbaka, som till sin egentliga hembygd. Och därför, när sången dog ut eller förbistrades rundtomkring honom, när också tilläfventyrs den skapande kraften i hans snille behöfde att fira sin hvilodag, sysselsatte han sig ännu under sin hvila med poëtiska öfversättningar. Af *Skördarnas* skald väntade man naturligtvis ingen medelmåttig öfversättning; men hvad mången tilläfventyrs ej skulle hafva väntat af honom, var valet af ett sådant original som *Milton*. Man kan svårligen tänka sig tvenne naturer mera motsatta, än den milda, längtande, halfsuckande Oxenstjernska sångmön, på den ena sidan; och på den andra, Milton med sin djupa, manliga, men merendels dystra känsla, med sitt högtidliga och stränga, religiösa eller moraliska allvar, med sin djerfva, jättelika, alla band söndersprängande inbillning. När den förre älskade dagens milda sken och blommorna och skörden, så ser man väl på den andra, att han diktat i natten, och att hans snille ansåg allting för lågt, som ännu hade sin plats inunder stjernorna. Härtill kommer äfven, att Milton med sitt sublimes snille, i ett visst afseende, är den regellösaste af alla skalder. Ty han afviker ej från reglorna, utan han sammanstörtar dem med jättekraft och bygger en ny poëtisk verld på deras ruiner. Derfor kan hans förunderliga dikt

ej inrymmas i någon af de klasser, som man plägar anse som de enda möjliga för skaldens skapelser. Alla poësiens fyra paradislödar, den episka och den lyriska, den didaktiska och den dramatiska, upptar han på en gång i sin stora poëtiska verldsocean. Således har man med rätta anmärkt, att diktens egentliga syftemål är didaktiskt, emedan skalden derigenom ville "rättfärdiga Guds vägar med människan." Episk är den blott genom händelsens storhet och episoderna, som röra kriget i himmelen. Men handlingen sjelf är dramatiskt både anlagd och utförd, och hufvudintresset hvilar väsendtligen från början till slut vid en enda stor tragisk person, den fallne erke-engeln. Men lyriskt är poëmet slutligen icke blott på enskilda ställen, utan äfven i allmänhet i hela sin ton och framställning. Derföre utgör också det *Förlorade paradiset*, i poëtiskt hänseende, en art för sig sjelf, utan förebild och hittills utan efterföljd; men att derföre vilja förkasta det, är att uppoffra snilletts rättigheter för blotta skolgriller. Den makt, hvarmed denna förunderliga dikt griper in i hvarje djupare och allvarligare sinne, bevisar just torftigheten af våra vanliga poëtiska teorier. Men märkvärdigt är det, att en man, som Grefve Oxenstjerna, uppfostrad i den så kallade fransyska smakens tidevarf, och sjelf ansedd som en anhängare deraf, likväl med så varm beun-

beundran och så innerlig kärlek omfattat ett poëm, som Miltons. Ty att detta var förhål-landet, bevisar hans öfversättning tillräckligen. Man behöfver blott flygtigt jemföra den med Delilles perifrastiska bearbetning af samma original, för att finna, huru oändligen djupare och sannare Grefve Oxenstjerna fattat dess anda och skönheter. Med riktig känsla har han, så vidt möjligt var, bibehållit dess versslag; och den förändring han infört af feminina slut-utgångar, i stället för de maskulina i originalet, tyckes mig ge åt de hårda och liksom afklippta jamberna ett mildare och lenare uttryck. Man har klandrat denna vekhet, såsom stridande mot grundtonen af framställningen i originalet, och påstått att en omvexling af manliga och qvinliga versslut, sådan som den nyttjas på scenen, skulle här hafva varit mera passande. Men detta är i min tanke fullkomligen oriktigt. Ty endast genom versens oafbrutna likställighet kunde originalets högtidlighet och allvar bibehållas. En afvexling skulle här, just genom sitt afbrott, hafva skadat. Genom den valda metern är högtidligheten ej störd, endast förmildrad. Hon är ännu densamma, endast mindre kärf, man igenkänner originalets allvarliga toner, endast sjungne med en lenare och böjligare stämma. För öfrigt är det hela återgifvet med trohet och sanning, icke blott i orden, utan

ännu mera i andan. Den energiska skönheten, sjelfva de lyriska extaserna i Miltons diktion, äro med en mästareshand efterbildade. I de mångfaldiga beskrifningarna, hvarpå Milton är så rik, har han funnit en tolk, som var fullt värdig hans snille. Här var Grefve Oxenstjerna i sitt egentliga element, här rör han sig också med en lätthet och en säkerhet, som förräder den öfvade mästaren; hans pensel flyger och skapar, och intet öga misstänker att de herrliga taflorna äro kopior. Flera af dessa målningar stå, om man blott betraktar versens skönhet, onekligen öfver sin urbild. Med ett ord, denna öfversättning är, hvad hvar och en öfversättning borde vara i versifikatoriskt hänseende, ett original; och det är icke den främmande, utan den förnygrade, Milton, man tror se framför sig.

Äfven med en öfversättning af *Tassos* berömda hjeltedikt sysselsatte sig Grefve Oxenstjerna ända till de sista dagarna af sin lefnad. Af tjugo sånger äro endast tolf fulländade. Jag har haft i mina händer denna handskrift, denna den ädle skaldens yttersta poëtiska vilja. Det är en egen känsla, hvarmed man betraktar ett verk, i synnerhet ett skaldeverk, som blifvit afbrutet af döden. Det är, likasom såge man förgängelsen framskymta från hvarje rad, midt ibland lifvets skönaste bilder, det är, som hörde man den afgangnes skugga hviska: "jag vän-

tar dig.” Som en poetisk Torso kommer väl detta arbete att ständigt förblifva i sitt närvarande skick; ty det är i sanning icke lätt att fullända. Men då det ännu icke är allmänheten meddeladt, så tillkommer det icke mig att öfver en blott handskrift fälla något omdöme. Jag bör endast anmärka, att det bevisar huru hvarken årens eller bekymrens börda förmådde att nedtrycka Grefve Oxenstjernas snille, huru han, ännu på brädden af sin graf, med hela ungdomens liflighet älskade sin konst och i bokstaflig mening dog, som han lefvat, i sångguddinnans tjenst.

Ty sannerligen, för Grefve Oxenstjerna var skaldekonsten aldrig ett blott tidsfördrif eller ett flygtigt ungdomsnöje; utan som hvarje äkta skald betraktade han henne som sitt lifs bestämelse. Han kunde ej efter behag nedlägga eller upptaga henne, han kunde ej hvila, äfven om han velat; ty den bildande kraften i hans inre måste alltjemt skaffa sig luft och framträda i dagen. Få människor äro, i den stora bemärkelse som han, födde till skalder. Hvad han med en annan bildning och under andra förhållanden skulle hafva blifvit, är nu mera omöjligt att afgöra; men hvad han verkligen blef, var så mycket, att man deraf med säkerhet kan sluta till de rikaste och ovanligaste anlag. Om man, vid en blott psykologisk förklaring af konsten, med rätta yrkar, att det är känslans lif-

lighet och inbillningens rikedom, som egentligen utgöra skalden, emedan den förra uppfattar och återspeglar alla de drag af skönhet, som finnas spridda i verkligheten, och den sednare diktar dem, der de saknas: så måste en hvar erkänna, att Grefve Oxenstjerna var född för skaldekonsten. Ty lättrörlig i yttersta grad var hans känsla, tilläfventyrs likväl mera öm än stark, mera vidt omfattande än djupt inträngande. Hans poësi var sentimental, men icke i ordets vanfräjdade bemärkelse. Man finner hos honom aldrig denna omanliga klagan, detta sjukliga pjunk öfver qval, dem man så gerna anser för tillgjorda. Det finnes hos honom intet spår af affektation, och äfven der hans känslighet skulle kunna synas veklig, är den dock alltid sann. Sjelfva den längtan till ett friare, poëtiskt lif, till naturen och landtbygden, hvilken går som en halfqväfd suck genom Grefve Oxenstjernas dikter, är ingenting annat, än den naturliga känslan i hvarje poëtiskt, ja äfven i hvarje ömt hjerta, att samfundslifvet med sina intrasslade förhållanden i det hela dock måtte vara en förkonstling, en afvikelse från det enklare rätta. Till en stor del kan den väl också förklaras af skaldens egen belägenhet i lifvet, som visserligen var mera lysande, än hans milda blygsamma hjerta hade önskat. Men denna längtan har icke något häftigt, den är mindre ett missnöje med det

närvarande, än en tyst aning att det kunnat vara bättre: den är, som alla känslor hos Oxenstjerna, mild och stilla. Just denna känslans mildhet är det också, som gör behaget hos den Oxenstjernska sångmön. Hennes karakter är icke hög skönhet, utan mildt behag, det vill säga, talande, uttrycksfull skönhet, som icke beror blott på formen, utan äfven och ännu mera på det älskvärda inre hon förråder. Derföre äro också hans yppersta sånger, så präktiga de än må synas för inbillningen, ändå kärare för hjertat. Men präktig och lysande var visserligen hans inbillning, och i färgernas glans och friskhet är han ännu icke af någon Svensk skald öfverträffad. Detta gäller om hans målningar af den yttre naturen. För framställningen af den inre hade han mindre anlag; ty dess riken ligga djupare och fordra en helt annan art af uppfattnings- och framställnings-gåfva. I allmänhet var hans tanke mera klar än djup, mindre dristig än fin, och stundom nästan epigrammatiskt tillspetsad. Han var rikare på bilder än på idéer, han var mera originel i framställningen än i uppfinningen. I språket hade han mera lenhet än kraft, mera rikedom än eftertryck, mera sirlighet än korrektion. Jemför man honom med hans begge äldre vänner, med Creutz och Gyllenborg, så var han tilläfventyrs icke så innerlig, icke så genomglödgad af poetisk eld som Creutz, han var icke så väldig och allvar-

lig som Gyllenborg; men han var mera lysande än den förre och oändligen rikare och böjligare än den sednare. Poésien hos Creutz är som en vinranka, som lindar sig rundt omkring det verkliga lifvet, och kläder dess stam med blad och glödande drufvör. Men Gyllenborg står som en ek, föråldrad men fast, och sträcker stundom nakna grenar, men alltid högt emot himmelen. Den Oxenstjernska sången åter ville jag förlikna vid en smärt pyramidal-poppel, hvars stam från roten till toppen knappast synes för de öfverhöljande löfven; men på hvart enda utaf dem glänser solens guld och daggens perlor.

I allmänna lefvernet fattade Grefve Oxenstjerna intrycken mera lifligt än varaktigt. Han ägde i hög grad den rörliga liflighet, den spelande qvickhet, som med förunderlig hastighet uppfattar alla, äfven de aflägsnaste, yttre förhållanden, och under glädttig lek sammanbinder dem till oförväntad enhet. Han sökte aldrig ett infall, emedan han väl visste, att det var säkraste medlet att icke finna det; men det kom alltjemt af sig sjelft och träffade, som en bevingad pil, sitt mål innan man märkte det. Lika färdig till anfall som försvar, öfverraskade han alla, men var sjelf aldrig brydd eller öfverraskad. Svårligen undgick honom någon löjlighet, och vid sådana tillfällen skonade han, i muntert öfvermod, ingen, icke en gång sina

närmaste vänner. Men han behöfde också icke att skona; ty hans skämt var alltid gladt och fint, men sällan eller aldrig bittert; dess stygn kittlade mera än de sårade; det var aldrig hjertats bitterhet, utan endast fantasiens glada lek, som det förrådde. Derföre var han utmärkt i sjelfva GUSTAF III:s hof, der qvickheten och det fina skämtet alltjemt firade sina karuseller; och i hvilken krets han kom, var han vanligtvis dagens konung. Men deremot saknade han tilläfventyrs den träffande skarpsinnighet, hvilken liksom med en blixtn genomtränger sitt ämne och på en gång blottar alla dess gullådror. Han saknade den ihärdiga uppmärksamhet, den prosaiska uppfattningsförmåga, som är nödvändig för embetsmannen, som skall följa ärendernas gång och reda det intrasslade och ordna det förvirrade. Vid sådana tillfällen var det liksom hans själ hade varit frånvarande och syselsatt i helt andra rymder. Derföre var utan tvifvel hans embetsmannabana mera lysande än märkvärdig. Men det rätta ville hans ädla hjerta utan undantag, och ingen skugga af våld eller orättvisa föll någonsin på hans berömda namn. Han var icke en man af stor beslutsamhet, af oböjlig fasthet, och han antog lätt en annans öfvertygelse; men det var honom omöjligt att handla annorlunda än efter den, som för ögonblicket var hans egen. Med ett ord, i det praktiska lifvet, der viljans kraft och besinningens

klarhet äro de styrande makterna, var hans öfverlägsenhet alldeles försvunnen. Hans snille var, för att nyttja en bild af Helvetius, som brännspegl: den brinner blott i en punkt. Endast i diktens verld, der alla former äro lenare och eftergifnare än i verkligheten, var han hemmastadd. Ty vidt åtskiljda äro också de begge verldarne, diktens och verklighetens. Hvardera af dem fordrar sin man ensam, och den, som med allvar tillhör den ena, går gerna som en drömmande igenom den andra. Derföre är det en anmärkning, så gammal som skaldekunsten sjelf, att den rätta skalden merendels är en besynnerlig, ofta en enfaldig person, i lifvets vanligaste förhållanden, och behandlar, om icke med oskicklighet, åtminstone med sorglöshet allt, som fordrar blott vanlig öfverläggning och mekanisk beräkning. Grefve Oxenstjerna åtminstone var icke gjord för att vederlägga denna anmärkning. Född utan all annan rikedom än snillets, samlade han ej heller någon annan; och hans lif förbittrades alltjemt af bekymmer, som borde vara främmande, jag vill icke säga, för ett snille som han, men åtminstone för en man på den plats i samhället, som han innehade. Men den väsendtliga orsaken härtill var en egenskap, den man äfven i sin öfverdrift måste älska; det var ett fromt och lättrördt hjertas utsväfning i det goda, det var en välgörenhet, som snarare rådfrågade sina önsknin-

gar än sina tillgångar. Ty likasom han alltid var benägen att skydda och försvara, äfven utan förutgående granskning, så var han också ständigt färdig med hjälpen, utan någon annan beräkning, än den hans hjerta uppgjorde för ögonblicket. På annat sätt låter icke en förlägenhet förklara sig, den icke en gång konungars frikostighet kunde afhjelpa. Ty slösare för egen räkning var han aldrig, och hade ej heller någon af de kostsamma nycker, hvarmed ofta mången högt uppsatt man älskar att utmärka sig. I allmänhet ville han alldeles icke utmärkas: och sina högsta embeten emottog han blott af vördnad för en älskad konungs önskan, men hvarken af ärelystnad eller böjelse. Det var lätt att se, att han var förlägen för sin höghet och gerna hade velat gömma sig för sin egen ära. Bördens och snilletts förmåner äro stolt- hetens vanligaste anledningar; men han tänkte för högt om menskligheten, för att anse börd- en för annat än en ansvarsfull tillfällighet, han tänkte för högt om konsten, för att ej tän- ka ringa om sig sjelf. Derföre var hans blyg- samhet äfven så ädel som naturlig. Han bar sitt värde icke som en konung, utan som en brud bär sin krona. På samma sätt var äfven hans nedlåtande höflighet, den så mången misskände, ingalunda förställning, eller en vana från hof- trapporna. Den var en godhet, för hvilken det var ett behof att uttrycka sig, den var en hjerte-

lig välmening, öfversatt i belefvenhetens skönaste språk. I allmänhet låg i hans rika hjerta en välvilja, den ingen otacksamhet kunde uttrötta, ingen förolämpning kunde förqväfva. Han älskade människor med ett snilles värma, och med ett barns oskuld. Man skulle i två ord kunna uttrycka grunddragen af hans väsende med en *genialisk fromhet*. Denna röjde sig icke blott i hans sånger och i hans lif, utan till och med i hans yttre utseende. Aldrig förgäter jag den dag, då jag, ännu en tjuguarig yngling, i lunderna vid Haga, för första gången såg den prisade. Vanligtvis är det blott det moraliska, som målar sig i människans yttre; det genialiska ligger djupare och försmår ofta alla yttre tecken. Men hos Grefve Oxenstjerna framträdde de begge i skön förening. Det låg någouting obeskrifligen fromt och kärleksrikt i de ädla, de fint bildade dragen. Men tillika blickade snillet som en himlagäst fram ur det talande ögat. Mig åtminstone förekom det, som hade jag sett engeln med lyran stå halfgömd bakom det genomskinliga anletet.

Men redan har engeln brutit sitt fångsel och flugit tillbaka till de höjder, hvarifrån han nedsteg. Hur skönt breder ej midsommarn derute sin grönska öfver skaldens graf, huru ömt klagar ej näktergalen öfver sin tystnade medtäflare! Med rätta firar han dess minne i sommarnatten. Ty som en sommarnatt var hans

snille, som en sommarnatt i Norden, full af blomsterdoft och herdepipor, och med evigt solsken på de höga bergen. Djupare, kraftigare har tilläfventyrs Svenska snillet uttalat sig hos mången; men aldrig älskvärdare, aldrig mildare och frommare än hos *Skördarnas* sångare; och hans minne skall lefva så länge ännu en lia går i Norden, så länge ännu ett Svenskt hjerta klappar för diktens och naturens skönhet.

Tal på Oscars-dagen 1823.*

Vi fire för närvarande en dag, som redan länge varit dyrbar för Svenska hjertan; en dag, som bär samma namn med kungens och landets glädje och med framtidens förhoppning. Men derjemte förena vi äfven en högtidlighet, som både genom sin nyhet för oss och sin vigt för fäderneslandet bör vara oss alla kär och betydelsefull. Mera än ett halft århundrade är förflutet sedan en Svensk thronföljare hemförde sin furstliga brud: och för de få ibland oss, hvilkas hågkomst går så långt tillbaka, skymtar dock minnet af en sådan händelse endast oredigt fram ur barndomens halfförbleknade bilder. För oss andra åter måste den åtminstone äga det slags märkvärdighet, hvarmed allt nytt och oseddt plägar fästa äfven obildade sinnen. Men det vore i sanning förödmjukande, om ett tillfälle som detta, för någon enda ibland oss, ej skulle ha annat värde än blotta nyhetens. Ty är det icke, i egentlig mening, en högtid för Svenska folket, har icke det gamla Nordens hjeltebröst känt sig uppvärmdt och lifvadt af nya önsknningar, af nya förhoppningar? J hafven

* I anledning af H. K. H. Kronprinsens förmälning.

ju hört, hur hufvudstaden skickade ut hela sin folkmängd, för att möta den nykomna på stranden, och se henne när hon uppsteg, som fordom skönhets Gudinna, ur vågorna? J hafven ju hört, huru äfven från de aflägsnaste landsorter en hvar, som kunde göra sig lös, skyndade hemifrån som ett frivilligt ombud, icke till statens lagtima, men till glädjens och hoppets urtima riksdag; och lycklig prisade sig en hvar, som äfven på afstånd fått se den efterlängtrade. De hemmavarande åter bestormade de återkomna med ändlösa frågor om det unga furstliga paret, och suckade i hemlighet öfver missödet att ej hafva sett det samma som deras lyckligare landsmän. En allmän glädjeyra fattade nationen midt ibland tidens trångmål; och i vårt vidsträckta land, mellan Sundet och Lappska fjellarne, finnes väl svårligen en hydda, der denna händelse ej väckt det lifligaste deltagande, eller der ingen önskan uppstigit, ingen välsignelse blifvit nedkallad öfver OSCAR och JOSEFINA.

Men just detta allmänna deltagande i thronföljarens och kungahusets lycka bör så mycket mer glädja oss, som det nu mera i andra land torde vara temligen sällsynt. Det är sant, man anställer äfven der fester vid dylika tillfällen, man plundrar fälten på blommor och ordboken på smickrande talesätt, för att betyga sin förtjusning. Men det ser dock stundom ut

på förtjusningen som om den vore förestafvad, och den undersåtliga glädjen kan ej alltid dölja, att han visar sig på hög befallning. Vi lefva i oroliga tider. En olycklig spänning söndrar nästan öfverallt folk och regenter; och på mera än ett ställe uppträda de som fiendtliga makter antingen i öppen fejd emot hvarandra, eller också stå de, med spejande blickar och med handen på svärdfästet, och afbida hvem som skall slå först. Det hör ej hit att undersöka, hos hvilken största skulden till en sådan söndring ligger; det är nog att den finnes, och blir med hvarje dag synbarare i mera än ett land af vår verldsdel. Det kan ej heller nekas, att ett sådant förhållande, huru det också må bemantlas, måste vara olyckligt för staten, och förr eller sednare undergräfvat dess grundvalar. Ty hvarpå skulle väl staten hvila, om icke på öfverensstämmelsen mellan dess begge hufvudelementer, de styrande och de styrda? All konungamakt har dock ursprungligen utgått ifrån fadersväldet. Som en landets far, som en folkets herde, tänkte man sig från början konungen. Hans släkt var nationen, och hans kungliga borg var fädernehuset för alla. Hans enskilda sorg delades af en hvar, hans enskilda glädje klappade i allas hjertan. Detta är den i våra dagar så mycket omtalade *monarkiska principen*, i sin enklaste och skönaste bemärkelse. Sedan staterna utvidgat sig, sedan deras inre

förhållanden blifvit allt mer och mer invecklade, sedan afståndet mellan kung och folk i alla afseenden blifvit större, kan väl detta tänkesätt ej längre äga rum i sin ursprungliga liflighet och renhet; men i hvarje stat, äfven den vidsträcktaste, bör det ännu kunna vara igenkänligt, ehuru under förändrade former. Det bör kunna utgöra det moraliska band, som sammanhåller statens elementer, ehuru dessa med tidernas längd äfven fått andra, mera juridiskt bestämda föreningspunkter. Ty ursprungligen är dock staten ingenting annat än det utvidgade hushållet, det offentliga lifvet hänger med alla sina rötter fast vid det enskilda, verldshistorien består egentligen af alla de enskiltas tillsammansstagna. Den monarkiska principen beror på förtroende och kärlek, det kan ingenstädes vara statens afsigt att qväfva dessa mensklighetens skönaste känslor, och hvar det likväl sker, der har samhällets hjertblod grumlat sig och staten förfelat sitt ändamål. — Vi lemna i sitt värde försöken, om de någorstädes göras, att återvinna förtroendet med våld, eller med bajonetterna implanta kärlek i folkets hjertan; men vi lyckönska oss i Norden att ännu ej hafva behöft att genomgå dessa kunglige varningsgrader. Jag känner i sanning intet land i Europa, som, i ordets ädlaste bemärkelse, varit och är mera monarkiskt sinnadt än Sverige. Hvaraf kommer detta? Icke deraf att Svenska

thronen är, utan jemförelse, den äldsta i vår verldsdel, att vår kungalängd stiger upp till de gamla gudarna, till thronerna i Valhall, att de fleste nu regerande konungahus härstamma bevisligen från Norden; ty dessa minnen från hedenhös äro för aflägsna, för urblekta, för att på tänkesättet öfva något synnerligt inflytande. Icke heller kommer det derutaf, att hos oss förhållandet mellan kung och folk varit, med få undantag, bestämdt efter friare och liberalare grundsatser än på något annat ställe i den bildade verlden; ty just när fordringarne varit störst, när regeringssättet varit som mest tryckande, har Svenska folket älskat sina konungar högst, och utan tvekan gifvit allt för deras ära. Det kommer, med ett ord, icke af börden, som är slumpens, ej heller af statsförfattningen, som är människors verk. Utan det kommer väsendtligen af en annan och långt viktigare omständighet, hvori vårt land, framför alla andra, varit gynnadt. Betrakten Sveriges häfder, helst under de tre sistförflutna seklerna. Hvad sen J? hjeltar, dem icke blott födslen, utan naturen, bestämt att styra verlden, själar, födda med segerhufva, med herskareprägeln på sin konungliga panna. Vårt fäderneslands historia är den nyare tidens plutark, det är väsendtligen hennes minnen som vi måste åberopa, när vi vilja mäta oss med forntidens kolossala skuggor.

Männer

Männer som GUSTAF WASA och hans yngste son, som GUSTAF ADOLF och CARL GUSTAF, som CARL XII och GUSTAF III, skulle äfven som enskilde ha varit sin tids ypperste, och deras purpur var endast det tillfälliga återskenet af deras ära. Man kunde säga, att det mindre var en monarkisk än en theokratisk styrelse, som Sverige kan berömma sig af under sina mest lysande tider; ty de öfverlägsna naturgåfvornas theokrati gäller öfver allt, och i denna mening är det otvifvelaktigt riktigt, att öfverheten är af Gudi. Därföre är det en anmärkning så gammal som vår historia, att intet folk styres lättare än det Svenska af en *stor* man. Våra eröfrande kungar kände rätt väl denna nationallynnets hemlighet, de visste hvad de kunde våga; och de vågade också mer, de satte nationen på hårdare prof, än något annat folk under lika omständigheter skulle fördragit. Men man lydde dem, emedan man beundrade dem, och fördrog utan knot deras nycker, väl stundom också deras utsväfningar. Dessa tänkesätt fortgingo genom arf från släkt till släkt: och deraf förklarar jag mig väsendtligen det gränslösa förtroende, hvarmed Svenska folket oftast omfattat sina konungar. Jag talar här om den talrikaste delen af nationen, om det egentliga folket, som ifrån början utgjort statens kärna; ty visserligen har man alltid, förr som nu, hört ogillande

omdömen öfver styrelsens åtgärder. Ty ostrafad bestiger ingen den menckliga storhetens höjder, och i ett fritt land måste naturligtvis tänkesätten vara delade, klandret måste påminna den maktägande om mencklighetens allmänna lott. Men förer han, som han bör, spiran i starka händer, så kan han ännu alltid påräkna nationens förtroende och dess lifliga deltagande i hans enskilda angelägenheter. Vi ha nyligen sett ett prof häraf. Midt ibland tvistigheterna af ett långvarigt riksmöte landsteg den furstliga bruden. Det var som när Amfitrite i fabeln åker fram öfver vågorna; de lade sig genast: allt split var, åtminstone för ögonblicket, förgätet, alla partier förenade sig i en glädje, ett deltagande, hvars uppriktighet vi hvarken kunna eller böra misstänka. Folket, som ej känner eller deltar i de politiska söndringarna, följde sin naturliga känsla och instämde från Norr till Söder i det allmänna jublet. Det var som om hvarje Svensk yngling hemfört en egen brud, som om hvarje Svensk fader firat en älskad sons bröllop: land och stad fröjdades likasom hofvet, och hvar och en tillvällade sig sin andel i sin konungs glädje. —

Hvad som alltså varit en högtid för Svenska folket, hvarföre skulle det ej äfven vara en för oss? Hvarföre skulle en nationalfest icke äfven blifva en akademisk? Det vore i sanning onaturligt, om Staten stode i ett annat förhål-

lande till sina läroverk och bildningsanstalter. Ty är staten sjelf någonting annat än en bildningsanstalt? Är han icke egentligen det stora universitet, der menskligheten tager sina grader? Är människosläktets historia i sig sjelf något annat än historien om dess utbildning? Visserligen är denna allmänna utbildning skild ifrån den lärda, hvarmed läroverken sysselsätta sig; men deras sammanhang är dock uppenbart för en hvar som vill inse det. Det är samma sammanhang som emellan grund och följd, den allmänna bildningen är öfverallt det populära resultatet af en vettenskaplig: det gifves ingen vettenskap, som icke förr eller sednare, på ett eller annat sätt, ingår i massan af nationens odling, och småningom verkar på det allmänna tänkesättet. Derföre äro universiteterna, eller borde åtminstone vara, de högsta representanterna af statens utbildning: de borde vara *folkets medvetande*, de borde vara det allmänna sensorium för nationen. Hvad som för densamma är af vigt bör ej heller kunna vara främmande för dem: fosterlandet bör ej äga någou mera fosterländsk inrättning. Men icke blott statens *vetande* böra de föreställa, utan äfven dess *känsla*; ty till dem hör hvad landet äger känsligast, till dem hör ungdomen, som är det organ, hvarmed samtiden känner lifligast. I alla afseenden tillhör oss alltså denna högtidlighet, icke blott som Svenska medborgare, utan äf-

ven som det Svenska vetandets målsmän, som Svenska ungdomens lärare, som Svenska hoppets vårdare; och sånggudinnornas altare är, för i dag åtminstone, hvad det alltid borde vara, sammanbygdt med fäderneslandets.

Men hvad är det då egentligen som fäderneslandet och vi alla vänta oss af en förening, som väckt så mycket deltagande? Det är icke ensamt en thronföljares husliga lycka, ehuru mycket vi värdera den, ehuru varmt vi önska, ehuru säkert vi hoppas den för det furstliga paret. I det enskilda lifvets skugga är man belåten med kärlekens sällhet. Men Konungasöner tillhöra historien: och liksom deras enskilda tänkesätt ofta bestämma folkens öden, så hafva äfven deras enskilda förhållanden och släktförbindelser mera än en gång verkat till nationens väl eller olycka. Vid valet af en brud behöver den enskilte mannen ej följa annat än sitt hjertas anvisning; ty han bygger sin egen lycka och är ingen utom sig sjelf ansvarig för sitt tycke. Men fursten måste, om han älskar sitt folk, äfven göra afseende på bördens tillfällighet. Hans val, äfven om det är förestafvadt af höjelsen, har dock alltid en politisk sida; och lycklig är den af jordens mäktige, hvilken, som Nordens OSCAR, finner förenadt hos en enda allt hvad både hjertat och poletiken fordra, allt hvad både älskaren och fursten kunna önska sig. Hvad det förra angår så gifves det

blott en röst i landet; ty skönheten gör sig gällande hvart hon kommer, behaget eröfrar hjertan, och godhet och oskuld bibehålla dem. Men betrakta vi åter det sednare, så tviflar jag, att i Europa varit möjligt att träffa ett lyckligare val, med afseende nemligen på vårt lands och vårt tidehvarfs förhållanden. Ty i sin börd förenar prinsessan JOSEFINA just de begge stridande elementer, som nu kämpa om världen, hon sammanbinder den gamla och nya tiden. Hennes furstlige fader är, som mången annan utmärkt man, en son af sina egna bragder: hans stamträd växer på hans svärd, och hans förtjenster äro hans anor. Men på modernet härstammar hon från ett af Europas äldsta furstehus, hvilket dessutom leder sitt ursprung från den gemensamma vaggan för de fleste, från det gamla Norden. I sin födsel förlikar hon alltså bördens och förtjenstens anspråk, furstarnes och folkens fordringar, den gamla tidens stolthet och den nyares kraf. Vi lefva icke i tider, då en tillfällighet som denna kan anses för likgiltig. Det är också i min tanke egentligen denna omständighet, som ger en egen betydighet åt dagens högtid; det är den, hvarigenom hon bestämdt skiljer sig från flere andra dylika. Verldshistorien är full af symboliska handlingar, och den förening vi nu fira är, efter min åsigt, en sådan. Hon är symbolen af en försoning mellan fiendtliga krafter, som äfven för vårt land,

och ännu mer för andra, blir med hvarje dag mera nödvändig, hon är fridens sinnebild, hon är hvad regnbågen var för Noach sedan floden var förunnen. Då jag anser detta som den egentliga kärnan af dagens ämne, hoppas jag er förlåtelse, M. Åh., om jag deröfver något utförligare yttrar min mening.

Hvad är det hufvudsakligen hvarom man för närvarande tvistar i Europa? Hvilka äro de så kallade nya och revolutionära läror, de konstitutionella satser, som man så ifrigt bestrider? Jo, åtminstone hos de bättre och mera sansade, väsendtligen inga andra än dessa: att nemligen all makt ursprungligen utgår icke från regenten allena, hvilket är despotismens, icke heller från folket allena, hvilket är anarkiens grundval, utan från begges förening, som egentligen utgör staten: att följaktligen folket, för sin andel i statsmakten, äger rätt att fordra redo af den styrande, hvilken således sjelf eller genom sina rådgifvare är ansvarig, icke blott för Gud utan för människor: att lagen, som uttrycker den allmänna viljan, är det högsta majestätet i staten, inför hvilket alla måste vara lika: att samhället ej kan erkänna andra anspråk och företräden än dem, som grunda sig antingen på personliga förtjenster, eller på skiljaktigheter, naturliga och nödvändiga för samhällsordningen: att staten måste skydda hvars och ens yttre förmögenhet, hvaraf följer, att folket

beskattar sig sjelft: att han äfven måste skydda hvar och ens inre förmögenhet, hvaraf följer, att medborgaren äger rätt att, sjelf eller genom sitt ombud, yttra sin öfvertygelse om allmänna ärendenas gång. — I sanning, dessa läror tyckas så grundade i begreppet om stat, såsom ett rättstillstånd, de synas i sjelfva sin enkelhet innefatta en sådan borgen för sin sanning, att man väl kunde vara frestad att anse dem för politiska axiomer. De tyckas ej heller innebära något upproriskt: ty de åsyfta tydligen ej annat än hvad som är motsatsen af allt uppror, lagens seger öfver våld och godtycke. Nya tyckas de ej heller vara, utan snarare lika gamla med det menskliga förnuftet, alltsedan det börjat att tänka öfver statens angelägenheter. Hvaraf kommer det då, att de rönt så mycket motstånd och ej genast blifvit antagne öfver allt? Hvaraf kommer det, att de ej kunnat bibehålla sig, äfven der de för någon tid blifvit införda? Det kommer icke af någon felaktighet i begreppet, men endast af deras förtidiga tillämpning på redan bestående och fiendtliga former. Det kommer deraf, att en sådan statslära, tänkt i sin renaste allmänhet, egentligen endast då vore användbar, om man kunde bygga en stat alldeles ny från grunden, och befolka den med människor, som förut aldrig lefvat i borgerliga förhållanden. Men på detta sätt bildas ingen stat, den har tvertom öfverallt ett histo-

riskt ursprung. I Europa åtminstone är staten, hvart vi se, redan något historiskt gifvet och bestående, ståndsskillnaden har öfverallt satt sig och hårdnat i bestämda former, den tillfälligt och småningom bildade statsförfattningen har sammanväxt med allmänna tänkesättet, enväldet har på mera än ett ställe slagit sina vidsträckta rötter i nationalkarakteren. Jag vet att det hör till tonen för dagen, äfven ibland de lärde, att smäda Revolutionen; visserligen voro också några af dess läror alltför ensidigt, alltför mekaniskt fattade; men det väsendtliga deraf torde dock väl lättare bestå inför en opartisk pröfning än som den öfverkloka spetsfundigheten, eller den väpnade obskurantismen vilja inbilla oss. Men Revolutionens största fel var, att den räknade för mycket på den abstrakta klarheten af sina läror, och gjorde för litet afseende på det historiska elementet i staten. Man omskapar ej världen och tusenåriga inrättningar med en blott teori, vore den än så påtaglig; det abstrakta måste öfverallt ge vika för det konkreta, det tänkta för det bestående, spekulativen för verkligheten. Den nya friheten väckte väl i början och genom sjelfva sin nyhet ett stort uppseende; men det visade sig snart, att man egentligen ingenstädes hade rum för henne. Hon klappade på öfverallt; men hvar hon kom var platsen redan upptagen, och man kunde eller ville ej herbergera den

husvilla. I hennes eget fädernesland inrymde man henne till en början i präktiga republikanska former; men dessa former voro dock egentligen ej annat än nygjorda ruiner. Ty det hvarpå de gamles republiker egentligen hvilade, sederas enfald, sinnets förnöjsamhet, lifvets offentlighet — allt detta var längesedan försvunnet och kunde ej genom något dekret i ögonblicket återställas. Den proklamerade jemlikheten ville ej heller inställa sig; ty naturen sjelf, som så olika utdelar sina gåfvor, visade sig häruti aristokratisk sinnad, och den medfödda öfverlägsenheten gjorde sig väg öfverallt och intog hastigt sin högre plats i samhället. De nya republikerna upplöste sig derföre af sig sjelfva, och man återvände småningom till de monarkiska inrättningarne, från hvilka man, i Europas närvarande skick, aldrig bordt afvika. Men man var naturligtvis ej längre nöjd med det kungliga enväldet, som på de flesta ställen och, som vi hoppas, för alltid förlorat förtroendet. Folken återfordrade sin ursprungliga andel i lagstiftningen, sin yttrande-rätt, sitt meniskovärde, och ville ej erkänna andra än lagbundna regenter. Gränserna mellan folk och kung skulle på det nogaste bestämmas, en allmän konstitutionsfeber yppade sig i hela Europa. Men till grund för dessa konstitutioner lade man vanligtvis en blott och bart abstrakt teori, som, om den äfven var riktig i sig sjelf,

likväl ej kunde vara genast och på alla ställen användbar. Alla dessa statsförfattningar blefvo derföre hvarandra lika, som hade de varit beställda efter samma mått, och på samma verkstad. Men en konstitution är icke ett sådant öfverplagg, den är icke gjord att hänga lös på nationen. Igenkänner folket ej deruti sitt eget lynne, sina fordna minnen och inrättningar, ja till och med sina fördomar, så blir en sådan statsförfattning, all sin förnuftsenslighet oakadt, främmande, ligkiltig, stundom också förhatlig. Det händer, att just de lägre folkklasserna, som dock skulle vinna mest på förändringen, äro de första att förklara sig mot den nya ordningen. Exemplen härpå för dagen äro för väl bekanta för att behöfva upprepas. Vi se hela nationer, som dock räkna sig bland de bildade, med fanatisk ifver återkalla enväldet och inquisitionen: vi se dem villigt köpa dessa kostbarheter med uppoffring af sin sjelfständighet, och sin i sanning något tvetydiga nationalära. Man invänder, att Alperna och Pyreneerna utgöra gränset för bildningen, och att hvad som ligger der sunnanföre nu mera är blott slagget af Europa. Jag har också för min del ingenting emot ett sådant påstående! men jag är tillika öfvertygad, att förhållandet skulle, under lika omständigheter, blifvit hvar som helst ungefärligen detsamma. Det heter vidare, att hvad som i detta afseende skett blifvit tillvägabragt genom

yttre våld och inre oenighet; men det yttre våldet skulle ha varit fåfängt, den inre oenigheten skulle ha varit omöjlig, om de nya statsförfattningarna haft någon rot i det allmänna tänkesättet, om de ej hvilat på blotta abstraktioner, dem mängden ej fattar. De måste således falla, de skulle snart ha fallit af sig sjelfva, äfven utan all yttre åverkan. Dylika konstitutioner likna löfsalar, uppförda för tillfället af fällda trän, som man sticker ner i jorden: de grönska för dagen; men snart är den tillkonstlade herrligheten förvissnad; och nästa morgon sol ser i dess ställe blott förtorkade löfruskor. Detta är och blir förhållandet med de blott och bart *spekulativa* konstitutionerna. De *historiska* åter, som växt upp och utbildat sig med folken, stå just derigenom på sin egen rot, och trotsa tidehvarfven, så vidt som menskliga verk förmå. Hvarföre prisar man Britanniens statsförfattning? Det gifves ingen tänkande man, som ej erkänner, åtminstone inom sig sjelf, dess felaktigheter: det är en Göthisk byggnad, i mera än ett fall olämplig för tidens behof, och full af barbariska, stundom också löjliga former. Men så felaktig den må vara i teorien, så förträfflig har den visat sig i utöfningen, derigenom att den är nationell i ordets högsta bemärkelse. Med denna författning har det medborgerliga sinnet utvecklat sig fullkomligare än på något annat ställe. England har vunnit in-

hemskt välstånd och sjelfständighet, och utomlands har det eröfrat världshandeln, det har tagit hafvet och stränderna derjemte. Man klandrar vår egen statsinrättning, och uttömmar sig i vidlyftiga anmärkningar öfver den fyrdubbla orimligheten af vår ståndsskillnad, och representationen, som grundar sig derpå. Jag ville också ej i theoretiskt hänseende försvara den; men den är seklernas verk, den har blifvit nationens egendom, Svenska historien hvilar på dessa fyra pelare; liksom våra föfäders himmel uppbars af fyra dvergar. Undanryck dessa stöd, gif oss den otvifvelaktigt regelrätare Spanska konstitutionen; det lif, staten ännu äger kvar, skall förtorka, och inom få år skulle vi erfara Spaniens öde. Med ett ord, det vigtiga i en statsförfattning är icke för det närvarande, troligtvis icke ännu på århundraden, dess abstrakta, utan dess populära sanning. Folkens lif dör ut, hvarhelst det gamla minnets lampa slocknar; och det är förgäfvat, att den nya tiden tänder sin gas-upplysning i dess ställe.

Hvad skulle väl då följden blifva af allt detta? Skulle den vigtigaste händelse vi känna, åtminstone i nyare historien, skulle Revolutionen hafva varit helt och hållet förgäfvat? De politiska begrepp och åsigter, som derifrån utgått, skulle de slutligen ej vara annat än skimrande misstag; utan användbarhet och gagn för menskligheten? Och det blod, det ädla blod,

som runnit för frihetens sak, som troligtvis ännu kommer att rinna derföre, skulle det vara spildt utan nytta? En så tröstlös lära vilja vi icke erkänna. Vi vilja icke erkänna, att något är fåfängt i verldshistorien, allraminst det, hvarvid så mångt ädelt sinne fäst at sina skönaste förhoppningar. Vi vilja i synnerhet ej erkänna, att det rätta, att de bättre idéerna, någonsin skulle kunna vara fruktlösa, äfven om de icke för ögonblicket kunde genast och öfver allt användas. Det är min innerligaste öfvertygelse och tillika mitt gladaste hopp, att de så kallade nya och konstitutionella lärorna dock till slut skola segra; men svårligen skola de segra på det sätt, som en brådskaude, välmening önskat, svårligen skola de, liksom med ett trollslag, omskapa verlden. Fabeln berättar oss om Pelias' döttrar,* som på en gång ville förnygra sin ålderstegne far derigenom att de tappade ungt blod i hans ådror: följdén var den naturliga, att det gamla blodet förrann honom, och det nya ville ej stadna. Så är det äfven med statskroppen. Det nyare bättre måste efterhand ingå i dess blodmassa, och småningom förtränga de osunda vätskorna. Folken måste uppfostras till de nya formerna, liksom de i sekler varit uppfostrade till de gamla. Hvad som skall vara länge måste länge förberedas; men är detta skedt — och det kan

* Ovidii Metamorph. L. VII.

endast ske småningom — då kommer förändringen af sig sjelf, liksom lyckan, liksom naturens bästa gåfvor komma. Den tid som det nya använder för att mogna och utveckla sig, den använder det gamla att förfalla och upplösas. Den borgerliga friheten liknar ännu, på de flesta ställen i vår verldsdel, uppsvämmadt land, som småningom afsätter sig och stadgas. Men år efter år flyga himmelens fåglar deröfver, och fälla ängarnes och skogens frön; då bindes efterhand den osäkra marken, gräset väfver sitt gröna täcke och plogen begynner sitt verk. Hvar nu är naken eller blodig gyttja, der vaggar framdeles kornet sitt guld i vinden, och trefliga hyddor och ett sjelfständigt slägte hvila, om några mansåldrar, i skuggan af den fullvuxna lunden. Sådan är naturens stilla gång, sådan vare äfven mensklighetens. Och är den sådan, då kämpa mörkrets makter förgäfves mot det stigande ljuset, då kunna folken hoppas, att åtminstone deras aska en gång skall hvila i fri jord. —

Men just detta framtidens hopp är det, som man från ett annat håll söker att mörda i vaggan. Man begagnar sig af alla misstag, alla förhastanden och utsväfningar, som äro oskiljaktiga från en brytning, som den vi upplefvat, man firar som en seger hvarje tecken till ett återvändande barbari. Man ifrar för det gamla, icke för att bibehållas, tills det nya och

bättre hunnit utveckla och stadga sig, utan för att alldeles uttränga det. Ett förmögladt slägte har uppkrupit ur jorden, och visar för den förvånade världen anspråk och fördomar, dem man längesedan trott förmultnade i familjegravarna. Vi höra åter läror, som man trott att hvarje mensklig tunga i det bildade Europa längesedan skulle vant sig ifrån. Vi höra, att regenterna fått folken af Gudi till ett evigt arfskap, och att de följakteligen med gudomlig rätt kunna betrakta dem som sin välfångna egendom. Man säger oss, att nationerna alldeles ingen rätt äga att sjelfva stifta sig lag eller bestämma sättet, hvarpå de vilja styras; hvad man i detta afseende beviljar dem, det är kunglig nåd, och ogiltig är hvar och en statsförfattning, som ej utgått från thronen allena. Det följer här af, att allt, hvad nationerna gjort eller göra för att återvinna sina mensklige rättigheter, är uppror och straffbart öfverdåd: ty det förstås af sig sjelf att menskligheten är omyndig och att förmynderskapet tillhör den maktägande. Derföre måste äfven allt, så vidt möjligt är, återställas i det skick det var innan olyckan timade, de gamla formerna, huru förrostade, huru olämplige de än må synas, måste åter framdragas, och staten byggas ny — af relikter. Men en sådan statsbyggnad kan ej tänkas utan att äfven dess gamla bundsförvandt, kyrkan, i sitt fordna hierarkiska skick återställas. Derföre lössläppas åter

vantron och vidskepelsen, klostren fylla sig å nyo, ofördragsamheten predikas som en dygd, den kristeliga kärleken uppfriskas åter med kät-tareblod, sjelfva inquisitionens ande manar man upp igen — ifrån afgrunden. Man bemäktigar sig ungdomens uppfostran för att inpräglade den dylika grundsatser och bevara verlden för återfall. Den nyss förflutna tidens värde nedsätter man så vidt möjligt, man förklarar dess hjeltar för våldskräktare, dess mod för förtviflan, dess segrar för lyckskott; äran sjelf är en parvenu, och förtjensten en ofrälse. Med ett ord, man gör hvad man kan för att förfalska det förflutna och förslafva det tillkommande, man mördar minnet och förgiftar hoppet. — Det skulle tyckas, som om menniskor, hvilka tänka och handla sålunda, sofvit bort några af de sistförflutna seklerna, och nu kommit ett par århundraden försent med sin visdom. Och likväl, så mäktigt verkar reaktionen för dagen, så lättsinigt springer den ena ytterligheten öfver i den andra, att dessa läror öfverallt funnit anhängare, vettenskapen sjelf, som annars skulle vara ett ljusets barn, har här och der gått i mörkrets tjänst för att försvara dem, de dölja sig ej längre, utan framträda osminkade inför sjelfva thronerna och påstå oförsynt, att de äro de säkraste stöden för dessa. Vi vilja emedlertid ej förmoda, att dylika läror kunna påräkna

räkna annat än en tillfällig och flygtig seger. Tidens flod kan ej tvingas att gå baklänges: och om man lyckas att för ögonblicket dämna dess fart, öfverstiger han så mycket våldsammare sin brädd, och bortsköljer de barnverk man uppfört på stränderna. Det är kanske en lycka för menskligheten, att de begge motsatserna blifvit ställda hvarandra så nära, och att man med en enda blick kan öfverse och jemföra både det gamlas och nyas utsväfningar. Det är tilläfventyrs en lycka, att tåukesätten rifvas emot hvarandra och afnöta hvad som å ömse sidor är för ojemnt. All harmoni, all bildning utgår från strid, i naturen som i staten. När elementerna kämpat ut, då klarnar himlabvalfvet; och människosinnet klaruar, sedan dess åskor drabbat tillsammans och urladdat sig. Då uppkommer de moderatas parti, eller rättare, det finnes redan, ehuru kringspirdt i alla länder, och vinner med hvarje dag mera rum. Det hör till sakens natur, att desse af de begge ytterliga faktionerna beskyllas för ljumhet; ty icke blott jordklotet, äfven människosinnet afkyles sednast vid polerna. Emedlertid om den oroliga tiden skall kunna vänta sig lugn, om lagbunden frihet skall få en plats i styrelsen, så blir det troligtvis endast genom dessas bemedling. De erkänna den abstrakta riktigheten af de så kallade nya och konstitutionella

lärorna, men de öfverse ej derföre den vigt, som de gamla äga genom sitt historiska ursprung. De tro, att de nya formerna ännu på många ställen skulle upplösa staten, men äfven att de gamla mindre skulle sammanhålla än förstena den. De tro, att de förra ännu ha för liten historisk kärna, och de sednare för litet organiskt lif. Men de tro tillika, att det nya är för kraftfullt för att kunna tillbakavisas, och det gamla för inrotadt för att genast kunna fördrifvas. De tro, att striden är för tvetydig för att kunna eller böra slutas med enderas undergång, och att en billig jemkning är det enda, som kan rädda världens lugn och Europas bildning. Vi lefva, tänka de, under en öfvergångsperiod; den närvarande tiden måste nöja sig med provisoriska åtgärder; stellet faller, när huset innanföre är färdigt. — Till detta parti höra, som man säger oss, på flera ställen furstarne sjelfva, och vi böra hoppas, att de snart öfverallt skola höra dit; ty de gynnade klassernas auspråk känna snart inga gränser; de tro sig vara allt, derföre att de för ögonblicket äro öfverst. När hafvet är upprördt, då spelar skummet på dess yta, och skeppet går fram ibland idel fragga; men det är dock egentligen icke fraggan, utan det är de djupa vågorna, som uppbära den flytande byggnaden och gifva rodret en stödjepunkt. Korteligen, de moderatas parti *måste* slutligen segra: all verklig politik är, i ti-

dens närvarande skick, en förmedlande, den är en förlikningsdomstol mellan det nya och gamla: *Försoning*, med ett ord, är icke blott religionens, utan äfven statslärans hemlighet. —

Men vi, som bo i yttersta Norden, vi, som ha bergen till mur och hafvet till fästningsgraf omkring oss, vi som stå på Europas parterr och se tryggade ner på det stora sorgespelet i Söder, hvad röra oss tidens stridigheter, som ej hunnit hit, hvad behöfva vi en försoning der ännu ingen tvist yppat sig? Så frågar tilläfventyrs den halfvakna håglösheten, eller den sjelfkära fåkunnigheten. Men, huru aflägsna vi äro, utgöra vi dock en del af det stora statsförbund, som omfattar den bildade verlden, vi äro ett kapell bygdt på skogen under den allmänna Europeiska moderkyrkan. Det gifves, som verlden nu är, ingen bildad stat, som är fullt enstaka, hvarje skakning i medelpunkten kännes, ehuru tilläfventyrs som en lättare dallring, äfven i de yttersta delarna. Det är dessutom egentligen mindre en yttre än inre brytning som skakar Europa, det är en andelig jordbäfning, som går genom våra dagars historia. Som en underjordisk eld lefver orons ande inunder oss: under hafven, under bergen har han sin lönlige gång, och hvar han bryter ut känner ingen. Men äro vi äfven, som jag säkert hoppas, tryggade mot ett utbrott inom oss, hvem

försäkrar oss för yttre våld? De grundsatser, som för närvarande gjort sig gällande i Europa, tyckas ej vara obenägna att med svärdet underhjelpa den senfärdiga öfvertygelsen. Liksom all ung makt räkna de icke just fördragsamheten bland sina dygder. De ockra med ögonblicket, möjligtvis af en dunkel aning, det deras tid snart kunde vara förbi. Men, innan den är förbi, kunde friborna statsförfattningar skakas i sina grunder, fredliga folkslag kunde tvingas att kämpa för lagar, som de ansett sig berättigade att sjelfva stifta. Vi vilja hoppas, att detta icke inträffar, vi vilja ej frukta, äfven om det skulle inträffa; men endast dåren säger till friden: du är min, eller till olyckan: du är omöjlig. Alltså, äfven i vår fjellstängda Nord, äfven i det äldsta örnbo, som lagbunden frihet byggt sig i toppen på Europa, äfven der har den politiska försoningen sin plats. På henne, på sans och måtta, beror nu mera all yttre och inre sjelfständighet, all möjlig öfvergång till ett bättre. Äfven för oss bör alltså den personliga symbolen af en dylik försoning vara dyrbar och kärkommen. Våra gamla häfder omtala en Margareta Fridkulla, som med sin hand bilade gränstvisterna mellan Nordens riken. Var oss därför dubbelt välkommen, du OSCARS unga brud, du nya Fridkulla! Bilägg för oss, icke den obetydliga tvisten om några hedar och berg, men den viktigare, den verlds-

historiska gränstvisterna mellan två kämpande tidehvarf! Var oss ett fridstecken mellan det gamla och nya! Ty du är ett barn af förtjensten, som bär sig själf; men tillika är du en dotter af det gamla minnet, som dväljes kring Olof Trätäljas graf och kring Upsala högar, du är en ättelägg af hjältemodet och sagan. Välkommen derföre till dina anors bygd, välkommen till hjeltarnas och sagans land!

Men Du, som äger henne, Du, hvars namn dagen bär, påminn dig, du konungason, hvad förbindelser ditt öde ålägger dig. Väl är du lycklig; ty i kungaborgen omfamnar dig en älskad brud, och der utanföre bär dig folkets kärlek på sina vingar. Men tillika träder du i en stormig tid inför historiens anlete, som pröfvar med skarpa ögon, och ristar sin dom i ovanskliga taflor. Du äger att upprätthålla icke blott din kungliga faders vidtfräjdade namn, utan äfven det ej mindre vidtfräjdade Nordens, der stora minnen sväfva omkring thronen och ingen konung sofver sig till sin ära. Ett nytt tidehvarf blickar upp till dig, tvenne nationers förhoppningar bära endast dina färger. Derföre var stark som de ungas mod, var vis som de gamlas erfarenhet! Din rättvisa vare som lagens, och din mildhet som den eviga barmhertighetens! Hell dig och säll, du Nordens ögonsten, du framtidens rosenknopp! Och må Oscarsdagen,

hvars uppgång gläder oss, en gång med mognad
glans, med mognad välsignelse lysa öfver våra
söner! *

* Den *Bön*, med hvilken talet slöts, finnes intagen i *tre-*
dje bandet, sid. 175.

Vid offentliga föreläsningarnas slut

på Carolinska lärosalen i Lund, April 1824.

Jag slutar härmed mina föreläsningar öfver Thucydides: och med det samma slutar jag äfven den offentliga lärarebefattning, jag i tolf år bestridt vid Akademien. Det är naturligt, att det ögonblick, då man afträder från ett kall, som man i längre tid innehaft, hvarvid man i mer eller mindre mån fäst sitt sinne, måste förekomma hvem som helst viktigt och betydningfullt. Man befinner sig derigenom vid en afdelning af det menskliga lifvet, det är ett tidskifte, ett slags nyår, som måste uppväcka en mängd betraktelser hos hvarje ej alldeles förslöadt sinne. Det framfarna ligger bakom oss med alla sina minnen. Gifvas der några obehagliga bland dem, så gömma de sig i skuggan; men de angenäma framträda med ovanlig glans i dagen: de stå som släktingar på kullarne vid stranden och vinka med handen ett afsked åt den bortseglande. Det är som om man öfvergåfve ett fädernesland, hvares värde man känner först då man skiljes derifrån, eller som om man toge afsked af en umgängesvän, vid hvares fel man vant sig, hvares förtjenster man aldrig

skattar högre, än då man står färdig att lemna honom. Och framtiden åter, de nya förhållanden hon medför, huru dunkla, huru osäkra måste de ej synas oss? Det är lunder sedda på afstånd: hvem vet, hvad som bor under deras grenar? I sanning, vanan verkar mäktigt på det menckliga sinnet, och hvad yrke som helst fäster oss småningom med tusende band, från hvilka man ej lätteligen gör sig lös. Är man då tillika öfvertygad, att detta yrke är viktigt i sig sjelft, att det ej kan eller åtminstone ej bort vara utan allt inflytande på mencklig bildning: då måste det ögonblick, då man är färdig att lemna det för alltid, blifva på en gång både högtidligt och rörande. —

Det vore lätt, M. H., att sluta mina föreläsningar med det, hvarmed många börja sina, med ett loftal öfver deras ämne. Jag skulle kunna säga er, att ej blott ingen akademisk lärdom, men i allmänhet ingen högre bildning är möjlig utan kännedom af Grekiskan. Jag skulle för ett sådant påstående kunna anföra vitsörd af berömda män, och lägga dertill vigten af flera århundradens öfvertygelse. Jag skulle i anledning här af kunna upphöja detta studium på bekostnad af alla eller åtminstone de flesta andra. Men detta vore tvifvelsutan en ensidighet. Jag erkänner tvertom gerna, att i verdens närvarande skick mycken bildning, ja äfven mycken verklig lärdom är möjlig utan kän-

nedom af de klassiska språken. Ty hvarföre kallas de klassiska? Klassiskt är ett språk icke blott genom sin egen inre utbildning, utan äfven och i synnerhet genom sin litteratur. Men en sådan litteratur hafva nu mera flera af de lefvande språken. Den massa af idéer, som utgjorde de gamlas bildning, har småningom öfvergått i det allmänna tänkesättet, vi lefva af de fonder, som forntiden samlat. Så måste det äfven vara: ty ingen ting i menskligheten är enstaka, menskelig odling är en fortgående kedja; den närvarande länken är alltid sammanhakad med en föregående, och denna åter med en annan, ända upp till skapelsedagen tillbaka. Den ena generationen ärfver alltid den andra; bildningens historia är en fortlöpande förklaring öfver mensklighetens stora ärfdabalk. Men ett sådant arf är egentligen blott *materiellt*: det är endast råämnen, som det ena tidehvarfvet emottager af det andra, att på sitt eget sätt förarbeta och använda; *formen* måste alltid bero af den närvarande tiden och dess tillfälliga omständigheter. På detta sätt har vår tid långt för detta tillegnat sig alla de gamles väsendtliga idéer i lagstiftning, i vettenskap, i vitterhet. De äro ej längre nya, de äro lätt tillgängliga för en hvar: i hvad språk som helst kan man inhämta dem. Man vet för närvarande icke blott hvad de gamle visste, utan i många fall oändligen mera: de materialier de

lemnat äro ej blott samlade, utan äfven på mångfaldigt sätt förökta; erfarenheten, som hos dem var ett barn, har blifvit fullvuxen och är nu en mognad man. Man har alltså rätt, då man påstår, att klassiska litteraturen nu mera kan, nemligen i detta materiella afseende, anses för umbärlig. Men hos intet folkslag i världen har det materiella i bildningen, sjelfva kunskapsförrådet, varit så förenadt och sammanväxt med dess form, som hos Grekerna. Sjelfva idén var för dem alltid blott det ena elementet af bildningen: det andra, äfven så väsendtliga, var dess uttryck och sinnliga framställning, efter de allmänna lagarne för det sköna. Deras äldsta filosofemer öfver naturen, deras urålgriga historiska minnen, rundade sig straxt från början till poëtiska gestalter; deras första lagstiftning var metrisk, sjelfva deras Gudar gäfvo endast poëtiska orakelsvar. De råa, men betydningfulla mythiska gestalter, som de emottogo från Orienten, ombildades af dem till idel skönhetsmönster, Olympen blef ett museum, liksom nationalsagorna blefvo ett epos. Med ett ord, den yttre formen var för dem aldrig likgiltig, Grekerna voro födde formalister. Hvad som i synnerhet utmärkte dem i detta hänseende, det var ett naturligt sinne för det passande och skickliga i hvarje sak, en gifven afsky för all öfverdrift och utsväfving i hvad form som helst, en äfven så sann som fin känsla

för det mått, det lagom, som är det verkliga skönas norm och väsende. Man talar i esthetiken om en skönhetslinea: om en sådan finnes, så kunde man säga, att det gamla Hellas låg inom dess gränser: det var hon, som skiljde landet från Barbarerna. Derföre har också den Grekiska smaken hos alla bildade folkslag i mera än ett afseende blifvit ausedd som normalsmak. Hvad som är deröfver eller derunder eller på sidorna, det är platthet eller öfverdrift eller förvirring. Främst och allmännast gäller detta om de bildande konsterna. De Olympiska gudagestalterna stå ännu, efter så många århundraden, qvar i hög, i öfverträffad skönhet; det menskliga konstnärssnillet mäter ännu i dag sin framgång endast efter sitt närmande till de eviga mönstren. Men äfven i afseende på vitterheten, det vill säga, i afseende på poësi, vältalighet och historisk konst, har man länge ansett de Grekiska mönstren såsom de yppersta. Detta är också riktigt, om man endast, som är billigt, gör de inskränkningar sakens natur fordrar. Ty vitterheten i allmänhet, och poësin i synnerhet, är en så universell, en så verldsomfattande konst, att den nödvändigt måste uttrycka sig på mångfaldiga olika sätt. Hvarje tidsålder, äfven den råaste, har sin egen poësi, liksom hvarje växt har sin egen blomma. Jag skattar högt den Grekiska skaldekonsten: men jag är långt ifrån att anse den för den

enda riktiga eller ens för den yppersta i alla afseenden. Det gifves poëtiska förträffligheter, hvarom Grekerna ej hade eller kunde ha någon aning. Älsken J bilderna af en icke blott rik, men yppig fantasi, glädja er de djerfvaste utflygter än till Zenith och än till Nadir, viljen J se en poëtisk verld full af rosenfärgade under: då måsten J vända er till österlandets skaldekonst, der alla figurer uppträda i purpur, hvarje blomma glöder som en jordfast morgonrodnad, och tankens örn flyger alltjemt på förgyllda vingar emot solen. Men föredragen J åter betydelsens djup och betraktelsens allvar, älsken J de jättelika men bleka gestalterna, som gå omkring i dimman och hviska om andeverldens hemligheter och om alltings fåfänglighet, utom ärans: — då måste jag hänvisa er till det isgrå, till det sagorika Norden, der Vala sjöng skapelsens grundtoner, under det månen sken på fjellarne, bäcken slog sin entoniga sång, och trasten satt i toppen på en gulnad björk och qvad ett sorgeqväde öfver den korta sommaren, öfver den döende naturen. — Eller behagar er känslans innerlighet, och en längtan, som icke trifves på jorden, utan alltjemt ser upp till det himmelsblå stjerntältet, der saligheten bor, der det klappande hjertats oro stillas: då hören J vända er till den vesterländska romantiken, helst under medeltiden, då troubadouren sjöng om en öfverjordisk kärlek, och riddaren kämpade lika ifrigt för den

heliga jungfruns och sin skönas ära. — Men älsken J åter mera idéernas rikedom och reflexionens sanning, viljen J se ner i djupet af människans bröst, viljen J se alla hjertats ådror blottade liksom med ett trollslag: då mån J gå till den moderna poësiens heroër, till dem nemligen ibland dem, som gått sin egen sjelfständiga väg, och ej lyssnat till andra ingifvelser, än tidehvarfvets och sitt eget snilles. — Allt detta utgör utan tvifvel förträffliga poëtiska elementer: ingen klassisk ensidighet bör hindra oss att erkänna deras värde. Men i hvilka tunga, förvirrade, barbariska former måste vi ej ofta uppleta dem, liksom man uppletar diamanter bland de ödsligaste klyftor. Hos Grekerna deremot finna vi dessa elementer kanske blott sparsamt: men allt hvad vi förefinna, det finna vi förträffligen ordnadt och afrundadt. Hvad Corinna sade till Pindarus, som i sin ungdom visade några anlag för Orientalisk öfverdrift, att man nemligen bör så med handen och icke med fulla säcken, detta var Grekisk nationalsmak, det var en stående grundsats i hela Grekiska vitterheten. Vi finna der en poësi, som äfven under känslans häftigaste utbrott äger sig sjelf: hon gläds med måtta och sörjer med anständighet: hon är som Polyxena hos Euripides, som ännu i döden bemödade sig att falla med värdighet. Vi finna en fantasi, den Grekerna symboliserade under bilden af Pegasus, som icke

blott har vingar, men äfven tyglar. När Perseus med den flög Olympen för nära, då störtades han, ehuru sjelf en gudason, neder af de vredgade Gudarne. Vi finna ett poëtiskt förstånd, som aldrig förgäter sig, aldrig glömmet det hela för någon gynnad del, aldrig förlorar fattning, klarhet och öfversigt äfven i ingifvelsens stormigaste stunder. Vi finna, i afseende på form och framställning, en instinkt mot det utsväfvande och öfverlastade, en omsorg för det rent sköna, en stilens tukt och aga, som icke hänför, men intar, icke skakar, men lugnar. Allt är så lätt, så otvunget, som hade det växt vildt, utan konst och omsorg: det är så enkelt och naturligt, som om det alldeles ej kunnat vara annorlunda. Man kan förlikna den romantiska poésien, i alla dess arter, vid en ek, som i väldiga men oregelbundna former lutar fram från en bergsskrefva öfver den dunkla dalen; men den Grekiska deremot är smärt och afqvistad och rak som ett palmträd, med sin rika, men symmetriska krona, och en näktergal sitter emellan bladen och sjunger. Grekiska poésien är att betrakta som tungan på konstens våg: hon utvisar den rätta jernvigten, som är blott ett annat ord för det fulländade sköna; under det Orientaliska eller Occidentaliska romantiken kastar ensidigt sina tunga massor i endera af vigtskålarne. Med ett ord, är frågan om blott poëtisk naturkraft, om uppfinningens

rikedom, om tankens djerfhet, om känslans låga: då stå Grekerna tilläfventyrs efter eller åtminstone ej öfver flera andra folkslag. Men är åter frågan om sammansättningens konst och förstånd och sanning, om formens osminkade skönhet, då äro de ännu och förblifva de eviga mönstren, då måste jag hänvisa er, icke blott till Homerus och Sofokles, utan äfven till Plato och Herodotus och Xenofon; ty något ypperligare, något mera fulländadt i detta afseende, har hittills icke, så vidt jag vet, visat sig på jorden. —

Men just detta, hvori Grekiska litteraturens yppersta förtjenst består, just denna formens skönhet är det, som för en hvar, hvilken vill fatta den, gör Grekisk språkkunskap oundgänglig. Hvad en Grekisk författare ungefärligen tänkt och menat, det väsendtliga innehållet af hans skrift, kan man fatta genom en öfversättning. Men uttryckets egentliga karakter och anda, alla de särskilta, ofta blott linguistiska egenheterna af framställningsformen, dessa äro så sammanjutna med språket sjelft, att de omöjligen derifrån kunna löstagas och framvisas särskilt. Hvar och en öfversättning, äfven den trognaste, kan derföre om allt detta ej ge annat än ett ungefärligt och ofullständigt begrepp. I synnerhet gäller detta om poëterna, der ofta en hel följd af associationer fäster sig vid ett enda ord, som icke i något annat språk har ett fullkom-

ligen motsvarande. De gamla utdöda språken ha icke blott en från de lefvande skiljaktig grammatikalisk byggnad, utan äfven en egen poëtisk symbolik, som ofta med ett enda uttryck öppnar ett helt galleri af bilder, som nästan alltid måste gå förlorade i öfversättningen. Förhållandet mellan en dylik öfversättning och originalet är merendels ungefärligen som förhållandet mellan en topografisk karta och en landskapsmålning: den seduare visar oss floder och lunder och berg i träffande bilder, då den förra i deras ställe endast ger oss ore-diga, betydningslösa streck: vi få ett dunkelt begrepp i stället för en lefvande åskådning. Alltså, för att förstå de gamle, måste man till en början förstå deras språk. Det är i sanning obekvämt, att vägen till det klassiskt sköna, går till en början, genom grammatikan och ordboken; men det finnes verkligen ingen annan; och den, som vill hinna fram, måste äfven underkasta sig resans besvärligheter. —

Vi befinna oss alltså nu på en punkt, der vi kunna afvisa de vanliga inkasterna mot Grekiska litteraturen, icke med maktspråk eller åberopande af gammal häfd, utan med verkliga skäl. Vi hafva funnit, huru och hvarföre det karakteristiska af denna litteratur ej kan inses, åtminstone ej fullkomligt, utan kännedom af språket. Men att en sådan insigt i allmänhet bör

bör anses för vigtig, det förmoda vi icke, att någon sätter i fråga. Den är vigtig i historiskt afseende; ty Grekerna intaga en så utmärkt plats i den menskliga bildningens historia, deras inflytande på Europas närvarande kultur är så uppenbart, all bättre och renare smak ibland oss är så tydligen en Grekisk koloni, att en närmare bekantskap med vår hyfsnings stamfäder ej kan eller bör vara likgiltig för någon, som vill öfverse mensklighetens gång, och har sinne för utvecklingen af dess ädlaste krafter. Den är vidare vigtig för vitterhetsidkaren, som ännu i årtusenden kan studera de gamla mönstren, utan att dessa behöfva befara att se sig öfverträffade i det, som utgör deras egentliga storhet. Den är äfven vigtig för den, som utan lust och förmåga att bli hvarken skald eller vältalare eller häfdatecknare, likväl har sinne för det sköna och ädla i allmänhet, och älskar deras klassiska uttryck. Men i synnerhet vigtig är den för akademierna, hvilka ej böra bära sitt Grekiska namn förgäfves, hvilka som universiteter måste omfatta, om ej det hela, åtminstone det väsendtliga af universell bildning. Just i den mån klassiska litteraturen gjort sig sjelf umbärlig, och derigenom dragit sig tillbaka ur den allmänna och nödtorftiga bildningens område, i samma mån bör hon äfven finna en tillflygtsort vid lärosätena. Hon är som Nilen,

hvilken, sedan den gjort fälten kring sig fruktbara, drar sig tillbaka inom sin ursprungliga strömfåra. Men der bör hon också rinna ogrumlad, en konungslig flod, hvars åder aldrig förtorkas, hvars källor ligga på mensklighetens höjder. Redan en gång förut har klassiska litteraturen räddat Europa ur barbariet. Återgången dit är ännu icke omöjlig. Den närvarande tiden söker åtminstone allehanda vägar till detta mål. En af de genaste vore utan tvifvel den, om man kunde lyckas att göra de *gamla* Grekerna äfven så förgätna, äfven så misskända, som man vill göra de *nya*. Men vi vilja hoppas, att beggedera skola bibehålla sig. Vi vilja hoppas, att ännu efter årtusenden ett bildadt slägte skall beundra de forntida Hellenernas snille och prisa de närvarandes bedrifter, då troligtvis vår närmaste efterverld, med föraktets liknöjdhet, skall fråga om begges motståndare: huru hette de? —

Men timman är redan förbi och jag måste sluta. Undren icke, om jag så sent jag kan lemna ett ställe, der jag trifts så gerna. Lärarens kall är visserligen både ansvarigt och mödosamt; men hvad som på andra sidan äfven gör det angenämt är den omständigheten, att han ständigt lefver bland ett uppväxande slägte,

bland ungdomen, som merendels har ett öppet sinne, ett friskt mod och en ofördunklad åsigt af lifvet. Pindarus säger om de saliga, att i deras land fins det ingen annan årstid än våren; och äfven lärosätet har i detta afseende en fortfarande vår. Men våren är en ömtålig årstid, och blomningsdagarne fordra fördubblad omsorg. Varen derföre varsamme; ty om blomman vanvårdas, så ger hösten inga frukter. Frukten Gud, ty Gudsfruktan är icke endast vishetens begynnelse, utan äfven dess fulländande, för den som fattar henne rätt. — Ären konungen; ty i vårt land är konungen blott den personliga bilden af folkets majestät, och när vi hedra honom. hedra vi med det samma oss sjelfva. — Vörden edra lärare: ty det är dock för er, som de arbeta, och deras kall är icke så lätt, som J tilläfventyrs föreställen er. Bekymret sitter ofta på lärostolen, och när timmen är förbi, är dagens arbete derföre icke sluttadt. — Varen flitige: ty flit är framgångens moder; lifvet är kort, men konsten är lång, den som förspillt tiden, han har bortspelt sitt arf, huru rik han i öfrigt må vara. Räknen ej heller för mycket på en lättare fattningsförmåga, eller på större gåfvor, som skulle ersätta försummelsen. De stora gåfvorna äro skänkta åt få, och de, som fått dem, veta väl att de behöfva odlas. Snillet är en förnäm gäst: det trifves ej gerna i okunnighetens skräpkamrar. — Varen ordent-

lige: ty ordning är arbetets häfstång, som lyfter lätt äfven de tyngsta bördor: men oordningen är som ett ur utan visare: det går och går, och ingen vet ändå hvad tiden lider. — Varen glade: ty glädjen tillhör er ålder, glädjen är lifvets vinst, hon är själens vingar. Men akten er för öfvermodet, för det slags mod i synnerhet, som öfvar sina hjeltedater i skumrasket. J ären kallade att strida *emot*, men icke *i* mörkret: i gränderne gro inga lagrar. Den rätta glädjen kommer af själens allvar; men akten er äfven för det falska allvar, som spelar på ytan, och har sin skylt hängande i det surmulna anletet. Det rätta allvaret ligger, som de ädla metallerna, på djupet. Dess panna är merendels klar, men sjelft bor det i hjertkamrarne. Och när det gäller något stort och ädelt, när fråga är om det sanna, det rätta, det heliga, då springer det upp, som ett ungt lejon ur sin kula, och griper sitt rof, och släpper det icke. — Varen sjelfständige: ty sjelfständigheten är icke blott undervisningens, utan lifvets högsta mål. När barnet kan gå, kastar det bort sin fallhatt, när sinnet är utväxt, lemnar det gångstolen. Hvad J lären af andra, det är i sig sjelf ringa; den rätta läromästaren är edert eget årsbarn, han bor inom er, han är er bättre människa. Ingen lärare kan göra mera än lossa vingarna på den bundna örnen; viljen J flyga, så måsten J pröfva egna vingsenor. Lärdom är själens spis.

Men det är fåfängt att vi mata er, om J ej sjelfve kunnen smälta maten och förvandla den till merg och näringssaft. Pröfven derföre sjelfve, fatten, förstån, tänken; ty då först blir vetandet ert eget. Tron är öfvertygelsens barn, annars är hon oäkta. Sägen derföre ej blindt efter hvad J hören; det är ljud och icke sak; munväder är ondt väder. De sjelfständige är vittnesgill öfver allt i andans verld, äfven om hans gåfvor äro ringa; men den osjelfständige blifver öfvermaga till sin död, och hans utsago gäller icke inför domstolen.

Försmån ej dessa varningar. De innehålla ingenting nytt; men det kommer deraf, att det rätta merendels är gammalt. Mången kunde ge dem bättre, men J förloren dock icke på, om J följen den. Jag lemnar eder nu. Jag lemnar en plats, som varit mig kär, jag lemnar en ungdom, som jag älskadt. Jag vet äfven, att J älskat mig tillbaka, och derföre tackar jeg er i dag med rördt hjerta; ty något bättre än kärlek och förtroende kan den ena menniskan ej gifva åt den andra. Tilläfventyrs träffar jag framdeles ännu många ibland er; men det sker då under andra förhållanden. J ären då männer i staten, edra läroår äro förbi, ungdomens blomdoft har förflugit, och hjertat dragit sig tillsammans. Men jag hoppas, att det åter skall öppna sig, jag hoppas, att J alltid skolen anse mig som en vän från er ungdom. Lefven

lycklige medlertid, arbeten, utbilden er, förkofren er. Edra framsteg skola vara min glädje, er välgång skall jag skatta som min egen. Och när vi sålunda återse hvarandra, då vilja vi påminna oss de stunder, vi fordom tillbragt tillsammans. Då vilja vi äfven påminna oss denna stunden, och glädjas att dess bitterhet är förbi. Farväl, farväl!

På Wexiö Gymnasium,*Maj 1824.*

Stadd på resan för att efter gammal plägsed invigas i det embete, hvartill stiftets förtroende och konungens nåd kallat mig, har jag likväl ej velat eller bordt försumma det tillfälle, som nu erbjuder sig, att bringa eder min helsing, J medbröder och lärare, och dig du landets ungdom, som här är församlad för det högsta jordiska ändamål, för sinnets utbildning till kunskap och dygd. Ett sådant tillfälle måste för mig åtminstone vara viktigt. Det påminner mig om pligter, heliga och ansvarsfulla för hvem som helst, tunga äfven för öfvade krafter; men dubbelt tunga för en nylärning som jag, för en man, hvars verksamhet hittills för det mesta varit riktad åt andra håll. Jag är ryckt från förhållanden hvarvid jag blifvit van, och försättes i nya, som äro mig obekanta, jag kommer bland menniskor, för hvilka jag mestadels är en främling. Men jag lyfter mitt hjerta till Gud i bönen. Förenen edra böner med mina, J alle, som ansen mitt kall viktigt, som nitälsken för Guds ära, för församlingens väl, för stiftets anseende, för ungdomens bildning.

Bedjen med mig till det godas gifvare, att han må sända sin ande öfver den nykomne, upplysa den oerfarne och styrka den tvekande. Och hvarföre skulle jag också misströsta? Är icke Gud god, fast menniskan är svag, komma ej kraft och framgång från höjden? Har icke jag länge varit prest i hans tempel, i det templet nemligen, der *menskelig* vishet pröfvar alltjemt, men dock vanligtvis måste hänskjuta domen till den *himmelska*? Är mitt kall här i sig sjelf något annat än ett lärarekall, väl af större omfång, men väsendtligen med samma syfte, som det jag lemnat? Ty läraren åsyftar egentligen öfverallt det samma. Han åsyftar ljusets seger öfver mörkret, det godas seger öfver det onda: han åsyftar slägtets upplysning och förbättring. Det är ett högt mål, och vägarna dit mångahanda; men alla ha de samma riktning uppföre, alla löpa de i en punkt tillhopa. Jag är en obekant för eder, det är sannt: men så alldeles främmande bören J dock ej anse mig. Min fader har uppväxt med edra fäder, han var född i dessa nejder, det är i bokstaflig mening till min fädernebygd, som jag återvänder. Välsignad vare den stund, då jag der inträder, välsignad af Gud, hvars försyn kallat mig hit, hvars värf jag skall förvalta, hvars tjenare jag bör anförä, hvars församling jag bör vårda. Välsignad vare den stunden af honom!

Jag har sagt, att ungdomen här är församlad för det högsta jordiska ändamål, för sinnets utbildning till kunskap och dygd. Jag kallar detta ändamål med skäl för det högsta. Ty när allt annat har sitt syfte utom sig och är godt till något annat, då äro rättskaffenshet och kunskap goda för sig sjelfva. De äro mätare på lifvets värden. Ingen är värd mer eller mindre än det rätta, som han *vill*, eller det sanna, som han *vet*. Men begge dessa utvecklas genom uppfostran. Menniskan kommer medvetlös till världen, men med mer eller mindre rika anlag och förmögenheter. I den mån som dessa vakna inträder hon i erfarenhetens skola: tiden är människans första, likasom hennes sista läromästare. Om man med uppfostran förstår allt det, som bidrager att utveckla de mensklige förmögenheterna, så är hela det mensklige lifvet en uppfostran. Hvad som ligger mellan vaggan och grafven är i detta afseende en skoletid, döden är den sista, den allvarliga dimissions-examen till ett högre läroverk. Fullfölja vi denna föreställning, så måste vi slutligen hinna till idén om en högre uppfostran. Ty har den enskilde sin uppfostran genom ett människolif, så måste äfven människoläget äga sin genom summan af de enskiltas lif, den ena generationen måste vara den andras uppfostrare, all närvarande bildning måste utveckla sig ur en föregående och i sin ordning förbereda en efterföljande.

Vi måste i detta afseende antaga ett fortskridande från slägte till slägte: och när vi tycka oss märka ett stillestånd eller en återgång, då är det mensklighetens skolferier, gifna med afsigt att stärka krafterna till högre framsteg. Med ett ord; det måste finnas en människoslägtets uppfostran i stort: protokollet deröfver är verldshistorien. Men härom kunna vi blott ofullkomligt dömma; ty lärostunderna äro årtusenden, och den som ger dem bor i himlen. Men på jorden är staten en uppfostringsanstalt i massa för folkslagen: icke endast derigenom, att man utom stat ej kan tänka sig någon slags bildning såsom ens möjlig, utan äfven derföre, att statsformerna sjelfva verka väl långsamt, men säkert och bestämdt på den inre människan, liksom klimatet verkar på den yttre. Men en sådan verkan är dock alltför allmän och otillräcklig, till och med för statens ändamål. Derföre gifves det ingen stat, som ej uppdragit läro-omsorgen åt särskilta inrättningar. I samma mån som staten sjelf utvecklats och bildat sig, har den äfven sörjt för allmänna undervisningen; och det gifves i sanning intet förskott, som lönar sig säkrare än det, som användes för det uppväxande slägtets uppfostran. Ty ingen stat består blott genom fysiska krafter, ehuru äfven dessa behöfva öfvas och utvecklas; utan tillika, och ännu mer, genom andans bildning. De gamle, i synnerhet Grekerne, visste

detta rätt väl. Staten hvilade hos dem helt och hållet på uppfostran, eller rättare, den var sjelf en praktisk uppfostringsanstalt, som ej omfattade ungdomen allena, utan äfven en mognare ålder. Det fanns ingen fysisk eller moralisk kraft, den ej staten betraktade som sin, och använde för sitt ändamål; hvarje medborgare var född embetsman, allt lif var offentligt, de Grekiska fristaternas historia är en fortgående Cyropädi. Hos oss deremot är förhållandet annorlunda. Det enskilda har bestämdt söndrat sig från det offentliga, embetsmännen utgöra en särskilt klass i staten, deras yrke bildar ett eget och slutet helt. Uppfostran är för det mesta uppdragen åt kyrkan, en inrättning, hvartill forntiden ej hade något fullt motsvarande; större delen af nationen emottager ingen annan undervisning än den religiösa, och är äfven dermed belåten. Men också på de egentligen lärda undervisningsanstalterna har kyrkan visat sitt inflytande. Skolorna inrättades från början med tydlig syftning på sådana kunskaper, som ansågos mest oumbärliga för det andeliga ståndet. Hvad som låg alltför långt derifrån kunde ha en lärostol vid akademierna, men icke vid skolan. Denna theologiska åsigt af uppfostringsverket har i våra dagar blifvit mycket klandrad; men i sig sjelf ligger dock en djup sanning till grund derföre, den sanning nemligen, att det religiösa är den egentliga kär-

nan af all mensklig kunskap och den yttersta föreningspunkten för allt vetande. När spekulationen endast genom långa omvägar och vacklande och osäker nalkas mensklighetens viktigaste sanningar, då finner hon vanligtvis redan religionen der före sig. Ty denna sistnämnda är hemmastadd på mensklighetens höjder; hon far fågelvägen till målet. Det är så långt ifrån att det skulle finnas någon verklig grundstrid mellan förnuftet och religionen, att uppenbarelsen snarare är den egentliga proban på forskningens riktighet, i de händelser nemligen, der begge behandla likartade ämnen. Det var till följe häraf ingalunda så orimligt, som man nu tyckes föreställa sig, att våra förfäder antogo religionen, och hvad dermed står i närmaste sammanhang, till den egentliga ledande idén för all offentlig undervisning. Men härtill kom äfven en annan omständighet. Vettenskapernas område var på den tiden vida mindre vidsträckt än nu, och en bildad, ja äfven en lärd man hade vida mindre ämnen att omfatta. Nästan all humanistisk och vitter bildning var inskränkt inom de döda språken; filosofien hade ännu ej upplöst sig i anarki, de så kallade naturvetenskaperna ansågos egentligen såsom en slags sällsamhet, tåld vid högskolorna, men i öfrigt umbärlig. Politik och statshushållning, hvori vi nu ha ett sådant öfverflöd af mästare, voro ännu i sin linda; de drefvos troligtvis ej sämre

än nu, men vida enklare. Med ett ord, det högsta, om ej det enda nödvändiga för all lärd bildning var det theologiska systemet med sina antagna och bestämda former, samt de grundstudier, som för dess vetenskapliga inhämtande ansågos nödvändiga. Dessa voro i synnerhet de lärda språken, som då den tiden voro outhärliga äfven för statens högre civillbefattningar. Den, som grundligen inhämtat en dylik undervisning, hvaraf den akademiska endast var en fortsättning, han stod på höjden af sin tids upplysning. Presteståndet, för hvars behof läroverken från början närmast voro stiftade, blef härigenom hvad det egentligen alltid bör vara: det lärda ståndet. Presten var icke blott den lärdaste inom sin församling, han var äfven alla andra klasser i samhället öfverlägsen i bildning. Härigenom vans bland annat äfven det, att presteståndet bibehöll sitt naturliga anseende bland de andra, och fyllde sin plats såsom ett väsendtligt element af statsformationen. Om detta anseende nu tyckes sjunka, så kommer det icke ensamt af tidens öfverklagade lättsinne, eller af en irreligiös riktning i det allmänna tänkesättet. Det kommer äfven och väsendtligen deraf, att ståndet i många afseenden förlorat sin litterära öfvervigt, och tillåtit de öfriga samhällsklasserna att växa sig öfver hufvudet. I politiskt afseende kunde detta vara oss likgiltigt. Ty vårt rike är egentligen icke af denna

verlden, utan af en högre: vårt kall bör i sig sjelf ej till någon annan riksdag än till den eviga, som hålles i himmelen. Men för religionen sjelf är det viktigt: ett tvifvelsmål på lärarens öfverlägsenhet öfvergår lätteligen till tvifvelsmål om lärans sanning, ingenting smickrar den vanliga egenkärleken mera än den föreställningen, att man är klokare än sin lärare. Vi hafva sätt och se dagligen följderna häraf: men, i stället för att lägga händerna i kors och deklamera mot tidens gudlöshet, hvilket utan tvifvel är det beqvämligaste, borde vi söka att återställa det fordna förhållandet, vi borde söka att ställa oss på den punkt i afseende på *vår* tid, der folkets lärare fordomdags stodo i afseende på *sin*. Ståt vi der, då återkommer äfven sjelfmant lärans anseende med lärarens, smädelsern förstummas, liknöjdheten vaknar ur sin dvala, och solen skiner öfver ett bättre slägte. Men härtill fordras också andra bemödanden, en annan lärd uppfostran än fordomdags. Den menkliga kunskapen har vunnit i omfång hvad den tilläfventyrs förlorat i djup: när vattnet sprider sig på en vidsträcktare yta, blir det grundare. Huru olika äro icke nu vettenskapernas utseende och fordringarna på en bildad man, mot hvad de voro för ett par århundraden tillbaka! Theologien, som fordom satt i medelpunkten, är nu utträngd i periferien, och mästras äfven der alltjemt af filosoferna. Fi-

losofien sjelf, en anarki satt i system, flyter omkring, som ett redlost skepp, utan styre och ankargrund, som en simmande ö, öfversådd med den menckliga forskningens ruiner. Vitterheten har lemnat sin klassiska jord och koloniserat sig i de lefvande språken: hvar och en, som någorlunda förstår sitt modersmål, drömmer käck och oförfärad öfver landets snille. Naturvettenskaperna hafva gjort gällande sin praktiska syftning, och bilda nu, i allmänna tänkesättet, lärdomens kärna. Men politik och statshushållning äro dagens lösen: deröfver talar både ung och gammal, och ingen finnes, som ej tilltror sig att styra land och rike. Egentligen äro väl vettenskaperna, nu som förr, endast för få, för de lärde: men deras populära resultater ha blifvit en allmän tillhörighet och utgöra hvad man fordrar af hvarje bildad man, således ännu mera af prestmannen. Detta har äfven, och med skäl, föranledt en ändring i undervisningsverken, dels genom inympande af nya kunskaps-grenar, dels genom olika behandling af de gamla. Visserligen äro icke våra läroverk ännu, hvarken högre eller lägre, hvad de borde, hvad de kanske kunde vara; men det är redan en vinst, att man börjat inse deras brister och sysselsätta sig med att afhjelpa dem efter omständigheterna. Äfven sådana de nu äro, kunna de uträtta mycket godt; ty den rätta, den lefvande skolordningen ligger ändå alltid i lärarens

bröst. Känner han sitt yrke i grund, älskar han det, inser han dess betydelse, då blifva de yttre föreskrifterna för honom blott hvad de böra vara, en anvisning, icke till slafveri, utan till frihet. Han blir ej efter tiden, utan han utsår frön till en bättre tid i ungdomens hjertan. Ty läraren lefver icke för dagen utan för framtiden, han är ett förskott för kommande slägter, han är det, som samtiden ger på handen åt sin efterverld.

Min mening med dessa flygtiga anmärkningar är ingalunda att säga er något nytt, M. B. Meningen är endast den, att fästa er uppmärksamhet på vigten af det kall, J bekläden. Jag känner för min del intet yrke viktigare och ädlare än lärarens. Ty hvad kan vara viktigare för människan än det, som egentligen gör henne till människa, anlagens utveckling, sinnets upplysning, hjertats förbättring? Krigaren stupar för sitt fädernesland: det är skönt och ärofullt. Men hans uppoffring är egentligen blott ett stort ögonblick, hans lif är omgifvet af glans, och när han dör, skrifver äran hans namn på sin fana. Men läraren måste merendels uppoffra sina gladaste dagar i långsam försakelse för andra, bekymret möter honom som oftast i hans fattiga boning, och sällan eller aldrig faller ryktets solsken på hans förgättna möda. Det fordras ett starkt sinne för att ej tröttna i förtid
vid

vid det evigt enahanda, som den första undervisningen medför, det fordras ett varmt nit för det goda, och en fast öfvertygelse om vigten af sitt yrke. Vi befinna oss, M. B., här vid ett af de så kallade lägre läroverken. Låten ej nedslå ert mod af denna föreställning, låten ej förvilla er af ett ord. Jag känner äfven högskolorna, och just derföre kan jag intyga, hvad en mångårig erfarenhet lärt mig, att allt deras arbete är fåfängt, så vida det ej hvilar på den säkra grundval, som här måste läggas. Akademiernes basis äro elementarläroverken: sakna de den, så sväfva de i luften. Kunskapens träd, liksom alla andra träd, växer från roten: står den för lösligt, så bär det hvarken blad eller frukter. Ingenting har i vårt land skadat den lärda bildningen mera än det störda sammanhanget mellan lägre och högre undervisning. Det gifves intet språng hvarken i naturens eller i andans värld. Hvarje idé, äfven den rikaste, äfven den sannaste, är alltid en ytterlighet, det vill säga, han är alltid yttersta länken af en fortgående kedja, som förut måste öfverses. En yngling uppsnappar vid högskolan mer eller mindre af dessa. Är han icke tillräckligen underbyggd, kan han således ej inse sammanhanget mellan en hög sanning och alla de lägre, som hon förutsätter och hvarpå hon hvilar, då blir sjelfva sanningen i hans mun ett tomt mun-

väder, Han drömmer sig på kunskapens höjder, utan att rätt veta huru han kommit dit, han uttalar ordet till vettenskapens gåta, utan att kunna göra reda för dess stafvelser. Då uppkommer det slags ytlighet, som afgör allt med maktspråk, det slags oreda, som inbillar sig vara djupsinnighet, det slags stolthet, som föraktar, såsom en stoftets träl, en hvar som frågar efter skäl och bevis för den nyhittade visheten. Tankens sjelfständighet går förlorad, och med det samma den egentliga lifsprincipen för allt vetande; vettenskap och konst vända bort sina vredgade ansigten från ett omyndigt, efterpladdrande och barnsligt slägte. Och hvaraf kommer all denna villervalla? Visserligen äfven af andra orsaker, som verka tillfälligt: men till en betydlig del äfven af otillräckliga elementarkunskaper och bristande skolstudier. När skeppet har sin ballast, seglar det ej så lätt omkull, när ynglingen lärt något grundligt, förstiger han sig ej så plötsligt i luften. Tron derföre icke, M. B., att ert yrke är äfven så ringa som det är mödosamt. Det är sannt, huru gräset växer, huru läraren bildar, det märker man likaså litet här som annorstädes; kanske äfven mindre. Men på skenet vilja vi ej akta: som männer vilja vi arbeta för verkligheten. J ären, som jag ser, samtelige invigde till Herrans tjenst, J ären församlingens lärare; J ären skaffare till Guds rike. — J ären invigde till herrans tjenst.

Men huru kan man bättre tjena Herran, än derigenom att man förädlar hans ädlaste verk, som är människan, och utvecklar de förmögenheter, som han hos henne nedlagt? Han vill tjenas i andan och sanningen, ty han är andans och sanningens Gud. Bilden därför andan: ty han är Guds beläte. Utvecklen sanningen: ty hon är Guds tanke. Man talar om profana kunskaper, de finnas egentligen icke, ty all kunskap är helig i sig sjelf, han är det eviga ljusets son. Ert yrke är en fortgående Gudstjenst: uppfostrarens kall är religiöst, i ordets högsta betydelse. — J ären församlingens lärare. Välän då, er närmaste församling sitter här framför er på bänkarne. Den församlingen är som jorden om våren: hon väntar blott på utsädet. Men på de utsädet beror skörden kanske för århundraden. Ett ord, som faller i det unga sinnet, bestämmer kanske dess riktning för lifstiden, bestämmer kanske derigenom något vida högre, hvars följder gå genom årtusenden. Ty tankens fortgång är oändlig, han räknar sina efterkommande till tusende led, till dagarnas ända. Derfor är barnet ett heligt ting; ty det bär Guds ouppbrutna insegel på pannan. Behandlen det alltså med varsamhet och omsorg; ty den omsorgen lönar sin möda, om icke för dagen, dock för framtiden, om icke för er, dock för kommande slägter. — J ären skaffare till Guds rike. Men Guds rike har ingen skönare

symbol på jorden, än barnet med sin oskuld, än ynglingen med sitt öppna sinne. Sådana hörer Guds rike till. Den som bildar dem, han bildar icke blott för jorden, utan äfven med det samma för himlen, för Guds rike, som blott är ett annat namn på den förädlade menskligheten. Ty i den mån det menskliga höjer sig, sänker sig det gudomliga ner, för att möta och omfatta det. Detta är hufvudidén i kristendomen, hvars stora stiftare nämnes på en gång Gud och mensiska, för att derigenom tillkännage det möjliga förhållandet mellan begge. — Huru J alltså betrakten ert lärarekall, så är det ett heligt kall. Omfatten det derföre med vörndnad, med kärlek, med nit, med trohet. Tröttnen icke, fast vägen är lång, ty målet är ärofullt, och uppoffringens stunder äro de skönaste i lifvet. Det har varit tider då detta läroverk ansågs för det yppersta bland sina jemlikar. De tiderna kunna återkomma genom ert bemödande; ty hvad man med ifver vill, det förmår man merendels: den som syftar till det högsta, han träffar slutligen; Smålands lejon bör ej förgäfves bära sin spända båge. Unnar mig Gud att en gång komma på fast fot ibland er, då vilja vi arbeta gemensamt för en sådan afsigt. Vi vilja lägga tillsammans vår erfarenhet, våra insigter, vårt nit: vi vilja försöka hvad ett ärligt bemödande kan förmå. Och dertill gifve Gud både er och mig och oss alla sin kraft och välsignelse! —

Slutligen vill jag äfven säga ett ord till er, J unge; ehuru hvad jag nyss talat till edra lärare, äfven är för er och ert bästa. J ären ännu för unga att fullt förstå vigten af det ändamål, hvarföre J här ären samlade: men så mycket bören J dock inse, att det måste vara makt-påliggande, och att det åsyftar allenast er egen fördel. Staten gör stora omkostnader derför, edra föräldrar beröfva sig kanske ofta det nödvändiga för att här underhålla er, edra lärare uppoffra sin dag för eder. Så stora bemödanden kunna ej åsyfta något obetydligt, och de göra det ej heller. Hvad de åsyfta, det är det högsta för er, det är ert lifs värde, det är er framtids lycka. Ert lifs värde: ty den som går okunnig ut ur ungdomens skola, han är intet värd, han har förfelat sitt lifs bestämmelse. Er framtids lycka: ty det är falskt, hvad kanske någon vill inbilla er, att det skulle finnas genare och säkrare medel till fortkomst och befordran i staten, än kunskaper och dygd. Tiden är väl ond: men likväl icke så ond, att ej duglighet och heder, hvar de finnas i någon utmärktare grad, öfverallt göra sig plats. Staten har i detta afseende ej att beklaga sig öfver något öfverflöd, vi behöfva ej ännu frukta vanpris på dessa varor. Men det beror af er sjelfva, huruvida J förvärfven dem eller ej. Tillfället är öppnadt, läraren gör hvad han kan. Men den säd, som faller på hälleberget, är för-

lorad; ett håglöst sinne gör all undervisning fåfång. Skall afsigten vinnas, så måste vi fordra flit och uppmärksamhet å er sida. Försummen derföre icke er tid, ty den förlusten låter ej ersätta sig: arbeten, ty menniskan är född till arbete, och utan bemödande vinnes ingen framgång. Veten J, J unge, hvad plats J här beträden, veten J hvad minnen den förvarar? I dessa lärosalar uppfostrades den man, hvars ära uppfyller jorden, hvars namn är nationens stolthel. Ty det blomstrar ej blott i skogarne, så länge en Linnæa finnes, utan det skiner herrligt som en stjerna på Nordens himmel. J ären Linnés landsmän, han var född i edra dalar. Hafven vördnad för den stora skuggan, föreställen er, att han ännu sväfvar osynlig öfver sin barndoms skola. Icke en bland millioner kan blifva som han; ty naturen hvilar sig länge sedan hon frambragt en sådan man. Men hvem som vill kan ha hans flit och hans vettgirighet. Gåfvorna äro mångahanda; men den som med redligt bemödande utvecklar och använder dem han fått, han har infriat sin förbindelse till fäderneslandet, till föräldrar, till lärare, till sig sjelf. Han är all ära värd och saknar ej heller sin lön i framtiden. Ansträngen derföre edra krafter, gripen tiden i flykten och släppen honom icke, innan han lärt er sin vishet. Utom det J gagnen er sjelfva, så besinnen huru många J kunnen glädja med er sedlighet, med er lyd-

nad, med edra framsteg. J glädjen derigenom först och främst edra föräldrar, som ej ha någon annan, någon varmare önskan än ert bästa, som genom er framgång anse sig belönte för all sin kärlek, all sin omsorg, alla sina bekymmer. J glädjen dernäst edra lärare, som äro er själs föräldrar, som ideligen arbeta för er, som J därför ären skyldige vördnad, hörsamhet och erkänsla. J glädjen släktingar och anförvandter, J glädjen det land, som födt er; ty mannens ära återfaller på hans fosterbygd, liksom frukten faller åter på den jord, der trädet uppskjutit. J glädjen slutligen äfven mig, som ännu är er främmande, men som J framdeles skolen lära att känna. J hafven kanske hört, att jag älskar ungdomen, och det är också en sanning. Men det är endast *den* ungdom, som visar vördnad för det heliga, kärlek för dygden, vördnad för lärare, läraktighet, flit, arbetshåg. Låten mig framdeles finna er sådana. Då skall jag välsigna det ansvar, som annars blir mig tungt; då skall jag glädas, som en fader glädes när det går hans barn väl.

På Wexiö Gymnasium,*Juni 1826.*

Ett år har förflutit, sedan jag från detta ställe sist talade till eder, J lärare och J unge! Vi hafva alla blifvit ett år äldre. De unga ha blifvit ett år rikare; ty deras lif tilltager, liksom floden i sin gång, deras väg går uppföre, som solens om förmiddagarna. Men vår sol går nedåt, det är icke lifvet, utan skuggan, som växer för oss, hvarje år, som flyr, tar en förhoppning med sig i sin flygt, det böjer, om också omärkligt, vår skuldra, och strör snö i lockarna och snö i hjertat. Vi förlora, som det synes, hvarje år, som de unge vinna. Dock — hvarföre skulle vi egentligen anses ha förlorat det? Hvad är tiden värd annat än det goda, vi kunna nedlägga deri? Hvarföre lefver läraren, om icke för att verka till det uppväxande slägtets bildning och förkofran? Det år J härpå användt, J lärare, är derföre icke förloradt, hvarken för er sjelfva eller för andra, hvarken för det närvarande eller tillkommande, hvarken för himlen eller för jorden. J hafven användt det med flit och framgång. Jag tackar er för er möda: ungdomen skall framdeles tacka er för sina

framsteg; kyrkan skall tacka er för skickliga lärare; staten för dugliga embetsmän, och fäderneslandet i allmänhet för bildade medborgare.

Vår tid är, liksom hvarje vändningspunkt i historien, en orons och missnöjets tid; den liknar en man, som känner sig illamående, utan att bestämdt veta hvarföre, eller hur, och därför än här och än der söker läkarehjelp. Man tycker sig märka, att nästan ingenting är som det borde och kunde vara, och därför ropar man från alla håll på förbättringar. Det vore orätt att öfverallt anse dessa rop såsom följer af ett otidigt nyhetsbegär. Det är egentligen mindre den enskilde än tidehvarfvvet i massa, som förklarar sitt missnöje. Just den epidemiska förbättringsfeber, som för närvarande går genom den gamla och nya världen, bevisar, att tiden lider af något inre organiskt fel. Tiden känner sig för trångbodd i de gamla formerna, det nya lifvet har icke rum att utveckla sig uti dem, och därför stiger det, stundom med lämpa, stundom äfven med utsväfning öfver de föreskrifna gränserna. Ingenstädes kan eller vill man låta det gamla sitta i orubbadt bo, öfver allt mästras på de antagna formerna, i stat i kyrka, i vettenskap, i konst, i uppfostran. Vigten af den sistnämnda i synnerhet är lätt att inse: hon griper människoslägtet vid roten, ingenting blommar och bär frukt i lifvet, som icke förut knoppats i skolan. Äfven i vårt land har i

sednare tider icke blott regeringen sträckt sin omtanke till uppfostringsverken, utan de ha äfven blifvit ämne för nationens allmänna uppmärksamhet. Akademierna i synnerhet ha blifvit underkastade en allmän granskning, och för deras omstöpnig och förbättring ha förslager, med mer och mindre sammanhang, blifvit framkastade, af riksdagstalare och publicister. Visserligen kan man vid ett och annat af dem frestas att sätta dommarens behörighet i fråga; men vi böra dock lyckönska oss, att saken, som förut blott ansågs angå de lärde, nu äfven väcker deltagande hos folket. Vi böra värdera välmeningen, äfven der insigten kunde finnas felande, anspråken öfverdrifna, och hela synpunkten något förvriden. Så har tvifvelsutän äfven konungen tänkt, då han kallat vissa befullmäktigade att rådgöra om högskolornas organisation, och i sammanhang dermed äfven yttra sig om rikets läroverk och uppfostringsanstalter i allmänhet. Saken är vigtig för oss alla och står i nära förbindelse med de yrken, vi här drifva. Några strödda anmärkningar deröfver böra således ej kunna anses främmande, hvarken för dagen eller för stället.

Universitetet är statens högsta lärdomsanstalt. Som sådant kan det ha ett dubbelt ändamål. Som en inrättning för vettenskapen bör det i sin omkrets inbegripa alla det menliga vetandets höjder, och läraren icke blott bemäk-

tiga sig vetenskapen på sin närvarande ståndpunkt, utan äfven föra den längre fram. Det rent vetenskapliga och theoretiska intresset är i detta fall universitetets högsta och egentligaste mål; alla praktiska afsigter och beräkningar måste i jemförelse dermed betraktas som bisak. Men på andra sidan är universitetet äfven en inrättning af staten. På denna grund fordras, att statens afsigter måste anses som de väsendtligaste, kunskaper och vetande fordras, men icke egentligen för deras egen skull, utan för deras användbarhet i statens tjenst; hvad som ligger derutöfver betraktas, allt efter tidens skick, som en mer eller mindre onödig tillsats. I förra fallet är universitetets egentliga ändamål att bilda lärde, i sednare att bilda embetsmän. Hvilkendera af dessa åsigter är den riktigaste? Skall universitetet vara en plantskola för vetenskapen, eller för embetsmannaskickligheten? Och om dessa skilda fordringar icke kunna förlikas, hvilkendera skall uppoffras? Skall vetenskapen gå i statens tjenst eller staten i vetenskapens? Att staten skulle stifta och upprätthålla så kostsamma inrättningar, som universiteterna, blott och bart för ett spekulatift ändamål, hvilket den vanligen anser för sig främmande, detta kan icke med skäl begäras. Aldraminst kan det begäras i ett land med så inskränkta tillgångar som vårt; det närmaste behovet måste först fyllas; hvad som blir öfver

får användas på vettenskapliga öfverloppsgerningar. Derföre har också, helst i sednare tider, den praktiska riktningen blifvit mer och mer herrskande vid våra universiteter. Hela akademiska bildningen har blifvit upplöst och sönderhackad i en mängd små embets-examina, beräknade på fragmentariska husbehofskunskaper för någon viss gren af styrelsen. För dem, som ämna sig till prester, har ett särskilt seminarium blifvit stiftadt, en praktisk inrättning, som kunde vara nyttig, om den *slutade* deras akademiska bildning, och icke, som nu, på en gång *slutade* och *började* den. Statens fordringar på praktisk skicklighet göra sig sålunda öfverallt gällande, och det har ej kunnat undvikas, att det någon gång måst ske på grundlighetens bekostnad. Ty all praxis, så vida den skall vara annat än ett handlag, förutsätter dock en teori, all embetsmannaskicklighet, så vida den ej skall bli rent mekanisk, måste dock stödja sig på någon vettenskaplig bildning. Nödvändigheten af denna sednare för embetsmän i allmänhet nekas väl icke uppenbart, men i sjelfva verket inskränker man den allt mer och mer till blotta elementarstudier. Tar denna riktning en gång öfverhand, då måste småningom allt vettenskapligt lif utslockna vid högskolorna, allt vettenskapligt intresse i nationen; ty då den akademiska litteraturen, som begagnar sig af ett dödt och främmande språk, hos oss icke kan

bli nationell, så utgöres det enda sambandet emellan nationen och akademierna af ungdomen, som utgår ifrån de sistnämde och verkar såsom embetsmän. För att nu afhjelpa detta finnes svårigen något annat medel än att här, som det redan skett på andra ställen, t. ex. i Danmark, vid akademierna föreskrifva en förberedande examen, gemensam för alla, åtminstone de fleste embetsmän. Den skulle omfatta helst de humanistiska elementerna af lärd bildning, och i det närmaste svara emot den nu brukliga examen för filosofiska graden. Denna utväg har också länge varit påtänkt och yrkad såsom nödvändig. Hvad som är nödvändigt måste väl äfven vara möjligt; men lätt är det vid detta tillfälle ingalunda; och så väl härvid, som i allmänhet vid alla ingripande reformer i undervisningsverket möta svårigheter och betänkligheter, dem riddarhus-talare och tidningskrifvare icke alltid så noga torde ha beräknat. En sådan svårighet ligger i den vanliga fattigdomen hos de studerande, som för de fleste gör det omöjligt att flere år uppehålla sig vid akademien. Antingen måste alltså staten anvisa nya medel till fattiga studerandes understöd, och dertill saknar den tillgångar; eller också måste den inskränka antalet af embetsmän. Men vår tid älskar talrika och stående arméer äfven i civil embetsväg, och statens organism blir med hvarje dag mer och mer invecklad.

Den liknar de mycket sammansatta och konstiga urverken, hvilka icke alltid just derföre gå säkrast. De gamle hade häri sin egen hemlighet; och Romerska väldet, när det omfattade verlden, hade troligtvis ej så många embetsmän, som ett litet furstendöme nu för tiden. Af alla konster är ingen, som gått så helt och hållet förlorad, som enkelheten i statsförvaltningen. Allt är nu kontroll eller kontrolleradt; allt måste afhandlas och afgöras skriftligen, liksom om människoslägtet blifvit döfstunt; det borgerliga lifvet antar allt mer och mer formen af ett fortgående protokollsutdrag. Under sådana omständigheter är en minskning i embetsmanpersonalen lätt att föreslå, men svår att verkställa. Detta hänvisar äfven på en annan svårighet, af större och allmännare omfång. Man klagar i allmänhet, att lärdomen för mycket söndrat sig från det allmänna lifvet, att universiteterna, som dock skulle vara landets högsta bildningsanstalter, gå *en* väg, och bildningen en annan; att de derföre ej svara mot tidsvarfvets behof, att deras former äro förmultnade, och att ingen lefvande ande trifves uti dem. Detta må till en del vara grundadt; men med dessa föråldrade former har dock staten och det borgerliga lifvet på mångfaldigt sätt vuxit tillsammans genom århundraden. Våra befodringslagar, helst de ekklesiastika, förutsetta dem och utgå derifrån; hela vårt embets-

mannasystem, och följaktligen en ganska väsendtlig del af vår statsförfattning, hänger dermed tillsammans. En genomgripande förändring i det ena skulle nödvändigt medföra en motsvarande i det andra. Så visst är det, att undervisningsverket utgör en organisk del af staten, och att en omstöpning deruti måste kännas i hela statskroppen. Det gamla, huru felaktigt, huru förfallet det må vara, är dock aldrig enstaka, det har slagit sina rötter djupt ner i statens grund; hvad seklerna gifvit oss, kan icke en dag borttaga utan förstöring. — Dessa betänkligheter böra visserligen ej föranleda oss att ge allt eller ens något förloradt, de böra ej föranleda oss att lägga händerna i kors, och låta allt gå sin gamla väg, derföre att den nya är obanad. Men de böra föranleda oss att ingenting förhasta. Tiden är en säker, fast något senfärdig bundsförvandt; vi må påskynda, men icke brådstörta dess gång. Öfverilningen är ångerns moder, sade de gamle, men framgången sitter i vishetens sköte.

Men huru också den yrkade förändringen må utfalla i afseende på högskolorna och de prof, som der böra afläggas, så kan den dock ej lätteligen, med afseende på läroämnens art och omfång, föranleda någon väsendtlig omskapning af elementarläroverken. Då desse enligt sin natur äro propädeutiska, och blott arbeta undan för akademierna, då staten icke omedelbarligen

derifrån tar sina embetsmän, så måste tidens förändrade fordringar ha mindre inflytande på dem. Ty med undantag af hvad som mera egentligen är beräknadt på presterlig bildning, och hvilket är en följd af den tid då de stiftades, åsyfta de i allmänhet något, som i alla tider måste blifva bestående, derföre att det är det allmänt menskliga, eller, som det äfven med ett träffande namn kallas, det humanistiska. Det torde vara ett fel vid akademierna, att dessa studier derstädes nu mera nästan endast drifvas och fortsättas af dem, som söka filosofiska graden. De flesta andra återvända från universitetet i detta afseende fattigare än de reste dit; ty ehuru vistandet derstädes vanligtvis är kort, är det dock tillräckligt för att glömma. Vi vilja ingalunda påstå, att den humanistik, som kan inhämtas på ett Gymnasium, är efter tidens nuvarande skick tillräcklig, hvarken till *grad* eller till *omfång*. Vi måste här inskränka oss icke blott till gamla litteraturen, utan äfven till allt för litet af den; men utom denna gifves det för närvarande mången annan litteratur, som icke blott i vettenskapligt, utan äfven i humanistiskt afseende, är lika så vigtig som de gamles. Är alltså frågan om fullständig bildning, så fordras visserligen *mera* än hvad som kan läras här, men hvad som kan läras här fordras *ovilkorligen*. Huru alltså

tiden

tiden vänder sig, så kunna vi härpå ingenting låta afpruta. Vi måste förskansa oss inom våra klassiska fästningsverk. Icke en tumsbredd kunna vi afstå af våra små och i sanning dyrköpta eröfringar på forntidens grund; men väl skulle det gläda oss, om vi framdeles kunde utvidga dem äfven på det närvarandes område, ty minnet bor i forntiden, men intresset i det närvarande.

Vid härvarande läroverk har undervisningen under året fortgått sin jemna gång och i flera ämnen blifvit både påskyndad och utvidgad. I afseende på methoden har vixelundervisningen, men inskränkt inom behöriga läroämnen, ej utan framgång blifvit försökt i skolan. Den är egentligen beräknad för folkskolor; i lärdomsskolan måste den derföre vara användbar blott i samma mån som undervisningen är elementarisk. Det måste alltså gifvas en punkt, der vixelundervisningen upphör af sig sjelf, men denna punkt tyckes ännu ej ligga inom de lägsta klasserna, helst i vissa läroämnen. Methoden saknar ej sina fördelar. Den besparar först och främst tid för läraren, som derigenom får tillfälle att genomgå en vidsträcktare kurs. Vidare bör äfven lärjungen vinna; ty hans tid blir alltjemt upptagen under lärostunderna, uppmärksamhetens båge hålles ständigt spänd, sinnet således jemt i en gymnastisk rörelse, det

vänjes ifrån början att pröfva egna krafter. Äfven på det förnämsta hos menniskan, på karakteren och dess utveckling, bör methoden verka helsosamt; ty de demokratiska former, som den infört för belöning och straff, förtaga all miss-tanke om våld eller ynnest hos läraren, och ingen rättvisa är och blir så kär, som den man sjelf får utöfva. Jag vet, att mycket ofog blifvit drifvet med denna som med alla andra nyheter, jag vet, att man användt den, der den enligt sin natur är oanvändbar eller skadlig; men vi vilja icke låta förvilla oss af tillfälliga missbruk. Hvarföre skulle vi dessutom fästa oss vid namnet, vid formen allena, och icke snarare se på den hufvudidé, som ligger till grund för methoden? Och hvilken är denna? Jo, den enkla, att undervisningen i vissa ämnen fördelas på flera händer än lärarens, likväl alltid under hans omedelbara tillsyn. Detta är ju i sig sjelf ingenting hvarken nytt eller ovanligt. De fleste af oss ha som unga och oerfarna studerande vägledt ännu yngre och oerfarnare. Vi voro deras monitörer; endast saknade vi en gemensam högre lärare. Är principen riktig och bepröfvad, så bör man bygga derpå hvad man kan. Formen måste ändå alltid hufvudsakligen bero af läraren sjelf; methoden kan och bör i oändlighet modifieras; icke blott efter olika läroämnen, utan äfven efter lärarens och lärjungarnes olika personlighet. I

allmänhet anser jag uppfostran som en fri konst: den vill och bör ha sitt spelrum. Men om konstnären är frisinnad, som han bör, så bemäktigar han sig och utbildar idén i de former, som han själf finner lämpligast. —

Med ledsnad har jag hört, att de för sångöfningar på Gymnasium bestämda lärostunder ofta blifvit upptagna af andra göromål. Detta måste förekommas, ty sången bör vid ett läroverk som detta ingalunda betraktas som något likgiltigt och öfverflödigt. Vi ha skickliga lärare både för sång och musik. J bören flitigt begagna deras undervisning, J ynglingar, dem Gud gifvit en böjlig röst och sinne för tonerna. Det är en rik, en välsignad gåfva, och i synnerhet bör den vara dyrbar för dem, som ämna sig till religionslärare. Ty är icke religionen lifvets sång; är hon icke människohjertats musik? Och på hvilka andra vingar än på sångvingar flyger andakten upp till den himmelske fadren? Dessutom, huru mycken glädje i ert enskilda lif kunnen J icke genom denna konst bereda er själfve och andra? Det gifves ingen ädlare glädjebringare än sången, sorgen har inga bättre tröstare än tonerna, de osynlige englarne, som komma och gå på sjukbesök till det nedslagna, det oroliga hjertat. Ansen ej heller denna konst såsom oförenlig med allvaret af edra öfriga yrken. Plato och Luther, Epaminondas och Fredrik den store älskade och öfvade sän-

gen, och voro dock de visaste, ädlaste och störste bland människor.

En del af er afgår till akademien för att der fortsätta och fullända hvad J här börjat. Rättfärdigen det hopp vi gjort oss om er, upprätthållen läroverkets gamla anseende, gläden lärare och anhöriga och vänner med er framgång. J ären i den lyckliga åldren, då minnet är som molnfriast och hoppet som rikast. Framtiden ligger för er som ljusgröna lunder, när löfven spricka om våren. Det kommer en tid, då lunderna mörkna och sedan gulna. Det kommer en tid, då lifvets lek är förbi och dess allvar tränger kämpande in på eder. Hafven J då icke smidt eder något pansar af kunskap och duglighet, ären i då obeväpnade, då är ert nederlag snart gifvet: ty ynglingens försumlighet är mannens svaghet. — Kunskap är mycket, men den är dock icke allt, är icke ens det väsendtligaste. Det väsendtliga ligger till venter i bröstet, människovärdet sitter i hjertat. Bevaren det rent och obefläckadt. J stån färdige att inträda i en verld, som ännu är er obekant: mången orm lurar der bland blomstren, och sirener sjunga öfver de blå vågorna. Vakten eder, J ynglingar, ty fallet är lätt och ångren är säker. Jag tar i dag afsked utaf eder, på läroverkets, på er hembygds, på edra anhörigas vägnar. J hören ej mer deras vänliga varningar i den främmande bygden, och vi

kunna blott skicka våra välsignelser med er till väktare. Vi bedje till det godas gifvare, att han må hålla sin hand öfver de oerfarna och en gång skicka er åter till fädernebygden, visare, mognare, erfarna, men med sanningen ännu qvar på oförfalskade läppar, med friden ännu qvar i rena hjertan. Gån i frid, och kommen med frid tillbaka! —

Och J yngre, som stannen qvar, J små, som hvimlen dernere! Med eder alla hoppas jag att nästa gång vara närmare bekant. För närvarande har jag skäl att vara nöjd både med ert uppförande och med edra framsteg, vå vidt jag på den korta tiden hunnit känna dem. Gåfvorna äro mångahanda, och icke alla kunna framskynda lika hastigt, men förr eller senare hinner dock den flitige till målet. Snille är en skänk af Gud, men fliten beror af oss sjelfva: det ena är en lycka, det andra är en dygd. Befliten er om den dygden, och om någon fått snillet eller någon annan lycka på sin lätt, så afundens honom den icke; ty afundsjukan är icke blott en plågsam, utan äfven en nedrig känsla; den är menniskovärdets liksten, hvar den visar sig der bor förruttnelse inunder. Det första brott, som häfderna omtala, Kains brott, kom af afund, att hans broder var lyckligare än han. Jag vet, att många, kanske de flesta af eder, äro fattige, och likväl längten J hem till ert armod; ty fattigdomen är vid er ålder ingen olyc-

ka, och det torra brödet smakar väl vid det kända, det beslägtade bordet. Helsen hem till edra dalar och berg. Kommen ihåg, att Gud, som hafver barnen kär, han ser eder öfverallt, han håller eder icke förgäfves i lifvets skola. Glömmen icke hvad J här lärt. Mången af er torde väl sakna tillgång till undervisning, men boken är en lättlönt läromästare, hon är en god vän, hon bär nycklarne till framgångens dörr; men den fåkunnige får stå utanföre och klappa förgäfves.

Farväl! Den högste välsigne eder!

I Jönköpings Skola,*Juni 1827.*

Efter slutad examen bör jag börja med att lyckönska skolan till sin nya Inspektor.* Jag har vid hans utnämmande icke endast följt det vedertagna bruket, utan äfven öfvertygelsen om mannens drift och erfarenhet. Han har sjelf varit lärare vid detta undervisningsverk, känner dess behof och kan bidra att afhjelpa dess brister. Han räknar endast vänner ibland skolans embetsmän, som derföre så mycket villigare skola följa hans råd, och påminna sig, att han företräder Eforens ställe. Han har dessutom tillfälle, hvilket jag hoppas han ofta begagnar, att med oafbruten uppmärksamhet följa undervisningens gång; ty det är blott några få steg mellan templet och skolan. Ett sådant grannskap är både vackert och betydningfullt. Det är vackert, att skolhuset ligger på kyrkogården, att det unga släktet undervisas på de hädaugångnes stoft, att hoppet växer på minnet. Det är äfven betydningfullt, att ingen skiljemur söndrar plantskolorna för gudomlig och mänsklig vishet. Det är också blott ensidighet och

* Prosten, Mag. J. Wetterling.

missförstånd, som skiljer dem från hvarandra och motsätter hvad naturen förenat. Ty det är väl dock samma Gud, som väcker, samma människoförstånd, som fattar, samma människohjerta, som lyftes af begge; ingendera trifves för sig sjelf, eller vinner på att vara enstaka. Det är en dylik söndring, som stundom gjort bildningen ogudaktig och religionsläraren obildad, tvert emot begges bestämmelse; ty gudomlig sanning förutsätter dock mensklig, och mensklig sanning har sin krona i den gudomliga. Sannerligen, ljuset är i sitt väsende blott ett och enahanda, kyrkan är en lärosal, och lärosalen en kyrka, den som går ur templet in i skolan, han har ännu ej öfverskridit det heliga området, han befinner sig ännu på vigd jord.

Härvarande läroverk, liksom alla andra elementarskolor i riket, sysselsätter sig väsendtligen med de gamla språken, och undervisningen häruti upptager mera än hälften af tiden. Man klandrar från flera håll våra läroverk i detta häuseende, och påstår i synnerhet, att framstegen icke svara mot den tid, som användes. Det klappar ett oroligt hjerta i denna tidens bröst, och former, som utan anmärkning ägt bestånd i århundraden, dömmas och fördömmas nu af den förstkommande, stundom med, stundom utan skäl, men oftast utan det lugn, som är sanningens vanliga följeslarare, liksom utan den erfarenhet, som bör leda all prof-

ning. Några anmärkningar om *språkstudier i skolorna* torde därför ej vara olämpliga hvarken för tillfället eller för tiden.

Hvad är *språk* i afseende på människobildningen? Först och främst dess nödvändiga villkor, för det andra dess säkraste mätare. Först dess villkor; ty utan språkförmåga skulle människan vara djur, det gifves egentligen intet meniskt begrepp utan ord; språket är det uttalade förståndet. Grekerna nyttjade också samma uttryck för att beteckna ord och förstånd. Hvad man klart begriper kan man alltid uttrycka, och tvertom hänvisar allt mörker i uttrycket på en motsvarande dunkelhet i begreppet. Häraf följer, att egentligen all människobildning, så vida man dermed förstår utveckling af begrepp, är omöjlig utan språket. Men häraf följer tillika, att hela ett folks bildning, vanligtvis äfven dess lynne, alla dess själs anletsdrag afpräglas i språket; och ehuru hvarje språk, åtminstone hvarje språkstam, har ett eget och ursprungligt skaplynne, så förändras dock detta småningom efter de olika förändringarne af dess framskridande eller tillbakagående odling. Härigenom är språket, i sitt hela betraktadt, den naturligaste och osvikligaste mätarn på folkets bildning, eller rättare, den är folkets lefvande bildningshistoria. Af dessa skäl måste väl också vara klart, att elementarundervisningen hvarken kan eller bör inskränkas till blott

så kallade realkunskaper, utan att äfven språkstudier, och i synnerhet dessa, icke blott försvara, utan äfven fordra, sin plats i den förberedande bildning, som lärdoms-skolorna åsyfta.

Språkstudier äro bildande på två sätt: för barnet genom grammatik, för ynglingen genom litteratur. Grammatiken är utan tvifvel, såsom tankeöfning betraktad, ett af de väsendtligaste bildningsmedel i barndomen. Genom etymologiska analyser vänjer sig det unga sinnet att upplösa icke blott ord, utan äfven med det samma begrepp; och genom den syntaktiska sammansättningen öfvas det att hopbinda det söndrade och enskilda till ett logiskt helt. Man kan anse grammatik för ett slags logik konstruerad i ord, liksom geometrien för en logik konstruerad i linier: det är följaktligen ett slags logisk kurs, som genomgås under dessa studier, hvilkas afsigt således ingalunda ensamt är att öfva minnet, utan äfven omdömesgåfvan, eller att blott och bart inlära likgiltiga ordformer, utan äfven att skärpa tankekraften derigenom att hon uppfattar deras skiftande betydelser. Egentligen har väl hvarje barn genomgått en sådan logisk kurs, när det lärde modersmålet; men det skedde då utan klart medvetande af regeln. Grammatiken upplyser den trakt, som blifvit genomvandrad i mörkret, och ordnar dess dunkla föremål i särskilda och bestämda grupper. Språkläran är, i detta afseende en repetition, men en

bildande, emedan hon reder begreppet och stärker så väl abstraktions- som kombinations-gåfvan. I denna mening innebära språkstudier sitt eget ändamål vid elementarundervisningen; äfvenså för filologen, som gör språket sjelft till föremål för forskning. Men för öfrigt äro de medel och åsyfta instrumentalkunskaper, nödvändiga för att fatta språkets litteratur. Den bildande kraften hos denna beror på dess halt, dess omfång, dess märkvärdighet. Är den t. ex. som den klassiska utmärkt genom idéernas klarhet, genom framställningens osminkade skönhet, genom det lugn, som är styrkans och säkerhetens vanliga följeslagare, genom en storartad enkelhet, utan flärd och grannlåt: förer den ynglingen in i en verld full af klarhet och kraft, bland mensklighetens herrlige, bland Olympens arfvingar; skulle icke ett sådant umgänge vara bildande för det unga sinnet? Skulle intet af den klassiska forntidens frisinnade ande, af dess reda och bestämdhet, dess skönhetskänsla och sinnesstyrka, öfvergå på den beundrande lärjungen? De store gamle voro dock för flere ibland oss vår ungdoms husgudar! hafva vi förgätit hvad vi äro dem skyldige? Vi lefva under andra förhållanden än de, tidens bildning har tagit en annan, i många fall en motsatt riktning: religion, statsförfattning, tänkesätt, seder äro förändrade: men så fast äro många af deras verk anlagde, så enkelt och lätt utförda,

så skönt afrundade, att menskligheten ännu efter årtusenden speglar i dem sin ädlaste och sannaste bild. Derföre verka de icke blott på ungdomen, utan mannen återvänder äfven vid mognare år med glädje till de stora mästarne. Eller hvem är den, som, om han kan, icke gernan lefver om igen en idyll med den gamle Homerus, eller ett hjertelig med Plutarkus? Hvem lyssnar ej villigt för andra, kanske för tionde gången, till en Sermon af diktens öfverhofpredikant, af den visaste bland skalder, den sokratiske Horatius? Eller också stiga vi ner på djupet med Tacitus, och tänka de bottenlösa, de centners-vigtiga, de verldsomfattande Romaretankarne. Att *förbereda* möjligheten af detta, och öppna tempelportarne till forntidens helgedomar, detta är i sanning ett värdigt mål för skolläraren; och om det uppnås, då är hans möda icke förspild för menskligheten.

Men tyvärr uppnås det nu mera sällan, eller ofullständigt. Man märker, påstås det, inga eller blott omogna frukter af de beprisade klassiska studierna. De fleste hemföra endast afsmaken derför från läroverken: sedan förhören häri vid högskolan äro slutade, öppnas sällan en Romersk eller Grekisk författare; och embetsmannen, stundom till och med vettenskapsmannen sjelf, betraktar dessa studier som ett onyttigt gräl, och påminner sig dem endast som en öfverstånden barnsjukdom. Hvaraf kommer

detta? Orsakerna kunna vara flerahanda. Undervisningsmetoden kan vara felaktig, för lös-
lig och ogrammatikalisk, hvilket i allmänhet försinkar framstegen, i stället för att påskynda dem: eller också, genom en motsatt ytterlighet, för ensidigt grammatikalisk, med riktning till det kritiska i otid, hvaraf följden är den, att ynglingen tappar intresset och förfelar det egentligen lifgifvande af de gamles anda, för att studera språk-anatomi på deras lik. Grekiska och Romerska litteraturerna äro ej heller nu mera de enda klassiska. Kolonierna hafva i vissa hänseenden växt öfver moderlandet, liksom de i andra blifvit och förblifva efter. Emedlertid är deltagandet förspriddt och derigenom försvagadt. Tidens syfte är dessutom mindre idéelt än fordom, vettenskapen sjelf har vändt sig utåt mot det reella. Alla dessa orsaker bidraga otvifvelaktigt, hvar och en i sin mån, att göra klassiska bildningen mera likgiltig och ofruktbar. Men hvad som säkerligen mest och väsendtligast bidrager dertill är den omständigheten, att de klassiska studierna afbrytas just på den punkt, der deras egentliga bildningskraft skulle börja att verka. Ty ingenting bildar, som ej förut väckt lust och deltagande. Men huru skulle en författare väcka deltagande, som måste läsas med ordboken i hand, der språkets svårigheter upptaga hela uppmärksamheten, der man biter sig ömtänd på skalet, innan man ännu hunnit

till kärnan? Fördes åter klassiska språkstudier-
na derhän, att ynglingen läste Sofokles med sam-
ma lätthet, som han sedermera läser Schiller,
Aristofanes som Molière, Tacitus som Gibbon:
då skulle det visa sig, om icke äfven de gamla
mästarne förmådde draga honom inom sin troll-
krets, fästa honom der, och dymedelst bilda,
det vill säga, utveckla, öfva, stärka hans ädla-
ste anlag. Men nu sår man med möda och om-
sorg; säden går opp och växer; men när mid-
sommars kommer, då vill man afberga henne,
och förundrar sig öfver att hon ger förvissnadt
strå, i stället för korn och kärna.

Dock — för sådana förlängda språkstudier
har vår brådslande ungdom icke tid. Allmänna
tänkesättet är också, att de snarare borde för-
kortas, eller till och med helt och hållet af-
skaffas. "De gamla språken — säger man, —
äro döda, och nu mera att betrakta endast som
antiqviteter. Den tid är längese'n förbi, då vet-
enskapen begagnade sig endast af dem; ett nytt,
friskt, lefvande språkslägte har växt opp bred-
vid dem, har växt öfver dem, vettenskap och
konst, hela den Europeiska bildningen talar öf-
verallt sitt eget modersmål. De rikhaltiga malm-
ådrorna i forntidens grufvor äro längese'n ut-
tömnda, de ädla metallerna långt för detta ut-
myntade, ompräglade och ingångna i den all-
männa bildningens rörelsekapital: der, men icke
i de förlagda schakten, måste vi hädanefter sö-

ka dem. Språkkunskaper äro visserligen nödvändiga för all lärd uppfostran, äfvenså nödvändiga som blommor för botaniken; men man studerar den bäst på de lefvande ängarne, och endast i nödfall på plancher och i herbarier. Vi lemna klassikerna sin ära; vi neka ej, att de talat skönt, men till sin tid, för sina förhållanden, efter sin bildning. Om hvad som rör oss, om dagens kraf, kunna de icke tala; ty deras tungor äro stoft, och hvarje tid har sin egen angelägenhet. Derföre är det icke de gamla, utan de nya och lefvande språken, som företrädesvis böra drifvas vid elementarskolorna.” —

Så lyda dagens röster. Låtom oss se hvad de innebära.

Elementarläroverket är en förberedande anstalt för *allmän* bildning, derom äro alla ense. Det skiljer sig derigenom från specialskolorna, som omfatta det enskilda, vare sig i vettenskapligt eller blott praktiskt afseende. Dylika vettenskapliga specialskolor äro fakulteterna vid universitetet, med undantag af den filosofiska, som är en fortsättning af elementarläroverket i större skala. Praktiska specialskolor äro de, som åsyfta ett särskilt yrke eller färdighet t. ex. krigsycket, merendels äfven *de* ytterst hvilande på vettenskapliga grunder. Till den allmänna bildning, som är elementarläroverkets ändamål, hörer, som redan är visadt, äfven språkkunskap. Men skall bildningen blifva verkligen all-

män och fullständig, så kan intet af de språk uteslutas, hvare människosläktet, fordom eller nu, till någon betydligare del nedlagt vetenskapens och konstens skatter. Gäller nu detta icke om Greklands eller Roms språk? Nekar man, att de folkslagen stodo högt, i många fall högre än vi, i odling, att deras minnen utgöra världshistoriens ena, kanske bättre halfdel, att de äro äfven vår nu varande bildnings stamfäder? Den, som är främmande i deras verld, är åtminstone ofullständigt bildad, hans bildning är enögd: men främmande blir der hvar och en, som ej känner deras språk, ej kan umgås med de store döde. Klassisk språkkunskap är derföre *en* väsendtlig faktor i den allmänna människobildning, som elementarläroverket åsyftar; men den är nu mera icke den *enda*. Ty att moderna språken såsom bildningsmedel äfven måste läras, kan icke af någon fördomsfri man bestridas. Undervisning deri hör alltså till elementarläroverket; men månne derföre till elementarskolan? Jag tviflar. Att i barn- domen sammanblanda flera språk, helst af så olika byggnad som de gamla och nya, medför vanligtvis den följd, att intetdera läres med den grundlighet och besked som vederbör. Latin och Grekiska äro också ett vida fastare, och i många afseenden lämpligare underlag för språk- undervisningen än Tyska eller Fransyska. Att
upp-

uppskjuta latin till tionde, eller äfven tolfte året, skulle otvifvelaktigt leda till ännu ytligare och ofullkomligare kunskaper häri än de nu vanliga. Deremot kan en yngling, som vanligtvis vid femton års ålder lemnar skolan och inträder på gymnasium, under de tre år, han der tillbringar, lätteligen inhämta elementerna af två eller tre moderna språk, synnerligast om undervisningen häruti något utvidgades. Kännedom af dessa språks litteratur hör icke till gymnasium, utan till akademien, der en lärostol därför borde finnas. Endast modersmålets grammatik hör till skolan, såsom i synnerhet lämplig att derpå inlära den grammatikaliska terminologien; men den behöfver ingalunda att föredragas vidlyftigt, och bör ej upptaga mera än en eller två timmar i veckan, och detta endast i de lägsta klasserna.

Om således klassiska språken med rätta sitta i orubbadt bo inom skolan, så kan likväl fråga uppstå om ordningen för deras lärande. De, som yrka, att man borde begynna med Grekiskan, ha i sanning flera talande skäl för sig. Öfvergången från Grekiska till Latin är vida naturligare än tvertom. Grekiska litteraturen är rikare och sjelfständigare, och förhåller sig i flere fall till den Romerska, som originalet till efterbildningen. Språket är böjligare, mera välljudande, och för uttrycket af

abstraktioner långt finare utbildadt än Latin. Genom sin sammansättningsförmåga äger det tillgångar ojemförligt större än Romarens. Sjelfva dess språkbyggnad är, i grammatiskt hänseende, mera bestämd. Men på andra sidan ligger Latin oss historiskt närmare, det är bryggan, som sammanbinder den antika och moderna bildningen, det är stamordet, icke blott till Europas skönaste språk, utan äfven i många afseenden till hela dess odling; det var en lång tid vettenskapernas, konstens, ja sjelfva politikens modersmål, och det allmänna meddelningsmedlet inom lärda världen. Sjelfva den fasta oböjligheten af dess språkformer kan sägas verka stärkande, som ett stålbad, på det unga sinnet. Jag skulle därför tveka att lemna det blott andra rummet vid språkundervisningen i skolan. —

Se vi slutligen på lärosättet vid språkundervisningen, så visa sig härvid tvenne alldeles motsatta metoder, som ej ha något annat gemensamt än oriktigheten. Den ena består deruti att barnet lär *ingen* grammatik, den andra att det ej lär annat än *isolerad* grammatik under de första skolåren. Den förstnämde metoden, som man i våra dagar prisar från flere håll, är endast naturlig och användbar vid språk, som läras praktiskt i barndomen t. ex. modersmålet. Det ständiga behofvet att uttrycka sig, barnets minnesgodhet och språkförmåga, som

minskas med åren, och framför allt den konstruktion af ordet, som vinnes genom uppvisande af dess motsvarande föremål, och derigenom fäster uttrycket icke blott för örat, utan äfven, så till sägandes, för ögat: allt detta ger åt den praktiska språkundervisningen en helt annan både fart och riktning. En sådan guvernantmetod kan dock icke användas i skolan, helst vid de klassiska språken: och äfven om den kunde, är det min tanka att den ej borde. Ty först och främst förlorades derigenom allt det formelt bildande, redande, ordnande, som för barnet ligger i grammatikalstudierna; och för det andra förlorades äfven just hvad man söker vinna, nemligen tid. Bristen på fast grammatikalisk underbyggnad föranleder nödvändigt ett vacklande, en osäkerhet i språket, som sedermera endast med svårighet öfvervinnes; och af detta skäl blir hvar och en nödsakad att slutligen själf och på egen hand uppgöra sin språklära, med mer både möda och tidspillan än han annars behöft. — Den motsatta methoden åter förlägger grammatiken helt och hållet afsondrad framför språket. Den intages på förhand, och liksom förskottsvis. När Napoleon återställde katholska ritualen i Frankrike sade han de rysliga orden: *det är religionens vaccin*; och i samma mening skulle kunna sägas, att nyssnämde method snarare blir ett preservatif mot språkets lärande än ett hjälpmedel dertill,

och väcker afsky och tröghet, i stället för lust och ifver hos barnet. På detta sätt läste man fordomdags i skolorna en vidlyftig och illa redigerad språklära utantill, från början och till slut, liksom man ännu läser katekesen, merendels utan begrepp, och följaktligen äfven utan nytta. Hvad skulle man säga om en lärare, som lät sina lärjungar läsa theoremer och bevis i Euklides utantill, det ena året, för att det andra bibringa dem konstruktionen på taflan? Men ungefär detsamma gör man ju, då man söndrar språklära från språktydning, ty regeln är för barnet den abstrakta satsen, theoremet; språket i sitt sammanhang är dess åskådliga konstruktion. Min mening härmed är ingalunda den, att genom en tidigare börjad tydning något skulle afprutas på strängheten och grundligheten af den grammatiska redovisningen. Det är tvertom min öfvertygelse; att vid elementarundervisningen, åtminstone i gamla språken, intet steg bör tagas framåt utan klart medvetande af dess riktighet, ingen ordform släppas, innan han är utredd, intet talesätt, innan dess grund och regel är insedd. Att häruti visa eftergift; eller vilja bespara barnet den nödvändiga mödan att med säkerhet inlära elementerna, är en oförståndig klemighet, som hämnar sig sjelf; ty derigenom hindras all framtida säkerhet i kunskap, och, hvad som är ännu viktigare, det unga sinnet vänjes från början till

slarf och halfhet, till oreda och håglöshet, minnet tappar sin hålltång, tanken sin spänstighet, och lynnet sjelft sin fasthet och kärna. Derföre böra form och regel icke blott inpräglas, utan de böra *tatueras* in i det unga sinnet, så att de sitta qvar för lifstiden. Men detta ändamål vinnes, i min tanka, bäst och säkrast derigenom, att man så tidigt som möjligt, och för att förtaga dess bitterhet, förenar grammatik med språktydning, så att den förstnämnda icke utan all användning, med hela sin abstrakta tyngd, trycker hårdast på de spädaste åren. Så snart derföre gossen inlärt någon del af formläran t. ex. deklinationerna, borde han genast begynna att tyda ett stycke i den derefter inrättade läroboken, med sträng analys af hvarje form, som han inlärt. På samma sätt genomgöres i första lärokursen efter hand grammatikens etymologiska del, nemligen det allmänaste och outhärligaste deraf. Afvikelser och undantag fordrade en särskild kurs, alltid med fortgående explikation. Efter samma grunder inlärdes sedan syntaxen, först de allmänna reglorna, sedermera, och i särskild kurs, de speciellare. Hufvudsaken härvid blefve, att lärokursen för explikation vore så inrättad, att man deri funne, icke blott regelns bekräftelse och användande, utan äfven ej funne allt förmycket, som ej deraf kunde förklaras. Sedan på detta sätt det tekniska med full säkerhet är in-

lärdt i de lägre klasserna, tydes i de högre en författare i sammanhang, hvarvid uppmärksamheten fästes icke blott på det grammatikaliska, utan äfven och efterhand på uttryckets klassiska renhet. Till högre afdelningarne hör äfven prosodi, så väl Grekisk som Latinsk, samt det allmännaste af metriken; icke för att skrifva Grekisk och Latinsk vers i skolan, men dels för att stadga accentuationen, dels äfven för att framdeles kunna fatta väsendet af en episk period eller en lyrisk strof. I allmänhet kan anmärkas, att klassiska studier nu mera snarare åsyfta att fullständigt *fatta* de gamles skönheter, än att *eftergöra* dem i deras egna former. I vår tid författas föga på latin, och nästan uteslutande vid akademierna. Af denna anledning skulle det tyckas, som klassiska studierna egentligen borde riktas derhän, att man lärde sig med säkerhet förstå de gamle. Detta är visserligen också hufvudsaken; ty klassikernas *väsentliga* bildningskraft måste sökas i deras litteratur, fullständigt fattad. Men härtill fordras mera än man i allmänhet tyckes föreställa sig. Utan grundlig grammatikalisk, prosodisk, metrisk kunskap läser man dem ej med *säkerhet*; utan sinne för det klassiska i uttrycket läser man dem ej med *nöje*. De gamle voro ett poetiskt slägte. Formerna intar hos dem en viktigare plats än hos oss. Derföre anser jag de vanliga latinska stilöfningarna inom skolan för nödvändiga, och

skulle önska, att de, som fordomdags, äfven utsträcktes till grekiskan. Deras ändamål är endast en praktisk öfning af de inlärdas reglorna. På gymnasium, och synnerligast vid akademien, bör anspråket sträckas högre, icke blott till språkets renhet, utan äfven till det klara, enkla och storartade i sammansättningens anda, som utmärker de gamle mästarne. Man skrifver numera och talar Latin, icke derföre att det egentligen behöfves, utan derföre att säkraste kontrollen på ett språks kändedom är förmågan att med säkerhet uttrycka sig deri. Det är egentligen en garanti som åsyftas, mera än en färdighet. — Hvad som här blifvit anfördt om metoden är ingen nyhet. Tvertom har hvarje tänkande skollärare redan länge sökt att närma sig den. Men skall den fullkomligt kunna införas, så fordras en ny följd af läroböcker för gamla språken, genetiskt utarbetade: ett svårt problem, och som fordrar mycken både tid och erfarenhet att lösa. Men lösas måste det, så framt vi ännu skola kunna upprätthålla klassiska språkstudier i skolan, rättfärdiga dem i allmänna tänkesättet, och derigenom rädda forntiden undan den närvarande, som vill förtränga henne. Det nya verkar öfverallt med lefvande kraft och frodas af sig sjelft; men skall det gamla bestå, det vill säga, förtjenar det att bestå, så måste det omhägnas och vårdas med omsorg. —

Det är egentligen till eder, J skolans lärare, som jag ställt dessa anmärkningar. De kunna åtminstone tjena er såsom en anledning att sjelfve tänka öfver ämnet; och detta anser jag för hufvudsakligt. Den store Goethe säger någorstädes till en konstnär:

Du öfvar blick, du öfvar hand,

Så öfva äfven ditt förstånd ett grand.

Uppfostraren är också en konstnär, och en af de viktigaste; men genom den enformighet, som i synnerhet åtföljer elementarundervisningen äfventyrar man lätt att stelna och mekaniseras i de antagna formerna. När mekanism inträder i ett sådant yrke, då växer dödkött i den lefvande organismen, och vettenskap och konst öfvergå till handtverk. På ingen ting måste jag derföre så ifrigt yrka som derpå, att läraren sjelf gör sig klar reda för undervisningens syfte och omfång, för methodens tjenlighet eller otjenlighet, jemförd med hans egen erfarenhet, och i allmänhet förvärfvar sig en röst vid den urtima riksdag, som tidehvarfvat nu allestädes håller öfver uppfostringsangelägenheterna. Från alla håll tränger tiden in på oss med ofta motsatta fordringar, omöjliga att förena; och hvarje tänkande lärare bör inse grunden, hvarför det ena antages, när det andra afvisas.

J unge, föräldrars och lärares hopp! Mitt hjerta röres, då jag ser er församlade, ifrån

unglingen, som redan börjar drömma om ära och bedrifter, ända ned till den tvåfotade *primula veris*, den sorglösa åttaåringen, som ej har något högre bekymmer än sin lexa. Ty när jag ser en samling af barn, då ser jag ju äfven med detsamma ett tillkommande tidehvarf, som står beslöjadt framför mig; men när det en gång kastar tillbaka sin slöja, då äro vi icke mera till, våra hjertan äro stoft, och hvad vi tänkt och verkat, det är blott en skuggbild i minnet, blott ett eko ur det förflutna. J ären det slägte, som skall aflösa oss, skall vittna för eller mot oss, när vi gått till hvila. Hvem vet, hvad krafter som slumrar inom er, hvad öden som förestå er, hvad godt eller ondt J kommen att stifta i verlden? Emedlertid märken J, att vi här öfverlägga om säkraste vägen att befordra ert bästa; men alla våra öfverläggningar äro fåfänga, om J ej sjelfva understödjen oss. Ert verkliga bästa är i er egen hand: förspillen det icke, ty det återvänder ej mera. Befordren våra afsigter med er, hvar och en som han kan, med olika förmåga, men med allvarlig vilja; ty hvad människan rätt allvarligt vill, det kan hon merendels. Viljan är människans högsta kraft, den kraften är i sig sjelf nog, hon står fadder åt lyckan. Större delen af er går bort för att snart återkomma. Välkomna åter, en hel sommar mognare än nu i kunskap. Somardagarne äro långa i Norden, och den gam-

le vishetsguden, Solen, går sent till sängs och stiger tidigt upp för att lysa de vettgiriga unga. Låten honom ej finna er sofvande, utan skina, från morgon till qväll, på ett vaket, ett flitigt, ett sträfsamt slägte. Farväl!

På Wexiö Gymnasium,*Juni 1828.*

Det år, som förflutit, sedan jag sist talade från detta ställe, borde framför andra vara viktigt för Svenska läroverket. Åtminstone har under intet annat så mycket blifvit tänkt, taladt och skrifvet öfver denna nationens angelägenhet. Hvad följderna deraf kunna blifva måste framtiden afgöra. Ty liksom all uppfostran är ett förskott för ett tillkommande, så är äfven hvarje uppfostringslära, till och med hvarje mer eller mindre betydlig förändring i det antagna systemet, ställd under framtidens dom. Menskliga naturen är väl öfverallt i sina grunddragensamma, och utom detta voro inga allmänna grunder för uppfostran möjliga. Men på andra sidan verka äfven både yttre och inre orsaker till en skiljaktighet, som intet slags uppfostran kan förekomma. Utifrån verkar religionen och staten, ofta mäktigare än skolan, och sederna, som äro den lagstiftande makten i bildningens rike, och tidsanden, som är själens luftstreck. Inifrån verkar den oändliga mångfalden af lärjungens olika anlag och af lärarens gåfvor och personlighet. Genom sådana förhållanden måste

naturligtvis uppkomma skiljaktigheter, dem intet uppfostringssystem kan beräkna. Naturen i allmänhet, den inre så väl som den yttre, har en oändlighet af former. Samma blomma får olika färg och skapnad i olika jordmån; och samma behandling, som utvecklar och lifvar den enes snille, försténar den andres enfaldighet. Menniskosjälen är en kroklinea, hvars eqvation ännu ej är funnen och som ej låter binda sig i någon formel. Vi böra därför ej fordra allt af uppfostran allena. Men det gifves äfven en särskilt omständighet, som gör att vi i detta afseende böra ännu mer inskränka våra anspråk. Den offentliga uppfostran har uppvuxit ur den enskilda, liksom, i en högre skala, staten uppvuxit ur familjelifvet. På samma sätt som nu staten måste verka i massa, och ej kan nedstiga till enskiltheter, dem han öfverlemnar åt hvarje särskilt husfader, så kan ej heller den offentliga uppfostran, som behandlar ett större antal, sträcka samma omvårdnad som föräldrahuset till hvarje särskilt lärjunge. Det gifves dessutom väsendtliga elementer af uppfostran, som skolan endast ofullständigt kan utbilda, dels därför att de af naturen äro förlagde inom ett annat område, dels äfven därför att de alltjemt växande läroämnen upptaga all tid, som läraren kan använda. Härigenom har skolan väsendtligen måst inskränka sig att utbilda en enda klass af de mensklige förmögenheterna,

nemligen kunskapsanlagen. I stället för *uppfostnings-anstalt*, som omfattar det hela af menschlig bildning i alla dess riktningar, har hon hufvudsakligen måst öfvergå till blott *undervisning*. Låtom oss söka att närmare utveckla detta. —

Elementarläroverket i sitt närvarande skick ibland oss upptager vanligtvis människan från åttonde till adertonde året, och derutöfver: en betydlig del af ett människolif, och säkerligen den mest bildsamma och i detta afseende vigtigaste af alla. Under denna tid utvecklas, riktas, bildas, ehuru i olika mån, alla mensklige anlag. Om vi bland dessa först betrakta religionskänslan, så kan skolan egentligen derpå endast verka vilkorligt. All känsla, af hvad beskaffenhet som helst, är något helt och hållet inre, hon föreställer intet föremål, hon förhåller sig till kunskap som tonen förhåller sig till ordet. Derföre kan hon ej heller bibringas genom andra, eller i egentlig mening läras; hon kan endast väckas, näras och ledas. I religionen är visserligen det ena elementet dogmatiskt och grundadt på begrepp: detta kan skolan inpräglä i minnet och äfven göra klart för förståndet. Det är lärarens pligt att söka ge denna dogmatiska undervisning en form, hvarigenom hon äfven kan bli fruktbarande för hjertat. Härigenom bidrager han i sin mån att väcka eller utveckla det vida väsendtligare elementet i all religion, dess egentliga lifsprincip, som är sjelf-

va den inre, barnsliga, förtröstansfulla känslan af det gudomliga. Men den egentligaste och verksamaste tidepunkten för en sådan väckelse inträffar före skoltiden. Ingen ålder i menniskolifvet är så rik på religionskänsla som den spä-daste. I åskan fruktar barnet den okände, den starke hämnaren; och i sommarvärmens älskar det, högre än vi, den gode Guden, som klär marken grön och fyller den luftiga lekstugan med blommor: det känner, bättre än vi, att Gud bor i det sakta vädret. I den mån som begreppet uppklämnar, förbleknar vanligtvis känslan; englarne bo synbarare i morgonrodnaden än i solen. Med ett ord, himmelriket hör barnen till, och därför tillhör äfven den religiösa uppfostran först och väsendtligast föräldrarna. Barnet fattar bäst Guds makt och rättvisa när fadren, Guds kärlek och omvårdnad när modren talar derom; ty desse äro sjelfve de närmaste och naturligaste sinnebilderna af begge. Skolan förutsätter därför med rätta religionskänslan både väckt och i sina grunddrag utvecklade. Är detta försummadt, så kommer merendels den offentliga uppfostran för sent att ersätta det. Har barnet ej på modrens knä lärt sig *känna* hvad bönen är, så blir vanligtvis det *begrepp*, som i skolan inhämtas härom, för hela lifstiden en död kunskap. I korthet, det egentligen lifgifvande, fruktbarande och väsendtliga i all religionsbildning är af naturen

förlagdt i en helt annan skola än den offentliga. —

Förhållandet är, ehuru af andra orsaker, detsamma vid frågan om utbildningen af de moraliska anlagen. Skolan har härvid alltför många och mäktiga medarbetare för att i detta afseende ensam kunna ikläda sig ansvaret. Der äro de yttre omgifningarne, som verka på moraliska bildningen liksom väderleken verkar på årsväxten. Der är efterdömet, hvars inflytande förhåller sig till läraus som kroppen till skuggan. Der äro de mångfaldiga, obestämbara förhållanden, hvori barnet eller ynglingen försättes utom lärosalen, der han knappast tillbringar en åttondel af årets timmar. Mot allt detta kan skolan ej sätta annat än lärarens tillsyn och disciplinen. Men disciplinen är ej egentligen något moraliskt bildningsmedel, utan en strafflag, och afser mera den yttre handlingen än det inre tänkesättet: och lärarens tillsyn är delad på för många att kunna följa en hvar.

Under sådana omständigheter är det hufvudsakligen endast de *intellektuella* krafterna, hvilkas utbildning är förbehållen läroverket. Genom sjelfva sitt namn stillkännager detta sin bestämmelse att *lära*, det vill säga, att bibringa kunskap, och kan egentligen ej ansvara för något annat. Men härigenom förlägges också en ganska väsendtlig del af människobildningen utom skolan; och det är derföre icke genom

något fel i skolans organisation, utan genom sakens egen natur, som offentliga uppfostran är i sig sjelf något ofullständigt, som utom sig måste söka sin nödvändiga fyllnad. Men en sådan fyllnad kan ej sökas annorstädes än i den enskilda uppfostran. Om vi i anledning häraf betrakta förhållandet mellan enskilt och offentlig uppfostran, så är till en början klart, att den förstnämnda är den ursprungliga och naturliga. Naturen har sjelf anförtrott barnets första fysiska vård åt modren. Äfvenså tillhör denne första väckelsen och riktningen af religionskänslan. Det moraliska sinnet åter uppfostrar fadren väsendtligen, genom efterdöme och förmaning. Hvad den egentliga undervisningen angår, så är den för det mesta praktisk. Praktiskt lär sig barnet språket, och längre fram, likaledes praktiskt, fadrens yrke. På samma sätt bibringas äfven hvad det behöfver veta om naturen, om landets lagar, statsförfattning och minnen; och slutligen, för att sätta kronan på denna husbehovsbildning, inträder kyrkan, en offentlig anstalt, och fullbordar religionsundervisningen. Härmed är nu uppfostran slutad och medborgaren färdig. Hvad som ännu kan fattas, det lär efterhand det omgifvande lifvet, och erfarenheten, en trogen uppfostrare, som följer med till grafven, och först der öfverlemnar sin lärning åt den högre, den bleke öfverläraren med

tim-

tinglas och lia. En sådan, väl inskränkt men dock i sin art fullständig uppfostran, om hon endast varit hvad hon bör, utbildar, i afseende på känslan, en lefvande vördnad för allt det högre hos människan och öfver henne, och i afseende på förståndet, sundt modervett och rent praktiskt sinne. Härmed var det också nog under enklare samhällsförhållanden än de nuvarande: och ännu i dag får och behöfver större delen af nationen, statens kärna, det egentliga folket, ej någon annan uppfostran. Men samhällslifvet utvecklar eller invecklar sig allt mer och mer, det enkla uttränges öfverallt af det konstiga, menskligheten bestiger efterhand sina höjder, vettenskap och konst växa ut i alla riktningar, staten sjelf blir lärd och fordrar lärdom, om icke af alla, åtminstone af sina embetsmän, som föreställa honom bland folket. I detta afseende räcker icke den undervisning till, som familjen kan gifva, och den enskilda uppfostran är derföre, från denna sida betraktad, äfven så ofullständig som den offentliga från en annan. Hon måste således anlita en genom sin lärdom högre inrättning; och offentlig uppfostran inträder alltså här, väl såsom något vikarierande, såsom en fortsättning och fullkomning af den enskilda, men tillika försätter hon barnet i en helt annan och främmande krets. Hos de gamle var det enskilda icke söndradt från det offent-

liga genom en så skarp gränslinea som nu, det låg med rötterna vida mer i dagen, det var så till sägandes flyttadt under öppen himmel, hela forntidens lif var icke blott enklare, utan äfven, om jag så får uttrycka mig, mera af *ett* stycke än de nyares. Öfvergången var derföre mindre märkbar, och, till följe häraf, offentlig uppfostran mindre skarpt skild från enskilt än nu. För närvarande äro dessa i flere afseenden hvarandras bestämda motsats. Ser man på ämnet, så uppfostrar familjen väsendtligen religions- och sedekänslan, skolan deremot väsendtligen kunskapsanlagen. Ser man på lärosättet, så bildar familjen praktiskt, skolan theoretiskt. Ser man slutligen på ändamålet, så ger familjen den uppfostran, som är nödvändig för alla, i samhällslifvets enklaste förhållanden: skolan åter derutöfver äfven den, som staten måste fordra, dels af sina embetsmän, dels äfven i allmänhet af hvarje medborgare i den högre bildningskrets, hvilken föreställes af staten sjelf, såsom mensklighetens högsta uppfostringsanstalt.

I den mån, som uppfostran utträder ur familjelifvet, försättes hon äfven i ett konstladt förhållande; ty det naturligaste vore tvifvelsutän, att hon aldrig lemnade föräldrahuset. Men allt konstladt bär inom sig en dunkel längtan tillbaka till sitt ursprung, till det naturliga. Att en dylik känsla verkligen mer eller mindre röjer sig i våra skolsystemer, bevisas af flera

omständigheter. Det är t. ex. bekant hvilken betydande plats läroboken för närvarande upptar vid alla läroverk, och hur hon dagligen inkräktar mer och mer på den mundtliga undervisningens område. Men läroboken är ju i sig själf ej annat än en huslärare. Samma ursprung och syfte ha äfven de vid flera offentliga skolor vanliga privatlärare, tagna bland ungdomen själf. Lärofriheten, som flere yrka inom skolan, betyder väsendtligen ingen ting annat än att föräldrarne, efter enskilt godtycke, skulle få bestämma läroämnena inom en offentlig undervisningsanstalt. Sjelfva den så mycket omtvistade vexelmethoden kan sägas åsyfta en återgång till det enskilda lärosättet derigenom, att den vill återställa ett naturligare förhållande mellan antalet af lärare och lärjungar. Med ett ord, man vill öfverallt privatisera det offentliga; och det torde finnas få antagna eller yrkade förändringar inom skolan, som ej hänvisa på en önskan att i offentliga uppfostran upptaga så mycket af den enskiltas elementer, som möjligtvis kan förenas med dess karakter af offentlighet. —

Af hvad här blifvit antydt följer i min tanke, att all uppfostran, betraktad såsom ett helt, fordrar tvenne lika väsendtliga beståndsdelar, familjen och skolan. Familjen är oundgänglig, icke blott för den första, i många afseenden vigtiga bildning, som föregår skoltiden

(hvilket förstås af sig sjelft), utan äfven sedermera, och är inom sitt område mera verksam än all annan skola. Familjen är uppfostrans hjerta, men skolan är dess hufvud, och kan ej heller umbäras. För folket må kyrkan vara den rätta, kanske den enda nödvändiga skolan; men de andre kunna ej bildas utan en lärare undervisningsanstalt. Väsentligaste uppgiften för all offentlig uppfostran måste därför vara den att, så vidt sig göra låter, förena familjen och skolan. Då nu en sådan förening aldrig kan bli fullständig, emedan familjen ej kan upptagas i skolan, så återstår ingen annan utväg än den att få familjen inom skolan representerad fullständigare än som hittills varit möjligt. De flere försök, som härtill blifvit gjorda, både inom och utom vårt fädernesland, genom kontubernier och dylika inrättningar, för att närmare föreställa föräldrahuset och dess noggrannare omvårdnad, äro alla underkastade stora svårigheter. En undersökning härom skulle emedlertid blifva alltför vidlyftig för tillfället, och må tilläfsventyrs en annan gång fresta mina åhörarens tålmod. —

Det berättas om Alexander, nemligen den store, att när man frågade honom hvarför han underkastade sig alla besvärligheterna af Per-

siska fälttåget, då svarade han, att han ville eröfra solens länder, på det Athenienserna måtte tala om honom. J lärare! Den som bildar och upplyser de unga, han eröfrar, äfven han, af solens länder; och om Athenienserna ej tala derom, talar dock stämman i hans eget bröst, och medvetandet att i sin mån hafva verkat till ljusets seger. Sällan lär detta läroverk till högskolorna kunnat afsända så många ynglingar med i allmänhet så fullgoda grundkunskaper. Jag har med glädje förnummit, att flere ibland dem, genom egen flit och under lärarnes handledning, betydligen utvidgat sin lärokurs; och detta är, när det rätta fattas, det förnämsta vilkoret för all högre framgång vid hvilket läroverk som helst. Ty undervisningens hemlighet består öfverallt deruti, att man lägger lärjungens krafter till lärarens, och tilltror de unga att äfven på egen hand lära något. För barnet är lexan nog, ty det bör ej växa för fort, och själen behöfver stadgas, liksom kroppen. De bättre begåfvade ibland dem finna sin uppmuntran genom lärarens bifall och den kortare tid de använda för att genomgå sina stadier. Men ynglingen är redan en fullbildad natur, och på honom växa vingarne hastigt, om han är ämnad att få några; och för de vinglösa gifvas olyckligtvis inga flygmaskiner. Derfor bör han väl släppas lös, men hans utflygt ledas och bevakas. Ty det lösliga, det förspridda, det halfva ve-

tandet gagnar ingen: kunskapens säkerhet är i allmänhet mera värd än dess omfång: *multum, non multa* var de gamles visa regel. Den är dubbelt användbar i vår vidtkringgripande tid, men kan äfven der missbrukas. Lycklig skattar jag därför den lärare, som kan utvidga kunskapens yta, utan att dess djup därför förminskas; och i detta afseende lyckönskar jag flere ibland er till den dimission vi i dag anställa. —

Jag bör slutligen äfven säga ett ord till eder, J ynglingar, som i dag lemnen oss för att söka en högre undervisning. Det är visserligen alltid vid edra år en fördel att vinna tillfälle till högre bildning; men det är icke egentligen därför som jag skattar er lyckliga. Ty kunskapens träd skjuter sin krona högre än alla läroverk; och om dess gyllene frukter ej mogna inom ert eget bröst, sannerligen J söken dem förgäfves utom er. Men lyckliga skattar jag er därför, att lifvet, som J tron, ligger framför er som rännbanan i Olympia, befolkad af Gudastoder och omgifven af lager och oliver. Lyckliga skattar jag er i synnerhet därför, att J till den banan ej medfören annat än den lätta sommardräkten af edra egna bekymmer. Men den dräkten kan blifva tung nog med åren, och därför förmanar jag er att förstärka ert sinne med det enda, som ger verklig styrka, med kunskap och dygd. Om J tilläfventyrs medfören ett hedrande vitsord härifrån, så föreställen er icke,

att J derföre ären fullärde; ty fullärd är men- niskan egentligen aldrig förr än — i döden. Den menskliga kunskapens tempel är större, är herrligare än Salomos; och J stån ännu, för det mesta, i hedningarnes förgård. Jag varnar er för den halfgångna mångkunnighet som är da- gens lösen. Tron mig, all kraft är stark, i den mån som hon sammantränges; hon förslappas, allt som hon utvidgas och sprides från sin me- delpunkt. Aspen sträcker sina rötter vidt om- kring, men hon lägger dem alla i jordytan; och derföre är hon också trädet med den lösa stam- men, med de darrande bladen. Men eken trän- ger tillsammans sin rot och skjuter henne rakt ner i djupet: derföre slår äfven ett mäktigt hjer- ta i hennes friska barm, hennes grenar gripa modigt mot himmelen, och hon brottas med stormen i århundraden innan hon faller. Vare er detta en bild af människobildningen! Der gro många vattenskott på kunskapens träd; men jag har icke hört, att det är dessa, som bära de Hesperiska frukterna i sanning, eller dikt, el- ler handling. Om derföre Gud gifvit er en gåf- va, så tagen vara derpå, utvecklen den, sam- manträngen hela ert väsende deruti. En hvar är icke en högt begåfvad, och det är väl att icke så är; men *en* gåfva har Gud förunnat oss alla, och det är gåfvan af tankens reda, och viljans fasthet, och uppsåtets ära. Samlen J er kraft att utbilda den gåfvan, då är det godas

Gud med eder, på Lundagård eller vid Upsala högar. Då må lärdomen bli olika, men läroverken hafva ej arbetat förgäfvess, de ha räddat ert lifs bestämmelse. J ären då välkomna i statens tjenst, och välkomna äfven tillbaka i den kyrkas tjenst, som upptagit er barndom, i det läroverks tjenst, som bildat er ungdom. Den Högste lede eder dit, utan vank och villa. Farväl!

Farväl, äfven J andra, äldre och yngre, och J små i synnerhet, hvilkas åsyn alltid fröjdar mitt hjerta! Gån hem och leken i föräldrahusets skugga. Men leken icke blott, utan arbeten äfven. J ären välkomna åter: men dagen för er återkomst är en pröfningsdag. Helsen derföre de hemmavarande, och sägen dem, att de ej må störa er; ty tiden hör icke er till, utan hon hör till ljusets Gud, i hvars tjenst J inträdt. Mätte den Guden lysa och leda och bevara er! Farväl!

I Jönköpings Skola,*Juni 1830.*

Offentliga angelägenheter i hufvudstaden hafva tvenne gånger å rad förhindrat mig att vara närvarande vid dimissionsexamen härstädes; och tre år äro således förflutna, sedan jag sednast talade från detta ställe. Tre år äro en betydlig tid i menniskolifvet i allmänhet; men ännu betydligare äro de för ungdomen, för skolan. Ty det är med skolan som med våren: hvad man sår på *en* dag, växer i hundra och derutöfver; det växer egentligen icke en sommar, utan ett menniskolif igenom. Tre år! Huru mycket godt eller ondt har ej på denna tid kunnat grundläggas, huru många anlag utbildas eller insöfvas, huru mången böjlig vilja förädlas eller förderfvas! Jag önskar och hoppas till det godas gifvare, att dessa år icke måtte vara fåfängt använde, att de frön som *de* nedlagt här, måtte, i sinom tid, blomma upp och mogna och bära frukt i kunskap, i förädling, i välsignelse.

Den tid, jag omnämt, har emedlertid, äfven utom skolan, icke varit overksam i afseende på läroverken. Öfver hela deras inrättning,

läroämnen, föredragningssätt och prof har mycket blifvit taladt och rådplägad och skrifvet. Om likväl följderna af denna öfverläggning ej blifvit sådana, som man väntat, om hvarken det gamlas eller det nyas vänner der funnit hvad de önskat, så kommer detta dels deraf, att de rådplägendes antal var för stort, hvilket alltid leder till tvister; dels, och i synnerhet, af den grundsats, som följes vid dylika tillfällen i valet af ledamöter. När nemligen åsigterna, som i en sådan fråga är vanligt, äro delade, ja ofta motsatta, så tror man sig göra rätt åt begge derigenom, att man kallar ungefärligen lika många af begges bekännare. Mot ett *ja* insätter man därför alltid ett *nej*, i hopp, att det ena svärdet skall hålla det andra i skidan. Härigenom neutraliseras de begge motsatta krafterna, det hela får en diagonal riktning i stället för en vinkelrät, och ett system af jemkningar uppkommer, som blott då kan vara riktigt, när man förutsätter, att begge de motsatta äro oriktiga. Följden blir, att ingendera är nöjd med det halfgjorda arbetet, emedan ingendera derigenkänner sina idéer oförändrade. Det hela fordrar i sanning ännu mycken pröfning; ty man extemporerar ej svaret på frågor, som skulle bestämma bildningens gång för århundraden: och det är bättre, om man tills vidare bibehåller det gamla, äfven om det skulle vara föråldradt, än att på höft här och der införa en-

staka nyheter, som ej sluta jemt intill det andra, ej passa in i det hela, och som derföre kanske snart finge afskaffas. Det är således med fullt skäl hufvudfrågan ännu på högre ort hvilat oafgjord. —

Bland de flere frågor som vid nyssnämde tillfälle söndrade tänkesätten, var frågan om den så kallade *lärofriheten* en bland de viktigare; ty den skulle, om den som allmän grundsats antoges, bryta sönder hela den nu bestående skolformen, och hänger dessutom mer eller mindre tillsammans med de flesta väsendtliga förändringar som blifvit yrkade. Hos flere, som ansågo väsendtliga reformer nödvändiga, voro dock tänkesätten i denna fråga delade. En och annan anmärkning i detta ämne torde derföre ej kunna anses för olämplig.

Med *lärofrihet* förstår man rättigheten för lärjungen eller hans målsman att, bland de ämnen som i skolan föredragas, välja hvilket och huru många han behagar, med uraktlåtande af de öfriga. En sådan frihet, som redan från början varit öflig vid akademierna, tyckes, vid första påseendet, äfven vara både naturlig och billig och nyttig. Naturlig; ty naturen har genom de mycket olika gåfvor, den meddelar, och genom fallenheten för något särskilt, lemnat en

omisskännelig anvisning på hvad studier hvar och en framför andra bör drifva. En dylik fallenhet röjer sig midt i skoltvånget; ty ingen ting är vanligare än olika framsteg i olika ämnen hos samma lärling; och hade en sådan fått använda den tid, han förspillt på annat, odelad till hvad han har lust för, så synes troligt, att han skulle gått vida längre, och utbildat till förträfflighet anlag, som nu hämmas på halva vägen. Billig tyckes också en sådan frihet vara; ty ingen ting kan i sig sielf vara obilligare än att man tvingas att lära hvad man ej vill veta, hvad man derföre lär med olust och håglöshet, hvad man följaktligen ock snart glömmmer. Nyttig tyckes också en sådan frihet vara, så väl för läraren, som derigenom besparades den otacksamma mödan att så på hälleberget, som i synnerhet för lärjungen sjelf, hvilken finge fritt och obehindradt utbilda sina anlag i den riktning, dit de ursprungligen varit ämnade, men hvarifrån näringssafterna nu afledas och förspidas på särskilda håll. Det skulle, tycker man, härigenom komma ett nytt lif i skolan, det skulle gå en friskare anda genom de qvalmiga lärosalarna, vi skulle få lefvande plantskolor, som trufdes och grönskade, i stället för de klippta häckarne, som nu i sorglig enformighet förtvina. Är icke offentlig uppfostran ytterst och väsendtligast grundad på den enskilda, som är och blir den ursprungliga, den

naturliga? Har hon icke framgått derur, liksom staten sjelf framgått ur familjelifvet? Och vid den enskilda undervisningen sättes ju aldrig en sådan lärofrihet i fråga. Barnet lär, antingen hvad det har gifven fallenhet för, eller hvad fadren anser nyttigt och nödvändigt för dess blifvande bestämmeelse; med det öfriga förspilles ej tiden. Så, säger man, borde det äfven vara i skolan; ty afsigten med all uppfostran är, påstår man, icke att förbereda en jemn medelmåtta i allt, utan det öfverträffande, der dess frön finnas; icke att utveckla det allmänna till samtagen försvarlighet, utan det individuella och öfvervägande till fullkomlighet. —

Med dessa och dylika skäl yrkar man lärofriheten såsom den enda lifgifvande principen för undervisningen och medlet till skolans pånyttfödelse. Vid ett närmare betraktande möta likväl härvid flere betänkligheter, af hvilka jag i korthet vill framställa några. Är det verkligen uppfostrans högsta och rätta ändamål att i allt ge fart åt det individuella, och lemna det allmänna och gemensamma åt sitt öde? Jag tviflar. Menniskokroppen utbildas på det sätt, att alla dess ledamöter växa lika och i öfverensstämmelse med hvarandra, efter den typus naturen utstakat för en hvar af dem. Växer deremot en ledamot ut på de andras bekostnad, så är det sjukdom, och blir vanskaplighet. Skulle icke lagarne för människosjälens utbildning

vara de samma? Utvecklas från barndomen någon af dess krafter ensidigt, så blifva de andra efter, och då uppkommer ett inre lyte: den jemna växten är själens, liksom kroppens hellsa. Det stora problemet för uppfostran är väl derföre, icke särskilt, utan allmän och samtidig utveckling, icke ensidighet, utan harmoni; hon skall ej drifva den eller den grenen att blomma i förtid, utan hon skall vårda roten så, att näringssafterna fördelas lika åt alla håll. Försummas detta, så kan väl grenen till en tid skjuta opp och pråla i yppig drifhusfägring: men när hösten kommer, bär han inga frukter, och nästa vårsol finner honom förvissnad, en naken och gagnlös risqvist. Så går det äfven med de menckliga anlagen, när något enskilt af dem genom retningsmedel drifves till brådmognad. Jag har känt ynglingar, ja barn, som förvånade genom en tidig utveckling af någon särskilt förmögenhet; men de höllo icke hvad de lofvade, och den beundrade gossen blef en obetydlig, en alldaglig man. Med ett ord: all enskilda utbildning i barndomen är eller leder till missbildning. Ty barnet skall gå jmfota: hoppar det på ett ben, så hinner det ej målet. Det enskilda har ingen annan fast grund att växa och trifvas på än det gemensamma; alla menckliga anlag bära och sammanhålla och understödja hvarandra: och just på det att det enskilda och individuella en gång må kunna skjuta

upp i herrlighet, bör det öfriga ej lemnas utan vård och odling. — Hvad som gäller om naturanlag, gäller äfven om studier, helst om elementarstudier. Alla kunskaper, åtminstone de, som läras i skolan, äro beslägtade, och fläta på mångfaldigt sätt sina grenar i hvarandra. Således äro språklära och matematik egentligen logik, ehuru med olika konstruktionssätt. Geografi är historiens lokal, historien en rörlig geografi. Derföre kan ingen utaf dem försummas, utan att den andra lider och knytes i växten. Jag nekar ingalunda, att en hvar bör framför annat studera det, hvartill han känner sig kallad; men han bör icke göra det oberedd, icke okunnig i allt annat. Det gifves en cyklus af allmänt förberedande, allmänt bildande kunskaper. Jag påstår icke, att den i våra skolor är fullkomlig, är hvad den borde vara: men så mycket säkrare är, att ingen grad deraf kan överspringas, utan förfång för det hela. Man förvexlar ofta *kunskap* med *bildning*, och förvrider derigenom hela uppfostringsfrågan. Kunskaper äro visserligen nödvändiga för bildningen, såsom dess ämne och föremål; men vidsträckta kunskaper kunna likväl vara förenade med mycken råhet, äfvensom på andra sidan inskränkta insigter kunna bestå med den högsta bildning. Bildning förhåller sig till vetande, som kroppens vighet och styrka till dess omfång och tyngd, hvilka ej alltid motsvara hvarandra. Bil-

dade äro vi derföre icke i den mån vi äro lärde, utan i den mån som en sjelfständig, genomgripande, inom sig sjelf sluten och öfverensstämmande utveckling af människans ädlaste anlag gått för sig inom oss. En sådan bildning kallades fordom humanistisk, och förtjenar ännu sitt namn, om hon rätt och fullständigt bibringas. Skolan åsyftar en sådan, nemligen elementerna dertill. Detsamma åsyftar gymnasium, sjelfva den så kallade filosofiska graden åsyftar väsendtligen detsamma. Först sedan denna elementarbildning är fullkomligt afslutad, utan alla luckor och undantag, kan och bör ynglingen öfverlemna sig åt det studium, hvarför han känner mest böjelse och fallenhet; ty han har då, hvad han saknar i skolan, någon fast grund att stå på, han kan, åtminstone till någon del, öfverse det hela, den inre driften har hos honom klarat till medvetande, och han behöfver ej välja blindt. Ingen kan bli mästare i allt; men för att kunna blifva det i något, är äfven nödvändigt att man sett sig omkring i hvarjehanda; liksom fältherren undersöker, icke blott valplatsen, der han vill segra, utan äfven dess grannskap.

Efter dessa grundsatser, dem tillfället för närvarande ej tillåter att närmare utveckla, synes det mig afgjordt, att den ifrågavarande lärofriheten skulle bli skadlig för skolan. Det gifves

gifver ingen frihet, som ej kan missbrukas: och det är mera än troligt, att detta skulle inträffa med lärofriheten. Beror valet af läroämnen på gossen, så skyr han af naturdrift allt hvad som är mödosamt, huru väsendtligt, huru outhärligt det ock må vara. Han söker lek äfven i skolan; och man kan ej begära, att han skall inse, det en af skolans högsta bestämmelser är just den att vänja honom ifrån lek till allvar och arbete. Beror det åter på föräldrarne (som väl skulle vara meningen), så äro de ej få ibland dem, för hvilka ingen kan göra begripligt, att deras söner behöfva lära något annat än hvad som omedelbarligen kan föras till togs och afyttras, mot en fullmakt till lön eller åtminstone till löntur. Man kan ej göra dem begripligt, att den offentliga uppfostran skall bilda något annat än ämnessvenner till ett embe- te, som skall bedrifvas som ett annat näringsfång, med vissa något konstigare handgrepp, och derföre också med högre rang och bättre inkomster. Hvad blifver följden af detta för läroverket, för ungdomen, för samhället? Jag vill säga det i korthet: en skola utan enhet, en kunskap utan sammanhang; en mekaniserad stat, utan inre organisk lifskraft; och vi skulle vara nödsakade att hvarje år härifrån skicka en ännu brokigare, ännu omognare skara än hittills. —

Det är vidare lätt att inse, hvilka läroämnen det i synnerhet skulle blifva, som på detta vis komme att åsidosättas. De klasiska språken skulle otvifvelaktigt blifva de, som de fleste undandrogo sig; ty deras nytta kan man minst af allt inse, hvilket anses för ett tillräckligt skäl att alldeles förneka den. Jag har vid ett annat tillfälle på detta ställe yttrat min mening i denna fråga. Jag har sökt visa, att kannedom af klasiska språken hör åtminstone till fullständigheten af språkstudier inom skolan; att deras grammatik är, i formellt afseende, ett förträffligt bildningsmedel för barnet, och deras litteratur likaledes för ynglingen, ehuru i ett annat afseende, så framt nemligen dessa studier fördes dit de borde. Jag förbigår grekiskan, ehuru den genom arten af sin språkbyggnad, sin rikedom, sin omvexling, sitt väljud, och framför allt genom vidden och förträffligheten af sin litteratur är, utan jemförelse, det viktigaste af jordens tungomål. Men latin, det gamla, verldsbeherrskande språket, det språk, hvori Cæsar befallde, hvori Cicero talade, hvori Maro sjöng, bör det vara obekant för någon bildad man? Det går en omisskännelig Romersk åder genom vettenskap, genom konst, genom lagstiftning, i hela den nyare världen. Den är märkbarare i Södern, men äfven i Norden har den inträngt. Ingen örn har flugit så vida som den romerska; den mäktige anden på de sju kullarne herrskar ännu ur graf-

ven, han går igen som prokonsul i tankens, i sedernas, i hela meniskobildningens eröfrade provinser. Låt vara, att de fleste stanna på halfva vägen och drifva dessa studier föga öfver den elementarkunskap, som inhämtas i ungdomen: måne just denna elementarkunskap, med hela sitt grammatikaliska system, är fåfäng för de unga, eller den tid fölorad, som derpå användes? Om hvad sålunda läres äfven icke hade någon nytta utom skolan, så har det dock en ganska bestämd inom densamma. Ty hvad är skolans mening? Hvad skall barnet lära? Allehanda, utan tvifvel, i afseende på ämnet; men ämnet sjelf är icke hufvudsaken. Hufvudsaken är, att barnet märker, det lektiden är förbi, och arbetsdagarne inne. Hufvudsaken är, att det lösa sinnet stadgar sig, derigenom att det bindes till regel, till ordning, till tukt; att själens tänder, som klia, få något helsosamt att bita på, att de svällande krafterna sysselsättas, öfvas, stärkas. Hufvudsaken med ett ord är att barnet *lär sig att lära*. Hvarföre gå de unga på gymnastiken? Icke för att strärka högra armen eller venstra, eller knä eller fot, utan för att stärka muskelkraften i allmänhet, för att vid alla tillfällen äga herraväldet öfver sina egna lemmar. Och af samma skäl går man ju äfven i skolan, för att stärka själens muskelkraft och kunna använda den der det behöfves. Skulle det verkligen ej vara af någon nytta, att min-

net öfvas, att begreppet redes, att omdömeskraften skärpes, att språket förklaras, språket, som är tankens mandomsanammelse, som är förnuftets inkarnation bland alla jordens slägten? Men just detta är det ju som åsyftas, och åtminstone till någon del vinnes genom den så mycket klandrade, så onyttig ansedda skolegrammatiken. Jag känner ingen ting lämpligare än just denna, att derpå öfva barnets själskrafter; ty barnet har en instinkt för språk, och språkfilosofien är den enda vettenskap, det kan fatta, emedan den alltjemt framträder i exempel och således förer sin egen lefvande konstruktion med sig. Att Latinska grammatiken företrädesvis blifvit väld härtill, kommer af tillfälliga omständigheter: all fullt utbildad och regelbunden grammatik kunde härtill användas. Men de döda språken ha häruti företräde för de lefvande, icke blott derföre, att deras former äro afslutna och oföränderliga, utan äfven, och i synnerhet derföre, att deras afvikande organism lemna anledning till lärarikare jemförelser. Den Grekiska hade kanske varit lämpligast; men den Latinska gör i hufvudsaken samma nytta, när den nemligen drifves med förstånd, med bifogad fortlöpande läsning af författarne, och i förening med modersmålets egen språklära, som är den naturliga tolken och måttstocken för all annan.

Låtom oss derföre ej förvillas af dagens röster, låtom oss ej blygas för namnet af en

Grammaticus. Det var ett aktadt namn i Grekland och Rom; och Nordens vidtberömde häfdatecknare, den store Absalons större gunstling, är adlad i minnet under namn af *Saxo Grammaticus*. Vi vilja göra full rättvisa åt den nuvarande odlingens organer, de lefvande språken; men vi vilja ej därför fördrifva de gamla gästvännerna från Hellas och Latium ur våra lärosalar. Vi vilja ej begagna en frihet, som härtill skulle bidraga, en lärofrihet, som användes för att *icke* lära hvad som dock framför annat regelbinder, sammanhåller och bildar det unga sinnet. —

Det gifves slutligen äfven en annan omständighet, som talar emot lärofriheten. Den skulle nemligen införa ett system af undantag inom skolan, menliga i sina verkningar, och oriktiga i sin grundsats. Erfarenheten har länge lärt, att fritagelser från ett eller flere läroämnen i allmänhet äro skadliga och nästan alltid förfela sin afsigt. De fritagna förblifva naturligtvis okunniga i hvad de ej lära, men de hinna också sällan längre än de öfriga i hvad som gemensamt blifvit föredraget. Deras fritimmar äro således förlorade timmar, och läraren kan ej ansvara för huru de blifvit använda hemma. Således förminskas kunskapens omfång, utan att den vinner i djup eller grundlighet. — Men sådana undantag äro äfven, och detta är väsendtligare, i sin grundsats felaktiga. Ty hvilket

är det inre moraliska band, som sammanhåller skolan? Otvifvelaktigt undervisningens gemensamhet, kamratskap i allt, äfven i läroämnen. Den, som är undantagen i något, blir alltid mer eller mindre främmande för de öfriga, han har *ett* intresse mindre än de att bevaka, *en* omsorg mindre att bära, *en* framgång mindre att hoppas. Skolan är en stat i smått, grundad på fullkomlig jemlikhet, liksom sällskapet på ett skepp eller vid en helsobrun. Den, som der söndrar sig från någon eller i något, han stör derigenom nöjet och trefnaden för alla. Det är också på en sådan gemenskap, som möjligheten grundar sig af all täflan. Men täflan är skolans gode Genius, den gamle Hesiodus kallade henne med rätta för en *Ἐπίς ἀγαθή*, en god, en helsosam oenighet. Bryter man alltså denna gemensamhet, då söndersliter man med detsamma det fastaste, det innersta, det naturligaste samband emellan skolungdomen. Och hvarföre vill man bryta skolans enhet, hvarföre vill man förrycka den gemensamma medelpunkten i en gemensam undervisning? Jo, för att smickra nycken hos barn, eller hos föräldrar, barnsligare än de; för att hylla den förödmjukande, den mekaniska åsigt af läroverken, att de skulle vara en pensionsinrättning för att bilda en viss handtverksmässig skicklighet i hvad hugskottet för dagen befallde. Med offentliga läroverk böra antingen icke finnas, eller finnas så-

som en offentlig anstalt för ett offentligt ändamål, för allmän menskelig bildning, visserligen användbar på sin tid och sitt rum, men ingalunda beräknad blott och bart på tillfälliga syften, dem det icke tillkommer staten, utan den enskilda omtanken, att besörja.

Vi ha här i skolan en afdelning, der en slags lärofrihet blifvit begagnad. Afdelningen är enligt sitt begrepp ämnad att förbereda så väl till lärdoms- som apologistkola. Läroämnenä äro också gemensamma, med undantag endast af språkundervisningen, som dock ej kan omfatta annat än de allraförsta elementerna. En sådan duplicitet kan ej undvikas, då lärdoms- och apologist-kola äro förlagde på samma ställe, så framt man i denna klass ej vill inskränka språkundervisningen till modersmålet; som också har sina betänkligheter. Men utom dessa begge afdelningar i klassen finnes ännu en tredje, som hvarken förbereder till den ena eller andra skolan. Detta är både emot klassens namn och bestämmelse, och i allmänhet mot begreppet af vårt läroverk. Den som icke vill lära annat än katekes, räkna och skrifva, hör till stadens skola, icke till denna. Det blir dessutom omöjligt för läraren att i en sålunda öfverfylld klass kunna lemna undervisning och tillsyn åt tre särskilda afdelningar, alla sysselsatta med särskilda läroämnen. Detta måste således ändras, och inga andra hädanefter emottagas i klassen än de, som verk-

ligen ämna sig att genomgå skolan i någon af dess begge riktningar.

Det återstår mig nu att tacka skolans lärare och inspektor för deras möda. Lärarens kall är ett stilla, ett i tysthet bildande kall; det verkar undangömdt, liksom hjulen i ett ur. Du ser dem icke, du hör dem knappast; men det är dock de, som med jemn flit drifva verket, och mäta den vexlande tiden med alla dess omhvälfningar. Men skola de verka sålunda, då måste de verka i endragt. Hjulen skola ej beklaga sig öfver fjädren, att hon sätter dem i rörelse; och fjädren skall icke heller förgäta, att det egentligen äro de, som arbeta. Frid och endragt sammanhålla allt: dem förutan faller det största som det minsta sönder, ett konungarrike som en elementarskola. Bildade männer bevisa sin bildning just genom ömsesidig fördragsamhet, genom ömsesidig välvilja och förtroende. Ett hastigt ord är en vind: låt det förflyga som andra vindar. De flesta tvister äro ögonblickets barn: låt ögonblicket begrafva dem. Jag talar fridens ord, och J förstån min mening, det vill säga min välmening. Farväl.

På Wexiö Gymnasium,*Juni 1830.*

Ett läroverk består af lärare och lärlingar. Hurudant bör förhållandet vara dem emellan? Låtom oss välja detta till öfverläggningsämne för dagen.

Betrakta vi frågan i sin allmänhet, så är till en början klart, hvad jag vid ett annat tillfälle på detta ställe sökt närmare utveckla, att nemligen den enskilda uppfostran, medelad af föräldrarne sjelfva, är den ursprungliga och naturliga. Den offentliga åter är en artificiell anstalt, vidtagen af staten, dels för dess enskilda ändamål, dels äfven, och i sammanhang dermed, för ett allmänt menskligt syfte till bildning och utveckling. Offentliga uppfostran vikarierar för den enskilda: hon kan derföre ej vara byggd på andra grunder än *den*, hvars ställe hon företräder. Deraf följer, att förhållandet mellan lärare och lärling bör vid läroverket vara sådant, som emellan far och son i föräldrahuset. Och hvad skulle läraren vara, om han icke är lärlingens andelige fader, om han icke är honom i faders ställe, icke är hans själs, hans hjertas, hela hans bildnings förmyndare? Hvad skulle, på andra

sidan, lärlingen vara, om han ej är sin lärares andelige, adopterade son, icke är hans bättre förstånds, han välviljas, hans omsorgers myndling? Men det band, som sammanhåller föräldrahuset är, eller bör åtminstone vara, ömsesidig kärlek. Fadren älskar sitt barn af en naturlig drift, och han kärlek yttrar sig genom omsorgen för dess bästa. På samma sätt älskar barnet sin far, och dess tillgifvenhet visar sig i vördnad och lydnad. Och sålunda bör det ju äfven vara i skolan, som i sin ursprungliga bemärkelse icke är annat än det offentliga, det utvidgade föräldrahuset, som staten öppnat, endast med flere föräldrar och flere syskon. Med ett ord, förhållandet mellan lärare och lärling måste hufvudsakligen vara ett *kärleksfullt*. Läroverket hvilar ytterst på samma grund som hushållet, som är samhällets enklaste form och förebild, eller som statens, hvilken blott är ett större hushåll, eller som religionen sjelf, hvilken är ett läroverk för evigheten. Ty har kristendomen någon annan lifsprincip än kärleken, är dess kyrka grundad på något annat hälleberg än detta? Innan han genom människofunder utbildades till ett konstigt system, var han ju i sitt ursprung en bild, en tröstefull, en kärleksrik lära, begriplig för allt människoförstånd, och verksam på hvarje menskligt hjerta. Han var en lära om kärleken till människorna såsom våra bröder, och om den högre kärleken

till Gud, som är allas vår fader. Detta är och blir hufvudtankan, det ledande begreppet deruti; och hvarje jordisk skola bör glädja sig, att hon ytterst hvilar på samma grundval som stor-skolan öfver skyn.

Men om förhållandet inom ett läroverk hufvudsakligen bör vara sådant, och ej annorlunda, så följer deraf, att den, som ej kan älska barn, och som ej känner någon välvilja för de unga, icke heller bör befatta sig med läroverket. Det gifvas många andra platser i samhället, der han kan gagna och vinna bättre både utkomst och anseende; men lärare bör han icke blifva, ty han saknar inom sig det enda, som kan göra hans möda dräglig för honom sjelf, och fruktbarande för andra. Välvilja kan icke befallas, och man får ej klandra någon för egenheterna af ett lyne, som han ej gifvit sig sjelf. Men annars, *hvarföre skulle vi ej älska de unga?* Det gifves mycket skönt under den blå himmelen; men jag vet intet skönare, renare, tröstefullare att se på, än ett välartadt barn, eller en oförderfvad yugling. Betrakten dem endast dernere, de små i synnerhet, de vandrande blomsterlandden, de obevingade paradisfåglarne! Der är intet moln på deras panna, utan ett återsken, som ligger qvar efter Guds beläte, en aftonrodnad från paradiset. Huru uppmärksamt, men också huru sorglöst blicka de ej in i det ovissa, det stormiga lifvet! Ty för dem finnes ännu

ingen storm, som är annat än en förbigående ilning, solen går ej ner öfver deras förgängliga sorg, och bekymret finner ingen ankargrund i deras hjertan. Och huru varmt är det icke der, huru liflig är ej känslan af rätt och orätt, huru tappert uppreser sig ej det unga sinnet mot våld och förtryck, hvem det ock må drabba! Vill du höra en billig dom, sade de gamle, så låt barnet dömma; vill du förnimma sanningen, så låt de små få vittna. O du heliga oskuld! Huru mycket är du ej bättre, rikare, förnämre än vi! O du saliga frid! Hvarföre är din blomningstid så kort i ett menniskobröst? Men låtom oss glädas deråt, så länge den varar, likasom vi glädas åt en stilla vårmorgon, eller åt ett rosendoft, som flyger förbi. *Hvarföre skulle vi ej älska de unga?* Komma de ej emot hvarje menskligt väsende med förtroende och vänlighet, och begära ingen ting bättre än att ej bli tillbakastötte? Frukten och hatet måste planteras, men kärleken växer vild i deras hjertan. Ingenting är lättare än att vinna deras tillgifvenhet, när de endast märka, att man vill dem väl; och det märka de genast på tecken, som undfalla hvar och en annan, men aldrig svika dem; ty barnets sinnen äro, liksom vildens, skarpare och säkrare än våra. Saknas nu denna ömsesidiga tillgifvenhet, då är skolan en blott exercisplats, der allt sker mekaniskt, efter ett visst tempo, läroverket är dödt, om det äfven,

likt Herodoti historia, har alla nio sånggudinnorna inom sitt område.

Hvad här har blifvit anfördt rör endast frågan i sin största allmänhet. Stiger man ner till det mera enskilda, så visar sig straxt att förhållandet mellan lärare och lärling kan vara dubbelt: i afseende på kunskap genom undervisning, i afseende på seder genom disciplin. Tiden tillåter denna gång endast att uppehålla mig vid det förstnämnda af dessa.

Hvad undervisningen angår, så har man i sednare tider börjat att fästa mycken, kanske alltför mycken, vikt vid methoden. Methodisterna i religionen påstå, att omvändelsen kommer på en gång, i ett ögonblick, genom ett underverk af den helige ande. Och ungefär på samma sätt vänta äfven methodisterna i pedagogiken, att hvarje method skall göra underverk, och utan vidare besvär nyskapa och förbättra läroverket. Visserligen beror också undervisningens framgång väsendtligen på methoden: men det är ledsamt, att just det väsendtliga i methoden sjelf, är det lif och klarhet, hvarmed den uppfattas och utöfvas. Hvarje nytt lärosätt, som föreskrifves, börjar med att sätta läraren sjelf i skolan, och vanligtvis gör han sina egna studier häri på lärlingarnes bekostnad. Dessutom kan samma method, som är förträfflig i den enas hand, vara död och ofruktbärande i den andras; ty huru skarpt svärdet är, beror

dock hugget hufvudsakligen på den arm, som förer det. Det gifves ingen skicklig lärare, som ej egentligen har sin egen method, grundad på hans lyne, hans erfarenhet, på arten af läroämnet, på personligheten hos lärlingen. Hvarje method är god för läraren, i den mån hon passar honom, den är god för lärlingen, i den mån hon väcker och underhåller uppmärksamheten, och bibringar lust att lära. De allmänna föreskrifterna i detta fall kunna vara nyttiga, men endast som anvisningar till fri behandling, ej som bestämdt anbefallda handgrepp. Det är med undervisningskonsten som med poésien: den har sina allmänna regler, ty annars vore den icke konst; men vid utöfningen måste en oändlighet af skiljaktigheter inträffa, ty annars vore hon icke en fri konst. Och det är ett rön, att man i allmänhet bäst och med mesta framgång utöfvar hvad man sjelf uppfunnit. — I korthet, lärosättet är viktigt, men det viktigaste deraf, som är användningen, kan icke föreskrivas. Det är rätt, att man tillegnar sig hvad tiden i detta afseende erbjuder. Och huru mycket är icke på de sista decennierna ändradt och förbättradt! Hvarje opartisk erkänner det med glädje. Men den som tror, att ett läroverk, högt eller lågt, genast pånyttfödes genom en föreskrifven förändring i lärosättet, och att detta framför annat skall vara hufvudsaken i hela uppfostringssystemet, den känner hvarken menniskolynnet eller skolan.

Det har blifvit ifrågasatt, huruvida det verkligen är en särskilt sak att känna ett ämne och att kunna undervisa deri. Ty då det egentligen icke kan gifvas något begrepp utan sitt motsvarande ord, så tyckes med all redig kunskap äfven dess rätta uttryck böra vara gifvet, och följakteligen ej heller någon särskilt undervisningskonst behöfva att antagas. Men kunskap är dock egentligen blott det ena, det theoretiska elementet af undervisningen. Det andra är praktiskt och förutsätter, om icke särskilda anlag, åtminstone erfarenhet och öfning. Det är af brist på dessa, som mången lärd man ofta är en medelmåttig lärare, helst i det elementära; men ingalunda kommer detta, som mången föreställer sig, deraf att han är för lärd; ty för mycket kan ingen lärare veta, men väl kan han framlägga för mycket af sin rikedom, och derigenom trötta eller förvilla det unga sinnet. Hvad Horatius yrkar för författare i allmänhet:

Scribendi recte sapere est et principium et fons,
det gäller äfven och i all sin vidd i afseende på undervisningen:

Recte informandi sapere est et principium et fons.
”Undervisningens yttersta grund och källa är kunskap”,
och en kunskap, så vidsträckt, så djup, så redig som möjligt. Ty det gifves flera metoder att föredraga hvad man rätt vet, men det gifves i

sanning ingen att rätt föredraga hvad man vet illa eller till hälften. Det är en vanlig föreställning, att man ej behöfver vara synnerligt lärd för att föredraga elementerna. Men i hvarje sak äro elementerna icke blott det viktigaste, utan äfven i mera än ett afseende det svåraste. I all egentlig vettenskap, t. ex. i matematik, i filosofi, i theologi äro grunderna dunklast, tvifvelaktigast, svårast att förvara. *Δος μοι πονσω και κινωσω*, sade Archimedes: gif mig en ståndpunkt och jag skall flytta verlden. Men en sådan ståndpunkt ligger icke i toppen, utan vid roten af vettenskapen. Den, som ej klart öfverser det hela af en vettenskap, känner ej heller i egentlig mening dess elementer, emedan han ej vet hvad de innebära, hvad som växer och utvecklar sig derur. Förhållandet är föga annorlunda i språkunskaper. Det elementariska är här grammatik. I grammatiken är den så kallade formläran väl icke något föremål för spekulation, utan närmaste för minnet, och det är helsosamt, ja nödvändigt, att den deri inpräglas. Emedlertid är redan här, helst i Grekiska språkläran, mycket ännu vacklande och obestämdt, mycket kan ses annorlunda, ordnas bättre, föredragas enklare. Och syntaxen sedermera, der, liksom i hjernan, alla språkets nerver löpa tillsammans, huru kan den, jag vill ej säga pröfvas, men ens förstås, så som den bör förstås, af en lärare,
om

om han ej känner mer än hvad läroboken innehåller? Ty läroboken har för ingen sin förklaring inom sig sjelf, utan utanför och högre opp. Härigenom kan någon gång uppkomma en osäkerhet, som sällan undfaller unga ögon; och intet förhållande mellan lärare och lärning kan vara olyckligare för undervisningen, än om ett tvifvelsmål insmugit sig om lärarens kunskaper. Läraren måste för barnet vara den ofelbare, den outgrundlige, för ynglingen den öfverlägsne, den i sin sak utmärkte mannen. Är förtroendet i detta afseende förloradt, eller ens skakadt, då öppnas ett spelrum för de ungas lättsinnighet, hvars utsväfningar ingen kan beräkna, då vaknar inbilskheten, då brytes ordningen och läroverket, hvars lifsprincip är vördnad och förtroende för läraren, skakas i sina innersta grundvalar.

Det är en helsosam inrättning af våra fädernas vishet, att det går genom elementarläroverket en middagslinea, som klyfver det i tvenne hälfter. På ena sidan ligger gymnasium med ynglingarne, på den andra skolan med barnen. En sådan skillnad är grundad i naturen och måste därför bibehållas. Öfvergången från barn till yngling är en bestämd utvecklingspunkt i människolifvet, och tillika en af de viktigaste. Krafter, som förut slumrat eller verkat utan klart medvetande, uppvakna då och taga sin

bestämda riktning för lifstiden. Minnet, som förut varit den mest framstående, den mest sysselsatta af själsförmögenheterna, lägger bort sin herrskarstaf. Inbillningskraften, som hittills för det mesta endast återspeglat tingen, börjar att skapa på egen hand, och färgar i morgonrodnad de förbleknade gestalterna. Förståndet, som mest stått i minnets tjänst, träder derutur, och blickar med fullsöfda ögon öfverallt omkring efter enhet och sammanhang. Omdömesgåfvan sträfvar att bestiga sitt domaresäte, och det fordom så lugna hjertat begynner att klappa oroligare: med ett ord, hela själen befinner sig i *målbrottet*. Denna öfvergångsperiod fordrar också en öfvergång och förändring i undervisningen. I skolan är och bör allting vara mera beräknadt på uppfattning än på sjelfverksamhet. Sjelfva dess Grekiska namn hänvisar på ett passift tillstånd. Gossen är vigd vid sin lexa, han har sitt pensum för dagen, och är det rätt afvägdt, sysselsätter det honom äfven dagen igenom. Hans hemstunder äro repetitionsstunder. De större framstegen bestå här icke i utvidgade lärokurser. ännu mindre i nya läroämnen, utan i den större reda, klarhet och säkerhet, hvarmed det föreskrifna blifvit inlärdt. Härmed bör läraren vara nöjd och ej fordra öfverloppsgerningar i kunskapens omfång, men vara så mycket strängare vid frågan om dess noggranhet. Sådant är det gamla systemet, grundadt i barnets na-

tur, och, när det rätt uppfattas och verkställes, bär det äfven frukt, bildar till grundlighet och förbereder till mognad. De nya åsigterna om obunden fortgång, om lössläppt och uppsporrad sjelfverksamhet, passa svårligen för denna ålder, aldraminst för den spädare. De höra till ynglingsåren, då själen börjar bli fullfjädrad, då den, som är ämnad att få några vingar, bör begynna att pröfva dem. — Gymnasium betyder en *öfningsplats*. Men öfning förutsätter frihet att röra sig i flera riktningar och stärka krafterna genom deras ohämmade användning på flera håll. Barnet lär, så till sägandes, i ledband; det går icke, utan det föres. Men ynglingen bör ha ett vidsträcktare utrymme, ökade läroämnen och öppnare lärokurser. Han bör småningom vänjas att lita på egen kraft, arbeta på egen hand, och tumla tankens gångare, icke längre inom ridstall, utan på det gröna *Campus Martius*, omgifvet af minnesstoder och vattnad af den verldsbeherrskande Tibern. Meningen härmed är dock ingalunda den, att ynglingen skulle öfverlemnas åt sig sjelf att studera efter välbehag, eller att akademien, med sin ofta missförstådda och missbrukade frihet, skulle flyttas in på gymnasium. Tvertom skulle jag önska, att något af skoltvånget löpte, som en jernåder, in i universiteterna, helst i deras förberedande klass, den filosofiska fakulteten; ty många af dem, som efter nuvarande inrättning besöka akademierna, äro för

unga, både till ålder och visdom, att råda sig sjelfva och använda tiden som sig bör. Jag är öfvertygad att gymnasium, liksom skolan, bör ha sina strängt bestämda så lärotimmar som lärokurser och kunskapsgrader, på hvilka ingenting får afprutas. Dessa äro föremål för det offentliga föredraget, som måste vara statariskt, och hvarken i språk eller vettenskap förhasta sig. Det är bättre, att lärokurserna inskränkas, på det äfven de trögare må kunna omfatta dem, än att de utvidgas öfver deras förmåga, eller på grundlighetens bekostnad. Den så kallade kursif-läsningen hör icke till lärostolen, utan till ynglingen sjelf. När denne med uppmärksamhet hört läraren t. ex. öfver någon del af en klassisk författare, och derigenom lärt sig känna hans sätt, hans stil, hans tankegång, så bör han på egen hand kunna fullfölja och reda sig i det öfriga, som ej hunnit föredragas. Likaså i historien, och äfven, åtminstone till någon del, i vettenskaperna. Att detta är möjligt bevisas deraf, att det skett och sker af flera; och det blir ännu görligare, i fall de offentliga lärostunderna för de öfversta afdelningarne komma att något minskas. Men på det att det möjligen äfven må blifva verkligt, må blifva allmänt bruk, bör det ännu vidare uppmuntras och underlättas; och detta sker genom anvisningar, der de erfordras, genom upplysningar, der de begäras, genom kontroll på de uppgifna framste-

gen, och genom dessas inflytande på vitsordet för året. På detta sätt utvecklar sig af sig sjelft förhållandet mellan gymnasiiläraren och ynglingen till hvad det, i afseende på undervisningen, bör vara. Ynglingen går, hvad de offentliga lärostunderna angår, ännu i skolan; men utom dessa har han ännu en öfningsplats för egen verksamhet, frivillig och fri, ehuru inom anvista gränser. Läraren åter föredrager för det mesta samma ämnen som i skolan, ehuru naturligtvis i större omfång och med vidsträcktare användning; men dessutom anvisar han äfven de unga en egen verkningskrets att röra sig uti, men efter hans råd och under hans tillsyn. Han föreställer medelbegreppet mellan skola och akademi, han måste därför upptaga begges lärosätt, endast modifierade efter den öfvergångspunkt, der han fått sin plats i undervisningens kedja.

Bland de flere sätt, hvarpå ynglingen sålunda kan och bör sysselsätta sig emellan lärotimmarne, anser jag intet nyttigare och mera bildande än skriföfningar och uppsatser i hvad ämne som helst, hvilket kan ligga inom hans fattning. Jag vill ej påstå, att man nu i allmänhet läser för mycket, men det är otvifvelaktigt, att man skrifver för litet. Blott läsning lemnar sinnet i ett mer eller mindre passift tillstånd; ty det är en helt annan slags verksamhet, hvarigenom man uppfattar andras tan-

kar, och uppfinner eller ordnar sina egna. Den, som skrifver, är just derigenom tvungen att låta själen arbeta lifligare, att se sig omkring på flere håll, betrakta sitt ämne från flere sidor, samt närmare mönstra förrådet af hvad han lärt; och derigenom träffar han ofta på tankar som annars hade uteblifvit. Det är denna själens *motion*, som stärker och bildar, icke blott språket, utan äfven förståndet och omdömet, ja sjelfva uppfinningsgåfvan. Det är sant, idéerna ligga icke i bläckhornet; men den tanke, som fästes på papperet, har just derigenom antagit en yttre, en lefvande gestalt, och frambringar sin like vida lättare än den, som ännu ligger dimmig och väsenlös i minnets förvaringsrum. De skriföfningar, som nu förekomma vid läroverket, äro nyttiga, ja oumbärliga för sitt ändamål; men detta ändamål är väsendtligen praktisk användning af de inlärdas språkreglorna, det är linguistiskt; och läraren kan ej med skäl fordra, att synnerlig möda skall nedläggas på innehållet, der formen är hufvudsaken. Af dessa skäl ville jag uppmuntra till uppsatser öfver gifna eller sjelfvalda ämnen af populär art, eller åtminstone inom den lärdomskrets, som hos ynglingen kan påräknas. Låt vara, att vi på detta sätt finge läsa mycket omoget, barnsligt, obetydligt, helst i början. Men huru ha vi då alla börjat? Jag åtminstone förvarar från min första ungdom uppsatser, dem jag trotsar de

fleste af härvarande ynglingar att göra sämre. Ingen lär fordra af denna ålder en djuptänkt afhandling eller en utbildad författaregåfva. Ingen födes mästare, utan han blir det; men ingen blir det ej heller, om han ej tidigt öfvar sig. Om mästerskap är ju dessutom icke fråga, hvarken nu eller framdeles, utan om förstån- dig reda, om klar framställning, om tankens och uttryckets negativa dygder. Det är ej uppsatsen sjelf, som jag anser vigtig, utan den verksamhet han föranleder, den öfning han bibrin- gar, den täflan han väcker. —

Jag tackar er, J ungdomens lärare, för den möda, J under året användt i ert kall. Men med bekymmer har jag märkt, att vi denna gång både skicka ifrån oss och qvarhålla ett ringare antal af fullgode eller utmärkte ynglingar, och deremot ett vida större af medelmåttige eller derinunder. Jag anser likväl icke detta som er skuld; ty jag vet, att J användt er vanliga flit och omsorg. Ingenstädes på jorden gifva alla år lika skördar, och häröfver får man trösta sig med mensklighetens allmänna lott. Men det går i allmänhet en olycksalig tanke genom hela denna egenkära, sjelfklöka och lösliga tiden. Det är en tanke, som vinner allt mera och mera insteg, och hotar med un-

dergång all bättre och ordentlig bildning, den tanken nemligen, att all så kallad lärdom i embetsmannalifvet är obrukbar och umbärlig. Deraf, tänker man, bör alltså intagas så litet som möjligt, endast en nödtorftig ballast, för att ej segla omkull i en examen, ännu bibehållen som en qvarlefva från gamla pedantiska tider. Erfarenheten predikar dagligen öfver samma text; ty det är icke lärdom eller ens allmän bildning, utan det är den så kallade praktiska dugligheten, som öfverallt efterfrågas och framdrages. Hvarifrån nu denna duglighet egentligen kommer, vet man icke så noga, men säkerligen hvarken från Grekland eller Rom, hvarken från skolan eller akademien. Praktiska lifvet, menar man, är sin egen både elementar- och högskola, rutinen är den bästa bildningen, slentrianen den rätta läraren. Hvad hjälper det, under sådana omständigheter, att vi med samvetsgrannstränghet vitsorda underhaltigheten? Emottages den icke likafullt vid högskolan och trifves och meriterar med åren, eller rättare med terminerna, till osvikligt gällande? Och sedermera måste ju kyrkan emottaga hvad dagen ger, ty Levi stam är räknad. Och embetsverken måste också emottaga, ty man kan ej veta hvad praktisk skicklighet framtiden torde utveckla hos den okunnige auskultanten. När tänkesättet är sådant, hvarföre skulle det icke äfven verka på ungdomen till likgiltighet för kunskaper, som

den finner vara umbärliga? Och detta är och blir, i min tanke, det svåraste hindret för undervisningens framgång. Men vi åtminstone böra icke låta förvilla oss af dagens anda. Vi vilja icke låta inbilla oss, att, i världens närvarande skick, stat och kyrka kunna vara belåtna med okunnigheten, eller att man någorstädes skulle *styra* väl i den mån som man *stafvar* illa. Vi vilja villigt erkänna värdet af praktisk duglighet, liksom af all annan; men icke vilja vi hysa den barnsliga tanken, att denna duglighet växer lös i luften, utan den måste, som hvarje annan växt, ha sin rot och sin grund; och denna kan ej vara någon annan än kunskap och bildning, inhämtade i ungdomen. Låtom oss derföre, i vår ringa krets, verka hvad litet vi förmå mot fördomen, och derigenom freda, om icke vårt namn, åtminstone vårt samvete.

J ynglingar, som nu afgån till högskolorna för att söka en högre bildning! För några bland eder hade ännu mycket kunnat vara att lära här; men jag önskar er likväl alla af uppriktigt hjerta lycka och framgång. Men tron icke, att denna framgång vinnes derigenom, att J förgäten hvad J här inhämtat, liksom vore det under er nya akademiska värdighet. Akademien hvilar på elementarläroverket, och vettenskap är ingen ting annat än sammanhang, fortskridande från det lägre till det högre; förgätes det lägre, så sväfvar det högre i luften och störtar,

som allt grundlöst, tillsammans i oreda och förvillelse. — Några bland eder ämna sig till de civila embetsverken, och vi få således ej se er åter; men hvart J kommen, så bevaren minnet af er minnesrika fosterbygd, och upprätthållen anseendet af ett läroverk, som fordom gifvit berömda namn åt Svenska historien. Men de flesta bland eder ämna sig till kyrkans tjenst. Välkomna åter! Gören oss den glädjen att få återfinna er förkofrade i allt och sämre i intet; ty hvad J här lärt, det anse vi som grunden för allt, som vidare skall byggas derpå; och vi hafva föresatt oss, att ej anse någon byggnad för laglig, hvars grund har ramlat. För öfrigt gån J nu från skoltvånget till akademisk frihet. Jag varnar er för dess missbruk. Frihet är en herrlig ting för de förståndige, men en farlig leksak för de oerfarne. Låten därför ej förleda er; betrakten er i Upsala eller Lund som om J ännu tillhörden gymnasium, med bestämda lärotimmar, med föreskrifna skyldigheter. Ty, tron mig, det tvång, som bildar, är ett helso-samt tvång, den frihet, som ingen ting lär, är en förderflig frihet. — Och hvad sederna angår så påminnen er, att äfven det bästa; det klaraste hufvud ofvanpå ett förderfvadt hjerta, det är som ett tempel byggt på en röfvarekula. Påminnen er, att ju mera ynglingen bibehåller af barnets seder, ju bättre är han, ju mera han i förtid tillvällar sig af mannens, desto sämre.

Grekerne talte om en *Ἁγία αἰδώς*, en helig blygsel, hos de unga; och helig är hon också, ty hon bär det heligas färger, hon tyder på oskuld, på lydnad, på vördnad för alla mänskliga förhållanden. *Erubescit, res salva est*, "han rodnar, han kan ännu räddas" sade fordomdags en far om sin förvillade son. Låten edra fäder säga detsamma om er, i fall det skulle behövas. Jag varnar vidlyftigt, ty er fara är vidsträckt. Ansen min varning som er orlofssedel från läroverket: den är gifven med ett ärligt, ett sannfärdigt, ett faderligt hjerta. Farväl! den Högste lede och upplyse och bevare eder! Farväl!

Farväl äfven J, som vi snart vänta tillbaka! J ären ett blandadt slägte, med olika flit, kunskaper och anlag. Några bland de äldre af er får jag påminna, att ynglingens växt och anspråk ej passa sig rätt väl till barnsliga kunskaper. Ändren derföre detta, ty det beror på eder sjelfva. För intagaude på gymnasium hafva lärarne med mig öfverenskommit om en nödvändig stränghet; ty den, som kommer underhaltig dit in, han släpar sin underhaltighet med sig, icke blott genom läroverket, utan äfven ofta genom lifvet.

Och J små slutligen! J hafven väl märkt, att jag älskar er framför andra. Det är också med skäl; ty jag har anledning att i allmänhet vara nöjd med ert uppförande. Men tron dock icke, att jag låter muta mig af edra blåögda

blickar, af edra rosiga kinder, af den naturliga känsla, som drager mig till er. Det lydiga, det lärgiriga, det ordentliga barnet älskar jag framför andra; men det häglösa, det vanartiga, måste jag ogilla hvar det finnes. Men jag hoppas, att det icke finnes vid detta läroverk, eller, om det finnes, att det hädanefter låter rätta sig. Farväl alltså J små! Gud signe er, J flygtiga vårvindar, J förgängliga rosenstånd i lifvet, J sorglösa fjärilar bland blomstren. Måtte de för er aldrig innehålla något gift! Farväl!

På Wexiö Gymnasium,*Juni 1831.*

Det är en gammal tvist i uppfostringsläran om företrädet mellan den klassiska och den så kallade reella bildningen, det vill säga, mellan den bildning, som väsendtligen vinnes genom gamla språken och litteraturen, eller genom den nyare tidens, i förening helst med praktiska och natur-vetenskaper. Man kan väl kalla denna tvist gammal; ty den är ursprungligen grundad i en skiljaktighet, som öfverallt möter oss i det menskliga lifvet, hvilket den ene helst ser från sin idéella, den andra åter helst från sin reella sida. Det är samma skiljaktighet, som i filosofien uppträder som idealism eller realism, i fysiken som dynamik eller atomistik, i religion som tro eller begrepp. Den går derföre som en söndringsbalk, icke blott genom vetenskapen, utan äfven genom lifvet, den är, för att låna ett politiskt uttryck för dagen, högra eller venstra sidan i all mennisko-utveckling. Begge dessa åsigter hafva äfven i vårt land vunnit anhängare, och man räknar på ömse sidor berömda namn. Men i Tyskland, som är teoriernas och systemernas fädernesland, har denna tvist

blifvit förd, och föres ännu, med en ifver, en bekostnad af lärdom, skarpsinnighet och snille, stundom väl också med en ensidighet, en nebulism och smaklöshet, som beklagligtvis alltför ofta utmärka detta litteraturens fabriksland. Närmaste anledningen till den gamla tvistens återupplågande är, i våra dagar, gifven af den berömde Thiersch, hvilken, sedan Heyne och Wolff bortgått, auses för Tysklands störste filolog. Han började redan för fem år tillbaka utgifva ett arbete *öfver lärda skolor*, hvilket likväl äfven omfattar universiteterna. Deraf äro redan tio afdelningar utkomna, och det fortsättes ännu. Man torde ej kunna neka, att det förråder någon partiskhet för de klassiska studierna; men det innehåller likväl en sådan rikedom af idéer och åsigter, af vidsträckt lärdom och träffande skarpsinnighet; det förenar dermed en sådan antik och storartad kraft och klarhet i framställningen, att jag för min del anser det för det märkvärdigaste, som, efter Rousseau's *Emile*, blifvit skrivvet i uppfostringsläran. Detta arbete har också derföre flitigt blifvit begagnadt och åberopadt, ofta kanske af dem, som ej förstått det, ej kunnat förstå det, äfven af det skäl, att de betraktade det som en partiskrift. — Ledande tanken i denna skrift är nu den, att de klassiska studierna utgöra den egentliga kärnan, hvaromkring sedermera all vettenskaplig och vitter, ja äfven all moralisk bildning bör sätta sig. Till

följe häraf yrkas, att dessa studier böra vara hufvudsaken, icke blott för barnet, utan äfven för ynglingen, tilldess han afgår till Akademien. Det yrkas icke blott deras kraft att gifva sinnet en formell bildning i skolan, hvilket ej plägar bestridas, utan äfven och i synnerhet, att denna bildning bör hos ynglingen föras så långt, att han med lust och intresse omfattar gamla litteraturen, lefver i dess betraktande, näres af dess merg, gripes af dess anda. Det påstås, att den ofruktbarhet, man förebrår klassiska studierna, väsendtligen kommer deraf, att de ej föras högt nog, att man stannar på halfva vägen och afbryter dem just der deras egentliga bildningskraft börjar att utveckla sig. Häraf kommer, att de fleste icke blott framdeles åsidosätta dem, utan äfven ofta, hela sitt lif igenom, minnas dem som ett onyttigt gräl, som en plågsam men öfverstående barnsjukdom. Om de deremot föras till den punkt de böra, så prisas deras inneboende kraft att reda begreppet, skärpa omdömet, utbilda smaken, stadga viljan, med ett ord att öfva, utveckla och stärka allt det högsta och ädlaste hos människan, till någon likhet med de gamlas berömda lif, till deras klarhet och sans, till deras skönhetssinne och karaktersfasthet. Och härigenom förklaras de äfven som den bästa bildningsskola, icke blott för det litterära, utan äfven för det praktiska lifvet. — Så stora fördelar kunna ej köpas för dyrt; och

för att vinna rum för de klassiska, måste moderna språken antingen uppskjutas eller läras genom enskilt undervisning. För hvad som anses utgöra vår tids vetenskapliga ära och rikedom, för naturkunskaperna i deras mångfaldiga utgreningar, finnes ingen plats vid elementarläroverken. Den lucka, som härigenom uppkommer, anses för oskadlig, då dessa vetenskaper egentligen höra till en mognare ålder och äro föremål för akademisk undervisning. Dessutom går en teknologisk inrättning, beräknad icke blott för näringar och handel, utan äfven för praktisk vetenskap och kompetens till lägre civiltjänster, i bredd, icke som apologistierna här, med skolan, utan med gymnasium, och dit dimitteras från skolans högsta klass, med dispens likväl från Grekiskan under skolåren. I öfrigt ifras ofta och eftertryckligt mot tidens vidt utbredda, men också därför ytliga mångkunnighet, och i synnerhet inpräglas oriktigheten af den vanliga förvexlingen emellan *kunskaper* och *bildning*. Kunskaper, säges det, äro visserligen nödvändiga för bildningen, såsom dess ämne och föremål; men vidsträckta kunskaper kunna likväl vara förenade med verklig råhet, äfvensom på andra sidan inskränkta insigter kunna bestå med den högsta bildning. Blotta vetandet utgör ej ännu bildningen: det kan vara som den döda trou i religionen, bildning förhåller sig

sig till vetande som förmåga till insigt, eller som kroppens vighet och styrka till dess omfång och tygd, hvilka ej alltid motsvara hvarandra. Sålunda visste Greker och Romare otvifvelaktigt vida mindre än vi i språk, historia, geografi; och, hvad särskilt angår den yttre naturen, ifrån himlahvalfvet och solarne ner till gräset och dess kryp, naturens krafter och människans medel att beherrska dem: i allt detta voro äfven de visaste bland dem nybegynnare mot oss. Men, detta oaktadt, förråda deras skrifter en bildning i det rent och allmänt menskliga, det vill säga, en sjelfständig, genomgripande, öfverenstämmande utveckling af människans ädlaste anlag, sådan vi ännu efter årtusenden beundra den hos Plato och Sofokles, hos Herodotus och Livius, hos Cicero och Flaccus, eller rättare, sådan vi beundra den, icke i det enskilda, utan i det hela, i den storsinta, klara, bestämda andan af hela deras rika lif. Det är denna anda, som åter borde inympas på det dvergvuxna tidslynnnet; och derföre tillstyrkes först och sist, att ej försprida de yngre årens fattningsgåfvor på en mängd af läroämnen, utan sammantränga dem inom några få stora och värddiga föremål, som orubbligt och med allvar fullföljas hela läroverket igenom, för att på denna osvikliga grund uppföra den annars vacklaude livvets byggnad.

Det är hufvudsakligen efter dessa grundsatser som den nya planen för elementarläroverken i Bäjern blifvit uppgjord, och hvori Thiersch, jemte den berömde naturfilosofen Schelling, anses väsendtligen hafva deltagit. Denna plan är märkvärdig, dels derföre, att den i sin renhet föreställer en särskilt grundåsig i uppfostringsläran, dels äfven derföre, att den erbjuder flera jemförelsepunkter med vårt eget nu gällande undervisningssystem. Men då jag nyligen vid ett annat tillfälle fullständigt yttrat mig häröfver, måste jag för närvarande inskränka mig till några blott och bart summariska underrättelser i ämnet, så vida nemligen frågan endast är om klasiska studier.

Lärotiden är beräknad liksom hos oss, på tio år, nemligen från åtta till fyllda aderton år. Deraf tillhöra de sex första skolan, de fyra sista gymnasium. Klassiska litteraturen är på begge ställena hufvudsaken. I skolan föres undervisningen i latin derhän, att gossen med fullkomlig säkerhet innehar det formela och tekniska af språket, så väl formlära som syntax, har något begrepp om latinska uttryckets renhet, kan tyda och redovisa Nepos eller Cæsar, ehuru undervisningen hufvudsakligen fortgår efter krestomathier, med dertill lämpad språklära; har dessutom genomgått en latinsk anthologi i poësien, samt kan sjelf författa prosodiskt felfri hexametrisk eller elegisk vers. För att vinna

detta ändamål äro, af tjugusex timmar i veckan, som undervisningen upptar, sexton anslagna till latin under de tre första, och tolf under de tre sista läro-åren. — På gymnasium fortsättes detta läroämne efter samma skala. I afseende på valet af författare är grundsatsen derstädes den, att man fortgår i naturlig ordning nemligen i prosan från historici till talare, derifrån till filosofer; i poésien från epici till lyriker och dramatici. Sålunda omfattar gymnasii-undervisningen bland latinska prosaister: hela Sallustius, så många dekader af Livius, som kunna medhinnas, Taciti Germania och Agricola, samt stycken af Annalerna, allt likväl på särskilda år. Derefter ett urval af Ciceros epistlar och tal, Brutus eller böckerna de Oratore, tionde boken af Quintilianus, allt i förening med retorik. Slutligen, af Ciceros filosofiska skrifter, Officia eller de Finibus Bonorum, Academica eller Qvæstiones Tusculanæ, i förening med en inledning till gamla filosofien, till och med filosofskolorna i Athen. I poésien åter hela Virgilius, hela Horatius, af Ovidius Metamorfofserna och Fasti, Plauti Aulularia eller Terentii Adelphi. Med dessa studier förbindes äfven metrik, utsträckt, utom skolans fordringar, till kännedom af de allmännaste lyriska stoffer, hvarjemte icke blott Latinsk, utan äfven Tysk vers hör till gymnasiiöfningarne, den sednare likväl endast som efterbildning från klassikerna. Skriftliga

och muntliga öfningar fortgå på det trägnaste både genom skola och gymnasium, och på sistnämde ställe hållas föreläsningarne i vissa läroämnen på latin. I afseende på tydningen af ofvannämde latinska författare bör anmärkas, liksom för de grekiska, att den i allmänhet är mera statarisk än kursif, men kritisk egentligen endast der textens svårigheter göra det oundgängligt. Det åter af ett arbete, som ej hinner på detta sätt genomgå under läroåret, öfverlemnas åt ynglingen sjelf, som dock derföre bör redovisa. — Grekiskan börjas med fjerde skolåret och undervisningen fortgår efter samma method som i latin, de skriftliga öfversättningarne på grekiska icke undantagna; dock betraktas dessa, som äfven på gymnasium fortsättas, mera som kontroller på säkerheten af det inlärdas i ordböjning, accentuationslära och syntax, än som egentliga öfningar i Grekisk stil. Skolundervisningen i detta språk drifves derhän, att icke blott formläran, och hvad dertill hör, nemligen prosodien och accentläran, samt dessutom syntaxen med möjligaste noggranhet inläras, utan äfven ett mindre, historiskt arbete, t. ex. Anabasis eller Cyropedien, kan med full säkerhet redovisas, ehuru explikationen egentligen här, som i latin, är ställd på krestomathier, lämpade efter grammatikan. Gymnasii-studierna äro en fortsättning häraf. Vid slutet af dessa bör ynglingen ha genomgått Herodotus

eller Xenofons historiska skrifter: bland oratorer Isokrates eller af Demosthenes olympiska eller filippiska talen, samt talet pro Corona: bland filosofer Platos Protagoras, Gorgias, Fädon, eller Xenofons filosofiska skrifter. I poésien, Iliaden och Odysseen, hela Sofokles och Pindarus, samt valda stycken af Euripides och af Äschylus, Perserna eller Prometheus. —

Det är icke utan skäl som man trode finna dessa anspråk på klassisk bildning öfverdrifna för en adertonårig yngling. Erfarenheten har likväl visat, att de i många år låtit realisera sig i Preussen, och från långliga tider tillbaka i Würtembergiska läroverken. Men omständigheterna äro der mycket olika med hos oss, och möjligheten af en sådan framgång beror på flere förhållanden, som skilja sig från de härvarande. Hit hör först och främst det vida längre läroåret. En god tredjedel af året upptages hos oss af ferierna, som i Tyskland äro inskränkta till sex veckor. Ehuru man alltså i Bäjerska läroverken ej läser mera än tjugusex timmar i veckan, så svara likväl tio läroår der emot tretton hos oss. I Preussen deremot och Würtemberg, der lärotimmarne äro trettiotvå, liksom här, svara tio undervisningsår mot sexton af våra, då man nemligen jemför antalet af lärotimmar. Det är naturligt, att undervisningen på detta sätt skall kunna föras vida högre än här. — Men härtill kommer vidare, att drygaste delen af

denna förlängda lärotid är anvist åt klasiska språken, mot hvilka alla andra läroämnen måste stå tillbaka. En del äro aldeles uteslutna, naturvetenskaper, lefvande språk, sång, musik, gymnastik, hvilka ej föredragas offentligen, utan på extra timmar och mot särskilt betalning. Äfven i modersmålet bibringas ingen särskilt undervisning, utan endast gemensamt med gamla språken, på det sätt, att uppmärksamheten fästes på skiljaktigheten och öfverensstämmelsen språken emellan. När så erfordras hänvises på en särskilt grammatik för modersmålet, den hvarje lärning skall ha till hands, men som ej får göras till föremål för särskilt föredrag. Vid en allmän öfversigt, och då man sammanräknar alla tio årens lärotimmar, så vid skola som gymnasium, befinnes att latin och grekiska upptaga omkring två tredjedelar af tiden. Dernäst matematik ungefärligen en åttendedel, religion en tiondedel, historia och geografi en sextonedel och logik en knapp sextiofjerdedel af hela lärotiden. — Härtill kommer slutligen en egenhet i afseende på lärare-personalen, och som består deruti, att skolläraryn, eller, som de der kallas, præceptorerna, utgöra ett särskilt lärostånd, utan kompetens till, eller anspråk på någon högre litterär befordran. De äro således inskränkta till den visserligen vigtiga, men dock mödosamma och enformiga bestämmeelse att alltjemt hos barnen inöfva och inpräglade det rent elementära

af latinska och grekiska språken. Anledningen till en sådan författning ligger i den erfarenhet man gjort, att det ständiga sträfvandet uppåt, det ideliga ombytet af lärare inom samma klass, medförde ständiga omvexlingar i lärosättet, bröt derigenom skolans enhet och fasta gång, betog läraren den säkerhet, som endast vinnes genom mångårig öfning, och slutligen äfven härigenom hos barnen hindrade den noggranhet i uppfattning, den fasthet i bibehållandet, den färdighet i användningen af det inlärdas, som utgöra egentliga grunden för det unga sinnets stärkande och utveckling. Af dessa skäl äro äfven anspråken på sådana lärare ringa i afseende på omfånget för deras kunskaper, men deremot så mycket strängare vid frågan om kunskapens säkerhet och detaljerande noggrannhet. Det fordras alltså af en præceptor endast att med bifall hafva genomgått skola och gymnasium. Det förhör, som med honom anställs, svarar ungefärligen mot praktiska undervisningsprovet hos oss, men är, åtminstone efter föreskriften, vida strängare. Efter en sådan pröfning måste sökanden tillbringa minst två år som vikarierande lärare, assistent eller repetitor vid lärdomsskola, innan han får anställas som ordinarius. Det samma gäller äfven om skolans öfverlärare eller rektor, hvilken dessutom måste ha tillbragt trenne år vid akademien. För gymnasiilärare, der äfven tre års akademisk bildning förutsättes, äro profven mera

omfattande. Examen är först theoretisk, och bevistas af flere universitetsprofessorer, gymnasii rektor och ett ombud, tillförordnad af inrikes ministern. Förhöret anställes muntligen och skriftligen öfver alla läroämnena, som föredragas på gymnasium; ty med undantag af matematik och religion, som ha särskilda lärare, föredragas alla andra läroämnena i gymnasiiklassen af samma lärare, liksom i skolan. Dervid öfversättes på latin en uppsats, hvarvid språkets icke blott felfrihet, utan renhet, är hufvudsaken, och väsendtligen bestämmer kompetensen. Äfven bearbetas ett uppgifvet ämne på latinsk vers. I grekiskan, liksom i latin, tydes en classicus sålunda, att föreläsningen äfven omfattar metrik, poetik och retorik; hvarefter en stil öfversättes på grekiska. Gamla filosofiens historia, jemte logik föreläses. Historia, geografi, antiqviteter, mytologi och litteraturhistoria ingå äfven i förhöret; men filologiska betyget har gifven öfvervigt och bestämmer företrädet. Efter detta theoretiska prof fordras, liksom vid skolan, två års tjenstgöring såsom vikarius. Praktiska profvet åter för gymnasiilärare, hvilka kallas professorer, aflägges i hufvudstaden inför en kommission, som består af en universitetsprofessor i filologien, två gymnasii-rektorer och andra auktoriteter. Hufvudsaken härvid är sökandens sätt att behandla en klassisk författare, hvarföre äfven ett år förut ge-

nom allmänna tidningarne tillkännagifvas de latinska och grekiska skrifter, hvarur ställen för profningen skola hämtas. Stället sjelft bestämes omedelbarligen före profningen genom lottning mellan de sökande, och för genomseendet deraf lemnas en fjerdedels timme. Derefter anställes ett colloquium på latin, som rör innehållet, methoden och de kritiska svårigheterna af det föredragna stället. Öfver det hela föres noggrant och detaljeradt protokoll. Slutligen är, efter dessa examina, all anställning som gymnasiilärare provisorisk på tre år, och det beror på lärarens flit och ungdomens framsteg, huruvida den öfvergår till ordinär, hvilket prövas af regeringen. Aflöningen är emedlertid tillräcklig, växer progressift med åren och öfvergår slutligen till pension; men förflyttning från läroverk till ekklesiastik befattning kommer aldrig i fråga.

Det är genom dessa och dylika åtgärder som man sökt befordra de klassiska studierna, visserligen på bekostnad af andra läroämnen, men likväl efter en bestämd, genomtänkt och i alla sina enskiltheter sammanhängande skolplan. Denna åsyftar tydligen att återföra undervisningen till den punkt, der den stod ungefärligen för ett århundrade tillbaka, och der den hufvudsakligen ännu står i England, så vidt nemligen frågan är om det klassiska elementets öfvervigt. Denna plan blef gillad och

antagen af regeringen år 1829, men är nu åter afskaffad, utan att jag med säkerhet känner hvad som blifvit satt i dess ställe. Jag beklagar endast en sådan ombytlighet. Ty i vår tid, som försöker så mycket i uppfostringsväg, hade det väl äfven kunnat löna mödan att försöka, hvad det kunnat blifva af en ungdom, hvars vetande väl ej vore så vidsträckt till arealen som nu, men deremot också ginge djupare, och det i läroämnen, hvilkas bildande kraft, så för barnet som ynglingen, ingen tänkande man plär bestrida. Det hade kunnat löna mödan försöka, hvad en återgång till våra fäders åsigt af skolan kunnat medföra. Ur den skolan utgingo ofta ynglingar, som blefvo män i staten och kyrkan, väl med mindre mångkunnighet, men också med mindre flärd, med mindre slipad yta, men också med mera inre kraft. De dömde icke så lätt, som vår tids unga öfver vettenskap och konst, öfver religionens och statsförfattningens svårlösta frågor, men de dömde också i allmänhet mindre lösligt och förhastadt, och i synnerhet mindre afgörande. De saknade mycket af den vishet, som nu, till billigaste priser, hämtas ur tidningar och konversationslexika, de visste kanske ej hvarför åskan slår, hvarför gräset växer; men de visste, hvarför Leonidas föll vid Thermopylä, hvarför Sokrates tömde giftbägaren, de visste hur Homerus sjöng, hur Plato diktade, hur Tullius talte. De voro mera främ-

mande än vi i den yttre verld, som omger oss; men de voro desto mera hemmastadde i en verld full af sjelfständighet, kraft och skönhet, de voro förtrogne med de stora skuggorna derinne. Det hade väl kunnat löna mödan att försöka återgången till detta.

Men det är tid, det har redan länge varit tid, att afbryta en framställning, för hvars torrhet jag ber mina öfriga åhörare om förlåtelse, och som icke kan påräkna något deltagande, om icke tilläfventyrs af skollärare och männer af yrket. För dem kan det icke vara så likgiltigt, som för andra, huru man i deras yrke äflas på andra sidan Östersjön, och hvilka stridiga elementer, som äfven i detta afseende jäsa i den oroliga tiden. Det är således egentligen för er, J lärare, som jag i dag talat, och jag slutar med att tacka er för den möda, som i år blifvit använd på undervisningen. På gymnasium har den blifvit ökad derigenom, att föreläsningarne, förr inskränkta till tvenne, nu blifvit utvidgade till trenne afdelningar. En af forntidens skalder har lärt oss,

"att jemnt tal

älska ej vishetens eviga mör, men de glädas åt udda."

Förändringen var nödvändig, och vi ha allt skäl att hoppas, det den blir nyttig.

J ynglingar, som snart kommen tillbaka! Öfver eder är icke blott den store lärarens öga,

som älskar ljuset och ser och bedömer sitt unga människoslägte. Men äfven den ringare, den mensklige lärarens öga är fästadt på er, med hjertlig välvilja, men med rättvisans nödvändiga stränghet. Som tiden nu är, gifvas här flere vägar till lycka och befordran. Vi hindra er icke att gå hvilken af dem J förmån, kanske till statens högsta embeten, till stjernor och band af mångahanda färger. Men *en* sak vill jag säga er allvarsamt. Vi hylla andra färger; och genom detta läroverk går ingen, som icke bemödat sig om en purpurflik af Ciceros Toga prætexta eller af Sokratis mantel. Ställen er det till efterrättelse. Flere ibland er ha blifvit flyttade till en högre plats; men påminnen er, att det skett med vilkor att vid en ny pröfning befinnas värdige dertill. Tänken icke, att meningen härmed är endast att skrämma er, och att det ej är något allvar med varningen. Varningen är faderlig, men allvarsam; och jag ber er uppriktigt, tagen er till vara för vanäran att bli återförvista. Jag ber er komma ihåg, att det egentligen är Rom och Grekland, som skall flytta er. Vi fordra ingenting mer än hvad J genom flit och omtanke kunnen åstadkomma; men detta fordra vi övilkorligen, och håglöshet och försummelse blifva ingen ursäkt. Väl är det skönt, att solen har mognat å uyo, att sommaren ändtligen är här, och bär skolferierna som idel rosenknoppar rundt omkring sin gröna

hatt. Jag gläder mig deråt äfven så hjertligt som J. Men låten dock icke dåra er af den galande göken, låten ej locka er för långt från hemmet och från boken, som lär och bildar och stärker. Allting blomstrar *omkring* er. Lagen derföre så, att äfven något må blomstra *inom* er, på det frukten må knyta sig till hösten, och som vinterfrukt vara året om, vara lifvet igenom. Detta är sommarens stora, frukt bärande betydelse för hvarje menniskoålder, och följaktligen äfven för eder. Han, som växten gifver, han gifve äfven växt och förkofran åt er, i kunskap och dygd, i oskuld och frid, Han välsignen er utgång i dag, och er ingång, när J kommen tillbaka. Farväl!

*Utdrag af***Svar på en Anti-kritik.***

I anledning af en recension öfver *Första grunderna af Grekiska språkläran för begynnare, af L.*

- * Författaren hade, år 1819, i N:o 283 af Stockholms-Posten låtit införa en recension öfver L. Hammarskölds, året förut utkomna, Grekiska språklära. Början af denna recension lydde sålunda: "Hvarje lärobok, helst i de klassiska språken, den må i annat afseende vara så obetydlig som helst, kan dock anses vigtig genom sitt möjliga inflytande på ungdomens bildning. Recensenten har derföre ansett sig icke blott berättigad, utan äfven pliktig, att fästa uppmärksamheten på vissa egenheter, hvilka i närvarande arbete förekomma; öfverlemnande för öfrigt åt den kunnige läsaren att sjelf sedermera afgöra, huruvida författaren af en dylik bok förtjänar någon utförligare granskning". Sedan Recensenten derefter anmärkt en mängd linguistiska oriktigheter, och bland annat ådagalagt, "att herr H. pådiktat Grekiska verberna former, som de ej äga, men sökt godtgöra detta derigenom, att han fråntagit dem andra, som de verkligen och obestridligt hafva," vidare, "att han leker blindbock med dialekterna, och hoppas att ingen skall lägga honom till last, om han i mörkret tager den ena för den andra, blott han en enda gång gissar rätt," samt derefter anfört några prof af herr H:s öfversättningskonst, hvarvid yttras: "Det är här endast frågan om de aldra enklaste ord och satser, dem författaren sjelf

Hammar-sköld, har denne författare, i bihang till Svensk Litteraturtidning, afgifvit en *historisk-kritisk förklaring*. Denna titel synes Recensenten icke rätt passande. Ty *historisk* är skriften icke, utan så vida den innehåller en historia, nemligen om de spratt, som sättaren spelt författaren. *Kritisk* är den icke, så vida man dermed menar hvad som innehåller en förnuftig språkgranskning; ty deraf förekommer intet prof, hvarken i boken eller i förklaringen. *En förklaring*

valt såsom exempel på reglorna. Det tyckes således böra vara nästan omöjligt att härvid misstaga sig om meningen. Men herr H. öfvervinner i dylikt fall alla svårigheter, och gör sjelfva omöjligheten möjlig," slutar han sin granskning med följande ord: "I företalet yttrar författaren, att han egentligen sammanskrifvit denna lärobok för sin äldsta son, för hvilken han fann Dahls och Trendelenburgs Grammatikor alltför vidlyftiga och otydliga. Sommeli språklära åter anses författad efter gamla, nu mera som ogiltiga bevisade åsigter. Recensenten vill ej neka, att denna sednare är både ofullständig och gammalmodig; men för personer af en viss kunskapsgrad innehåller den dock ännu mycket både nytt och lärorikt. Det är af denna anledning som Recensenten tar sig friheten att rekommendera densamma hos herrar H., fader och son, när de begge en gång vilja begynna att lära Grekiska."

På denna recension svara de herr H. med en *historisk-kritisk förklaring*, hvars ton och innehåll åter från Recensentens sida framkallade ett utförligt svar, infördt i Stockholms-Posten för år 1820. Det är af detta svar som här, med frånskiljande af sjelfva de linguistiska detaljerna, ett utdrag lemnas.

är den slutligen ej heller; ty den förklarar egentligen ingenting annat, än hvad som förut var noggsamt bekant, nemligen att herr H. är svag i Grekiskan, och att han hvarken i *hugen* eller i *gemötet* har hvad som fordras af en språklärare, äfven för nybegynnare.

Författaren börjar med den blygsamma förmodan, att Recensenten måtte vara en af dessa olyckliga, som "kommit att sticka hufvudet" i hvad herr H. kallar "en bikupa," och hvad mången annan skulle vara frestad att kalla ett getingbo. Det var, menar han, harmen öfver de ädla flugorna, som förmådde Recensenten att göra litet narr af deras Grekiska. Om så vore, vore väl Recensenten den otacksammaste människa under solen. Han känner ingen Svensk författare, som ej vunnit på Herr H:s tadel, ingen, som ej förlorat på hans beröm, när det nemligen gifvits åt sådana, som haft något att förlora. Recensenten har ej, så vidt han vet, blifvit berömd af honom, och har således i detta afseende ingenting att hämnas. Men herr H. har, genom en följd af skrifter, ändtligen bragt saken derhän, att man numera bevisar sin oväld just derigenom att man uppträder som hans fiende. Han är inom litteraturens område fogelfri; hvem som vill och kan fäller honom, utan vidare åtal. Det är härvid ingen enskilt oför rätt man hämnas; det är blott den allmänna ord-

ordningen, den allmänna säkerheten man bevakar. Den blott och bart grammatikaliska tvist, hvarom här är fråga, står väl icke i något omedelbart sammanhang med dem af hans skrifter, hvarigenom han egentligen förverkat sin litterära medborgsmanna-rätt; men alla hans litterära fel, utan undantag, äro den allmänna hämnens egendom; man bör ej beröfva henne sina sakören. All tvist med en sådan man är och måste vara personlig; ty det är egentligen icke blott frågan om den eller den meningen, utan tillika om honom sjelf, såsom det förvändas representant, såsom den onda principen i vår litteratur. Derföre äro äfven alla vapen mot honom tillåtna, begabbelsen och bevisningen, förtrytelsens allvar och skämtets joller. Från denna synpunkt har äfven Recensenten i sin recension utgått; det var der mindre frågan att bevisa bokens än författarens oduglighet. Närvarande uppsats har väl till sin närmaste afsigt att rättfärdiga de gjorda anmärkningarna; men denna afsigt utesluter icke den andra; och Recensenten anser derföre hvarken nödigt eller nyttigt att ändra den ton, han mot denna författare antagit. —

Qvintilianus säger någorstädes, att en skicklig talare, som har att välja mellan flera, gerna sätter de *svaga* skälen midt i talet, men icke hvarken i början eller i slutet. Herr H. gör

sin sak ännu bättre; han sätter de svaga skälen icke blott midtuti, utan jemväl både i början och i slutet. — — Det ger hvarken nöje eller ära att hafva rätt mot den, som ej försvarar sig annorlunda. Det är som att disputera omkull en döfstum. —

— Jag är glad att för ett ögonblick komma ifrån edra egna fel, dem ni försvarar, till sättarens, dem ni ger till spillo. Det är nemligen han, och ingen annan, som uteglömt perfectum passivum; det är han, som åstadkommit de tre personerna i imperativus, hvilka, som ni säger, blifvit inskjutne från motstående sida. Jag har länge vetat, att ni ej har någon värre fiende än er sättare; det är verkligen han, som är närmaste orsaken till hela er litterära ofärd. Jag trodde dock, att det blott var af okunnighet eller vårdslöshet, som han exponerade er. Men märk nu hans malis. När han nemligen insköt formen i imperativus från den motsatta sidan, gaf han sig likväl tid att ändra accentuationen, och härigenom göra det galna ännu galnare. — — Ni ser således, att det är med berådt mod han chikanerar er. Då följaktligen karlen är så opålitlig, hvarföre gör ni ej som den store Henrik Stephanus, eller som Benjamin Franklin. De satte sjelfve hvad de skrifvit. Eller, om er blygsamhet misströstar att kunna likna dem i skrifvande, välan då, låt skrifvandet fara, och täfla med dem i sättandet. Tro

mig, ni förlorar ingenting derpå. Äfven som sättare kan ni ju på sätt och vis räkna er till den litterata klassen, liksom klockare räkna sig till presteståndet. Vi finge derigenom en eländig författare mindre, och en oförtruten handtverkare mera. Men, innan ni tagit detta kloka parti, säg mig, herr H., gör ni då icke som alla andra författare, hvilka låta trycka sina arbeten på stället, der de vistas: ser ni aldrig sjelf igenom korrekturen? Gör ni det åtminstone icke vid ett paradigma i en språklära, der allt ankommer på bokstafven? Eller, om er egen dyrbara tid ej medgifver detta, hvarföre antager ni icke en korrektör, jag menar en sådan, som korrigerar icke er sjelf, utan sättaren? En spiritus rektor, en *konrektor*, har ni ju redan i herr Bloch; * skaffa er då äfven en *korrektör*, som är långt nödvändigare. En elak skämtare liknade för några år sedan er sjelf, som författare, vid ett korrektur-ark; låt se, att arket hädanefter blir korrekt. —

— — Det är i sanning ingen glädje att strida med er; ty det är egentligen ingen strid, der den angripande, om han ej är alldeles oskicklig, ej gör annat än slår, och den angripande ej gör annat än faller. — —

— — Herr H. säger i sin förklaring, att han anfört exemplen ** egentligen blott för att

* *Bloch*, konrektor på Fyen, var i Grekiska grammatiken en af herr H. ofta åberopad auktoritet.

** Nemligen på de olika grekiska dialekterna.

antydå *andan* af hvarje mundart. Med detta ord drifva författare, som han, alltjemt sitt spel; det är okunnighetens parol och lösen för dagen. När man ingenting vet om saken, ropar man på andan; men andan är ingen narr, han kommer ej till alla, som ropa honom; han gör inga bekantskaper, som han sedermera skulle blygas för. Huru inser man dessutom andan af en sak, der man, som här, alldeles ingenting ser af saken? Är det icke alldeles detsamma, som om man ville lära andan af en god tragedi ur *Prins Gustaf*, eller andan af en opartisk pröfning ur de *Kritiska brefven*? *

Jag gör det ena fröjdesprånget efter det andra, när jag rätt läser och begrundar alla de förträffliga saker, som förekomma i herr H:s historiskt-kritiska förklaring. Af alla förebråelser, som hans afundsmän gjort honom, är väl ingen mera ogrundad än den, att han är en tråkig författare. Jag, som dock skulle vara bland hans motståndare, medgifver med glädje, att han är bland de roligaste och mest komiska jag känner. Det komiska är, som vi vete af Schlegel, ett upp- och nervändt ideal; och det är omöjligt att vara mera komisk än han, när man tager ordet i denna djupsinniga bemärkelse. Det förträffligaste härvid är, att han sjelf alldeles icke tyckes känna sitt komiska värde; men just

* De här citerade skrifterna äro, såsom bekant, författade af herr H.

detta är också rätta adelsbrevet på hans genialiska natur. Ty det rätta geniet är, såsom vi alla vete af den nya esthetiken, ett medvetslöst tillstånd, ett slags magnetisk sömn; följaktligen måste det högsta komiskt-genialiska vara det medvetslöst upp- och nervända, eller, om man vill uttrycka sig olärdt, en författare, som gör allting bakfram, utan att han likväl sjelf märker det ringaste. Aristofanes är också komisk; men felet är det, att den förgiftige Atheniensaren rätt väl visste, huru rolig han sjelf var på andras bekostnad; herr H. deremot, som vet om ingenting, är det aldrig annorlunda än på sin egen. Som hvarje sann konstnär, bringar han alltjemt sin egen personlighet till ett offer; han är en litterär sjelf-parodi, han är ett nyfilosofiskt subjekt-objekt i det komiska. Dessa och flera dylika anmärkningar väcktes hos mig i anledning af det sätt, hvarpå han försvarar de klandrade öfversättningsprofven. Det var, menar han till en början, icke så godt att tolka exemplen riktigt, emedan de äro ryckta ur sitt sammanhang, — ett öde, som plär vara vanligt för allt hvad som anföres såsom exempel. För öfrigt äro de, som han försäkrar, icke oriktigt gifna i den del, som skulle tjena till egentligen bevisande exempel. Således, när exemplet för en regel innefattar tio ord, hvaraf blott ett har direkt hänförande till regeln, är det tillräckligt, om detta enda är riktigt öfversatt; de öf-

riga nio få finna sig i sitt öde. Principen är beqväm. —

— — — Det är dessutom besynnerligt, att herr H. vill åberopa sig på *sammanhanget*. Det förefaller mig, som när Strepsiades hos Aristofanes svärjer vid de Gudar, han förnekat. —

Och härmed skulle det då synas, som hade jag verkligen fört mitt lilla kritiska vaktskepp oskadadt tillbaka öfver den vredgade Lorenzo-floden. En enda anmärkning återstår mig ännu att besvara, hvilken herr H. flera gånger upprepar; den nemligen, att min recension ej är nog omfattande, ej utmärker hvad som i hans bok är det egna och karakteristiska. Är meningen härmed den, att mycket ännu finnes i hans bok, hvilket kunde och borde behandlas på samma sätt, som det nu genomgångna, så är anmärkningen grundad. Men en dylik recension blefve då föga mindre vidlyftig, än boken sjelf. Ty i en tvist med herr H. måste man utgå ifrån och bevisa det aldraenklaste, det mest bekanta, hvarom ingen menniska tviflat. Det är en språkkännare, med hvilken man måste begynna nästan vid innanläsningen. Att dessutom icke finna sig belåten med det redan anförda, är ju dock att vara alltför oförnöjsam. Hvad fordrar väl herr H. mera till en oduglig grammatikus, än att han ej förstår konjugations-läran, ej förstår dialekterna, ej förstår syntaxen, till den grad, att han ej kan riktigt öf-

versätta efter sina egna öfversatta regler? Hvad vill han man skall säga om "det egna och karakteristiska" i en eländig kompilation? Det är helst för en kompilator, omöjligt att i en så bearbetad sak, som Grekiska grammatiken, göra allting galet; och herr H:s bok innehåller också (för att nyttja Lessings ord) mycket både sant och nytt; men det sanna deri är icke nytt, och det nya är icke sant. — Är åter meningen med nyssnämnda anmärkning den, att jag, för att recensera hans bok, bort ingå i en fullständig kritik öfver Hemsterhuysiska konjugations-systemet, hvilket han påstår sig följa, ehuru han, som vi sett, mycket utvidgat och förbättrat det, så måste väl en hvar inse, att det vore olämpligt att nedlägga en dylik undersökning i ett populärt dagblad, och ännu olämpligare att adressera den till en sådan kännare i Grekiskan, som herr H. Hvad jag för min del tänker om denna method, hoppas jag är klart, äfven af det anförda. Den bländar vid första påseendet med sin skenbara enkelhet och regelbundenhet. Den sätter för ett ögonblick Helleniska språkstammen i kruka; men de väldiga rötterna vidga sig, och krukans brister. Grekiskan är ett demokratiskt språk; man måste lemna det sina nycker, om man vill blifva det mäktig. Af alla vår tids yppersta språklärare, af Hermann och Matthiæ, af Buttman och Thiersch m. fl., är derföre denna teori länge-

sedan bestridd och vederlagd och förkastad. Endast i Norden hör man den ännu omtalas; ty ekot är starkt bland de Svenska bergen, och ljuder länge ännu, sedan rösten tystnat. Hvilken outsäglig förvillelse, hvilken ytlighet och oreda denna Basedowska method i grammatiken verkat bland nybegynnarna i vårt fädernesland, derpå behöfver jag ej anföra något annat exempel, än den nybegynnarens, hvars namn det vore oartigt att nämna för herr H. — —

— Mitt papper lider till slut, och jag ville dock så gerna ännu säga er några förbindliga ord. Jag gissar, att ni, som jag, börjar finna denna grammatikaliska tvist tråkig. Vi vilje alltså lemna derhän edra nya åsigter af Grekiska konjugations-systemet, och edra originalidéer öfver dialekterna. Hvarföre skulle vi också tvista om sådana saker, som Grekiska *tempora*, hvilka ej finnas i Grekiskan, eller andan af Joniska dialekten, i verser, som ej äro Joniska? Jag återkommer alltså till edra öfversättningar. Ni har rätt deruti, att de, som förekomma i er grammatik, och hvaraf vi granskat några, äro profbitar, ryckta ur sitt sammanhang, hvaraf lätteligen förklaras, att man finner så litet sammanhang i dem. Ni har äfven rätt deruti, att de endast äro anförda som exempel på reglorna, hvarigenom det naturligtvis blef nödvändigt att oriktigt öfversätta alla sådana ord, som ej direkt hänföra sig till regeln. Men ni har

ju äfven gjort flera andra öfversättningar, jag vill ej säga *utan*, men åtminstone *utom* Grekisk grammatik. Det är i dem ej frågan om några andra reglor, än dem ni praktiskt lemnar blifvande öfversättare. Men huru beklagar jag ej vid detta tillfälle, att jag ej äger alla dessa klassiska verk! Det är sant, jag hade flera gånger kunnat hafva dem för en spottpenning; men jag är envis, jag vill vänta, tilldess jag får dem för hvad de äro värda. Till all lycka äger jag dock er Stjernhjelms. Häri har jag naturligtvis låtit saxen bortrensa allt det onödiga slagg, hvori ni, efter er vana, inbäddat den gamle kraftige sångarens guldkorn; men bland det, som jag för märkvärdighetens skull låtit stå qvar, förekommer äfven en öfversättning ur Xenofon.* Det är ett af edra sednaste arbeten i den klassiska litteraturen, och vi hafve således här tillfälle att beundra den fulländade mästaren. Öfversättningen innehåller väl blott tvenne blad; men lejonet känner man på klospetsen, och herr H. på första sidan. — —

— — De enklaste ställen äro honom för svåra, och han borde ej skrifva, utan länge ännu läsa, den Grekiska grammatikan. Det är så mycket svårare att förklara hans misstag på nyssnämnda ställen, som han citerar Pariser-editionen af 1625, hvori version finnes. Men olyck-

* Memorabilia Socratis.

ligtvis är denna version på latin, och således för herr H. obrukbar. Ty den, som läst hans noter till Virgilius, vet väl, att hans Latin liknar hans Grekiska, och att han fullkomligen är, hvad Cicero kallar, *par in utriusque orationis facultate.* * —

Herr H. är en man, som i mera än tio år gjort sig öfverflödigt bekant i vår läsande allmänhet. Hans namn har spridit sig, liksom tistel på en vanhäfdad åker, i nästan alla delar af vår litteratur. Han har försökt sig i poësi; och hans dikter hvila långt för detta med kamraterna på botten af den flod, som kallas Lethe. Han har försökt sig i filosofien; och Artemidori drömlära är mera läst och bekant, än hans kabbalistiska uppsatser. Han har försökt sig i den egentliga konstläran; och detta blad förvarar deröfver ett vitsord, som är det enda, hvilket ännu påminner om tillvarelsen af hans verk. Han har försökt sig i grammatiken, och visat sig der, som annorstädes, utan beläsenhet, utan reda, utan urskillning, med ett outsläckligt begär till nyheter, ju orimligare, ju bättre. Men det, hvori han mest och oftast försökt sig, är den vittra kritiken, och deri rör han sig ännu; men egentligen är det väl blott stjerten,

* I begge språken lika skicklig.

som rör sig, tills sol går ned: hufvudet är längesedan borta. Den oblidkeliga glömskan gju-
ter alltjemt sitt grummel i hans spår; men
han brottas med dess vågor, och simmar ännu
med oxblåsor under armarna. — Men detta ut-
tömmar ej ännu på långt när hans karakter som
författare. Han har hos oss uppträdt såsom en
motståndare af den allmänna känslan, det all-
männa omdömet. Han har gjort hvad han kun-
nat för att öfvertala nationen, att nästan allt,
hvad den hittills värderat i skaldkonst eller
vältalighet, är idel uselheter. Han har sökt öf-
vertyga oss, att det ej finnes någon annan san-
ning, än den nya, som han hämtar ur de ty-
ska barnböckerna för dagen. Han har, för att
bevisa sina satser, infört en ton i polemiken,
som hittills varit ohörd bland hyfsade folkslag.
Han har satt pöbelskriket på noter och smä-
delsen i system. För sin egen stil har han vid
dylika tillfällen valt sig tvenne mönster: Pythia
i Delfi, som talade i gåtor, och sagokungen öfver
Thronderna, om hvilken Sturleson berättar, att
han skällde två ord, när han talade det tredje.*
Angriper man nu denna man med förnuftiga
grunder, går man honom på lifvet med skäl och
bevis, då gör han som Cacus i Eneiden, han
pustar rök och mörker omkring sig i sin håla.
Anfaller man honom med skämt och qvickhet,

* Hakon Adalsten Fostres Saga, s. 138. Ed. Peringsk.

då skriker han på ytlighet och flärd, liksom vore den plumpa dumheten ett nödvändigt vilkor för grundlighet och insigter. Talar man harmens och förtrytelsens språk till honom, då ropar han på bitterhet och personliga anfall, han, som förnött sitt lif i tadlet, han, som nerspottat nästan allt hvad hans fädernesland för närvarande äger snillrikt och vördnadsvärdt. Det är förgäfves, att det allmänna åtlöjet, den allmänna oviljan, sätter sin häl på hans nacke: han känner det icke. Achilles kunde dock såras i foten, men herr H. är skottfri: han kan, som författare, hvarken såras i eller med foten. Han står med lugn på sin litterära schavott, och skrifver, för att fördrifva tiden, en ny bok deruppe. Han är, som det gamla Rom, modigare efter hvart nederlag. Han är som Thors boccar i sagan: hvarje qväll slagtades de, men hvarje morgon stego de oförtrutna öken upp igen och drogo kärran. Och sålunda stiger äfven herr H. upp, och spänner sig för den litterära skottkärran, der han förer nu Schiller och Leopold, dem han klandrar, nu Melusina och Pelle Båtsman, dem han berömmar. Han kan ej hvila, ty han är litteraturens brandvakt, som går omkring och vill släcka ljusen; han kan ej tiga, ty han är den förderfvade tidsandans eko. Han är som ett nyfödt barn: så framt det lefver, skriker det; han är som en dissonans: den är blott till derigenom att den låter illa. Recen-

senten väntar således ingalunda att bringa honom till tystnad; han väntar tvertom att ännu en gång se sig besvarad med skäl, hämtade ur grammatikens apokryfiska böcker, och med uttryck, hämtade från drängkamrarne. Men i denna sak anser han ej mödan värdt att vidare ingå i något svaromål. Handlingarne i målet ligga nu inför den kunniges ögon, och han väntar tigande dess dom. —

Den gamle Febus Apollo, den Helleniske Guden, strålar munter och klar derute, och rycer med hvarje dag högre och högre opp i den växande våren. Hur skönt blickar han ej in genom mitt fönster, hur präktigt förgyller han ej mensklighetens ärestoder, de gamla Grekerna, på min hylla! Ty ännu älskar han sina landsmän, han älskar sitt modersmål, det sköna, fria, mångfärgade, olympiska språket. Måtte han då vaka öfver dess ringa qvarlevor i Norden, måtte han med vredgade pilar afhålla en hvar, som utsträcker plumpa klåparhänder att mästra på dess eviga byggnad!

Till Danska allmänheten.*

(1824.)

Herr Professor David Munck af Rosenschöld har nyligen i Köpenhamn, med bifogad kritik, utgifvit en dansk öfversättning af det tal, jag sistlidne Oscarsdag hållit vid en akademisk högtidlighet, hvars afsigt var att fira H. K. H. Kronprinsens förmälning. Denna öfversättning är gjord med den vårdslöshet, att originalets mening på många ställen är förfelad, och hela strofer stundom uteslutna. Jag nödsakas derföre förklara, ätt jag, helst i afseende på formen, i sitt närvarande skick ej kan erkänna talet för mitt arbete. Det är möjligt, att den afskrift, herr R. öfverkommit, verkligen haft alla dessa felaktigheter; men då man vill icke blott utgifva utan äfven kritisera en annans arbete, tyckes billigheten fordra, att man ej framställer det inför allmänheten med andra fel än författarens egna.

Herr R. erkänner sjelf, att skriften aldrig varit tryckt i Sverge, men påstår deremot, att tusentals afskrifter deraf vore i omlopp. Han måtte till och med gjort sig den otacksamma mödan att räkna dessa, då han kan försäkra, att deras

* Jfr. *Lefnadsteckning*, första bandet, sid. LXIII.

antal öfverstiger antalet af de tryckta exemplar, han nu utgifvit. Jag har för min del ej hört omtalas denna sällsamhet. Men äfven, om så verkligen förhölle sig, så är det dock en helt olika art af publicitet, ett arbete får genom tryck och genom afskrift. Att man låter någon taga en afskrift af sitt manuskript, är endast ett enskilt förtroende, som ej kan medföra någon ansvarighet inför publiken; men genom tryckning upphör en skrift att längre vara författarens enskilda tillhörighet; den blir allmänhetens, hvars domsrätt han just genom tryckningen erkänner. Ett tal, som det ifrågavarande, har sin offentlighet derigenom att det blifvit hållet. När författaren sjelf ej låter trycka det, är det ett bevis, att han ej önskar deråt någon annan publicitet. Hans orsaker här till kunna vara flerahanda, och han är derföre egentligen ingen redogörelse skyldig; men för min del tvekar jag icke att erkänna, att det i synnerhet var min öfvertygelse om talets litterära obetydlighet, som bestämde mig att vägra dess tryckning. Det vidrör frågor, som utgöra det stora tvisteämnet för dagen, men hvilka vid ett sådant tillfälle ej kunde eller ens borde utvecklas, äfven om jag dertill ägt förmåga. Ett tal kan ej vara en afhandling; och några flyktiga tankar, mera antydda än utförda, undandraga sig med skäl den allmänna granskningen. Icke alla författare fästa så stor vikt som herr R. vid sina små tillfällighetsskrifter. Icke alla kunna

vidtaga den utväg som han, att vara den ende, som aldrig glömmer dem, den ende, som ännu ideligen omtalar och beundrar de förgätna. Icke alla älska en litterär ära, som alltjemt uppträder som sin egen trumpetare. Det synes som om herr R. och jag hade något skiljaktiga åsikter både af litterärt och moraliskt värde. Jag skulle till exempel ej vilja slå mig till riddare på en skrift, den författaren sjelf ej ansett som vapenför. Jag skulle ej genom insinuationer och halfva vinkar vilja förkättra en annans politiska tänkesätt, i synnerhet när jag uppsnappat dem ur ett otryckt arbete. Jag skulle ej kunna vara nog oblyg att till en konung och tvenne kronprinsar dedicera, icke blott en obetydlighet, utan äfven en obetydlighet, den jag, för att tala lindrigt, på ett så tve tydigt sätt åtkommit.

Om herr R:s afsigt varit den, som han föregifver, att i opinionen motverka vådan af de politiska villomeningar, jag skall hysa; så måste man åtminstone erkänna, att det medel, han dertill valt, är ett af de aldra besynnerligaste. I världens närvarande skick kan en otryckt skrift ej bli farlig: det är en pil, som ännu ej är afskjuten. Men om det vore sant, hvad ingen annan vet än herr R., att afskrifternas mängd varit så oerhörd i Sverige; hvarföre gör han då skriften bekant i Danmark, der troligtvis aldrig
någon

någon annan afskrift funnits än den felaktiga, som han sjelf fört med sig öfver sundet? Ansåg han en vederläggning för behöflig, hvarför gaf han den i ett land, i ett språk, der hon måste vara onödig, så länge den skrift, han ville vederlägga, var okänd? Det är som att träta med det eko, man sjelf uppväckt, det är som att visa sig beställsam vid släckningen af den brand man sjelf stiftat. Ville han motverka det onda så borde det väl snarare ske der det yppat sig, än der hvarest det ännu ej fans. I Sverge, der olyckan timat, borde han, herr R., komma med hjälpen. Men härvid mötte en svårighet. Skulle vederläggningen ej sväfva ännu mer i luften än den nu gör, så kunde den ej gerna utgifvas utan i förening med det förderfliga talet. Men Svensk lag stadgar ansvar och böter för den, som utan författarens samtycke utgifver hans arbete. Derföre måste sjukdomen kureras på de friska, den viktiga konserverande åtgärden måste vidtagas der hon alls icke behöfdes, nemligen utomlands; ty der låg hafvet emellan lagen och dess öfverträdare. Det är en gammal plägsed att försälja i Danmark hvad man olofligen åtkommit i Skåne, eller tvertom; men att äfven i litterär väg använda en likartad industri, är en uppfinning, hvaraf äran tillhör herr R. Han kan nu icke juridiskt tilltalas; men jag underställer hvarje man af ära i de

begge konungarikena, huruvida det kan anses öfverensstämmande med hederns lagar att, under skygd af en dylik strafflöshet, icke blott utgifva en anans arbete, utan äfven utgifva det för att få kritisera det, och — hvad som är ännu sämre — för att få kasta skugga på författarens politiska och medborgerliga tänkesätt. Hvad den sistnämde afsigten angår, så är den likväl troligtvis förfelad. Man gör i Sverige ej jagt på så kallade *demagogische Umtriebe*: akademiska lärare stå ej här under polisen, och våra litterära delatörer måste resa utomlands för att få trycka sin galla, och till fäderneslandet öfverskicka sina insinuationer, i ett främmande språk.

Efter denna förklaring hoppas jag, att både allmänheten och herr Professor R. inse, det all vidare skriftvexling i detta ämne måste från min sida för alltid upphöra.

Strödda tankar

ur *Författarens bref*.*

Lord Byron.

(1820.)

— Jag anser Byron för en högst märkvärdig, ehuru ingalunda älskvärd natur. Det är en poëtisk Napoleon. Det ligger någonting stort och titaniskt i hans väsende. Som de gamle Titanerne (deras släkte lefver ännu), är han väl fallen i den olika striden emot lyckligare, men ej högre, makter; men man ser dock på den fallne, att det blott var ett sådant sinne, som kunde tänka på att bestorma himmelen. En fallen engel, väldig som Miltons, är den bild, hvarunder jag alltjemt föreställer mig honom. Som en förstörd verld, bebodd af de fördömdas andar, står hans stjärna med ett blodrödt sken på vår poetiska horisont. — Jag anser, om jag skall vara uppriktig, en sådan sinnesstämning ingalunda för poëtisk. Ty den rätta poésien måste väl upplösa alla dissonanser i och utom sig; hon måste jemna allt hvad lifvet och verkligheten har ojemt och skrofligt; och det är icke i det brusande hafvet, utan i det lugna,

* Utförligare prof af Författarens brefstil komma i nästa band att inrymmas.

som himlen speglar sig med sina stjernor. Men det är dock intressant att betrakta ett dylikt väldigt sinne äfven i sina ruiner. Det är som jag föreställer mig det gamla Minnets enkesäten, Rom eller Persepolis, med sin förbleknade herrlighet. För mig åtminstone är det intressantare att se en sådan manlig själ, som med förbittradt mod och lugn förtviflan sätter sig till tappert motvärn emot sitt öfvermäktiga öde, än att höra detta honungsöta, trånsjuka pjunk, hvarmed våra rimmare för dagen vilja öfvertyga oss om sin poëtiska kallelse; liksom ingifvelsens källa vore en tårekälla, liksom geniet voro en fortfarande nerfsjuka. Det är bättre att trotsa än att klaga, ehuru ingendera är poëtiskt. Jag kan beklaga det förra, men jag kan endast förakta det sednare. Märkvärdigt är det äfven, att, ehuru Lord Byron visar sig hata meniskoslägtet, likväl ofta i hans skrifter en stråle af innerlig tillgifvenhet och ren mänsklig ömhet röjer sig för enskilda människor. Det är hans bättre Genius, som hviskar i stormen; det är en oas i ödemarken af hans arma, plågade hjerta. En hvar har sina mörka stunder, då han tviflar på Gud eller, som här vill säga detsamma, på mäskligheten; men tviflet i sig sjelft är icke förkastligt. Det är människans nödankare. Går det endast djupt nog, så slår det sin tand i botten på en afgrund, och håller lifvets vacklande skepp fast under stormen. En-

dast den ytliga jämmern, som simmar likt ett flöte på de triviala vågorna, är, eller borde vara, förhatlig för hvarje ädelt sinne. — För öfrigt kan det blott vara *en* röst om versens skönhet och framställningens energi hos Byron. Det är, i Sverige åtminstone, förlorade konster, dem man för sällsynthetens skull borde värdera. —

Lord Byron.

(1822.)

Lord Byrons *Cain* har jag nyligen läst. Som dramatiskt poëm (han kallar det *a Mystery*) är det obetydligt, och i afseende på andan af det hela, ohyggligt. Det är en *djefvulens theodicée*. Byron blir allt mörkare och mörkare; hans sinne är snart som en slocknad brand. Allt hans geni oakadt, blir han mig dock allt mer och mer vidrig; ty det rent af *infernaliska* är, bland annat, äfven opoëtiskt. —

Tyska Vitterheten.

(1820.)

— Med undantag af två eller tre stora namn, kan jag icke neka, att jag föraktar hela det heliga "Romerska riket." Fransyska vitterheten, med all sin ytlighet och prosa, har dock åtminstone en national-fysionomi; men den Tyska är och förblifver en blott profkarta. —

Fransyska Vitterheten.

(1829.)

Fransyska poésien lär för närvarande befinna sig i islossningen. Jag nekar icke, att jag tyckte bättre om henne, då hon låg bottenfrusen. En revolution säges föregå i Franska dramatiken; men det är besynnerligt nog, att all Fransysk revolution är lika blodig, vare sig i historien eller på theatern. Dumas' arbete (*Henri III*) liknar mindre en dram än ett slagtarhus. För ett sådant slags Romantik lönar det ej mödan att afvika från den gamla goda slentrianen.

Pris-ämne.

(1821.)

Boktryckaren Göschen i Berlin utsatte, för några år sedan, en belöning af en dukat för hvarje tryckfel, som kunde upptäckas i hans edition af Homer. Jag har nu framför mig en författare, som gerna hade kunnat utsätta en belöning af tjugusex dukater för hvarje gnista af geni, som kunde upptäckas i hans poëmer, utan äfventyr att bli fattig derpå. —

Thorild.

(1829.)

Thorilds verser öfver Gustaf III höra till det skönaste och hjertligaste jag läst af honom. Annars var dock i Thorilds väsende en sådan besynnerlig blandning af filosofiska och poëtiska

elementer, att hvarken poésien eller filosofien kunde rätt utveckla sig derur. Han hade i allmänhet jemt så mycket poësi, som tjenat att fördunkla vettenskapen, och så mycken filosofisk anda, som behöfs för att göra poésien prosaisk. Han är en representant af den mängd tillämnade men endast halfgångna genier, som i vår litteratur äro talrikare än annorstädes, troligtvis, till en stor del åtminstone, af brist på retningsmedel utifrån, utan hvilka all fullkomlig utbildning är så sällsynt. Han blef också snarare en stor konversations-talang, än en stor författare. Men visserligen var han ett ädelt, fritt och uppåt sträfvande sinne. På hans litterära karakter känner jag ingen större fläck än hans verkligen bondaktiga högfärd, och ett skryt, som blott plär vara naturligt hos små sinnen. Men äfven detta torde, ehuru blott till en del, kunna förklaras af de olyckliga polemiska förhållanden, hvori han under hela sin lefnad var invecklad. — *Högmod* förlåter jag hos en författare, men aldrig *fåfänga*. Det må vara vackert och lofligt att man söker rädda den mångfaldigt förföljda och misskända mannens ära efter hans död; men det gifves en öfverdrift i beröm, som i tadel, hvilken ej finner något villigt öra. Och hvarken Thorild, eller Ehrensvärd, eller Svedenborg, blifva inför efterverldens domstol *det*, hvar till man nu på en tid velat göra dem. Man kan för ett ögonblick upplyfta dem, men det visar

sig snart, att deras namn ha fallandesoten, hvilken, som man vet är obotlig. — Hvad var då Thorild? Det, som så många andra, det, som vi egentligen alla äro i Norden, ett godt anlag, som ej kan komma till någon utveckling: förfrusna puppor, som aldrig bli fjärilar.

Franzén.

(1821.)

Franzéns sköna skaldestycke, *Thorild till Leopold*, är det vackraste jag på länge läst på Svenska. Franzén är dock i poetiskt afseende allas vår mästare. Ty när vi andre blossa opp som narrar för ögonblicket, och stå och flinta litet i natten, då brinner hans låga med stilla och jemnt sken, och ingifvelsen hos honom är icke ett förbigående, utan hans vanliga och naturliga tillstånd. Jag tänker dervid alltid på våra första föräldrar före fallet. Ett paradys af frid och oskuld blomstrar ännu i hans själ. Men den större allmänheten känner icke hälften af hans värde, hvarken som menniska heller skald. Ty hans dikt är likaså stilla och lugn som hans lif, och vår publik önskar sig idel *tours de force* och lindansarsprång i poésien, hvarföre också vi alla, mer eller mindre, öfva oss i allehanda attituder och taskspelarekonster.

Leopold.

(1821.)

Att en man, som Leopold, af Franzén, just af den rätta, förpassades till odödligheten, det

gläder mig i sanning; ty visserligen hade han gått dit ändå, oaktadt alla fosforistiska protester, men utan tvifvel måste det ha varit en bitter känsla att se sig misskänd af en hel generation, och på sin höjd prisas af excellenserna. — — Den gamle sångaren kan nu med lugn lägga sig ner och somna på sin lagerbädd för att uppvakna vid klangen af bättre lyror. I öfrigt är han nu alldeles blind. Det gick ändå an så länge han var enögd. Ty dagen är också enögd, och ser dock allt. Men att icke se en skymt af det herrliga ljuset, af Guds sköna skapelse, det är dock rysligt, helst för en poët. Det är den största olycka, jag kan tänka mig på jorden. Mörkret har förfärligt hämnat sig på sin gamla fiende.

— Leopolds bifall gläder mig, men förvill mig skall det icke. Han betraktar mig som Fosforismens motsats, och tillägger mig derföre med runda händer allt hvad den saknar. Sålunda förklarar sig på ett ganska naturligt sätt hela miraklet af min poëtiska ära. I öfrigt ville jag gerna säga Leopold, ej någon artighet, men huru uppriktigt jag värderar honom. Det svåra är, icke att göra en sådan sak, men att göra den apropos. Ty att, som vanligen sker, utan någon särskilt anledning, springa fram och hålla honom rökfattet under näsan, synes mig ej passande.

(1822.)

Från Leopold har jag haft ett mycket grant bref, och jag är rätt glad, att gubben funnit sig

så belåten med den lilla höflighet, jag visat honom.* Ordspråket säger, att det är litet, som man kan roa barn med; och gamla gubbar och stora snillen äro också verkligen barn. Jag beundrar uppriktigt den gamla Gustavianen; ty han har dock på sin väg hunnit högre än någon af oss andra på vår. För öfrigt skrifver han, att han sysselsätter sig i sitt mörker med filosofiska spekulationer. Det är också rätt; ty hvad skulle väl filosofien vara annat än en afsigkommen poësi, en axplockning, sedan fältet är skördadt? Att hon på detta sätt lifnärer sig, derpå är ingenting att säga; men att hon i sin fattigdom skryter med skatter, som om hon vore drottningen af Saba; att hon icke vill erkänna, att hon har födan af smulorna, som falla från rika mannens bord, — detta är det egentligen, som förargar mig; ty en ärlig fattigdom är ej skamlig, men väl skrytet och högfärden, som förenas dermed. —

Geijer.

(1821.)

I Svenska Akademien är en plats ledig efter Edelcrantz. Man talar om flera såsom hans efterträdare. — Den enda, man icke nämner, är *den*, som i min tanke borde vara sjelfskrifven, nemligen Geijer. Geijer är icke min personliga

* Dedikationen af poëmet *Axel*.

vän; i mångfaldiga saker tänka vi alldeles olika. Men hvad gör det? Hans stora, kraftiga, verkliga rent Svenska snille har jag aldrig misskämt. Han är dagens man, och ville han alltid följa sin bättre Genius, så vore han äfven tidehvarfvets. Det är ömkligt, om småaktiga kon siderationer och eländiga reulärighets-frågor i theologien eller vitterheten möjligtvis vid ett sådant tillfälle skulle komma att ha något inflytande. I en vitterhet, som den Svenska, borde dock alla de bättre förena sig; de äro ej för många; men uselhetens antal heter Legio. Jag älskar ej Fosforisterna; men lika så litet älskar jag de bleka hofnäsorna, som i allt vädra den Nya Skolans os, och drifva på sporr efter kättare. För öfrigt vinner Geijer ingenting genom ett sådant val, men Akademien vinner, i min tanke, betydligt. Som en Margareta Fridkulla, kunde och borde hon stifta fred emellan de krigande makterna.

N. L. Sjöberg.

(1822.)

Nekrologen i Posten* öfver Sjöberg är otvifvelaktigt af Leopold. Helt och hållet rätt kan jag väl icke ge honom i alla hans omdömen öfver den salige döde; men i hufvudsaken instämmer jag fullkomligen med honom, att nemligen Sjöberg, så föraktad han nu är, var i sig sjelf vida större poët, än mången nu prisad rim-

* Stockholms-Posten.

mare, som med förnåma miner ser ner på hans sånger. Ett sådant stycke som hans *Ode öfver skaldekonsten* kunna ej många af våra nu lefvande poëter dikta. Men visserligen äro hans flesta öfriga stycken obetydliga, och i synnerhet led hans fantasi af en torka, som vanligtvis bebådar missväxt.

Under en sjukdom.

(1821.)

— Att vi alla måste dö, vet jag; men visserligen fölle det sig under närvarande omständigheter litet olägligt, om icke för mig, likväl för de mina. Jag tror mig ha så mycket mod som de flesta, men jag nekar icke, att dylika föreställningar verka nedslående på mitt lynne och förlama mitt fordom friska sinne. Dock — öfver det oundvikliga beklagar sig endast en dåre. Resignation är summan af lifvets vishet, och att hålla god min i det elaka spel, som vi kalla lifvet, ett spel, som *måste* tappas, detta bör äfven det ringaste eftersinnande lära oss. Mången har också haft mindre glädje af sitt lif, än jag. Derföre tackar jag uppriktigt Gud, och söker qväfva allt onyttigt missnöje deröfver, att glädjen nu tyckes vara slutad.

(1823.)

Några funno mitt tal* alltför dristigt och skarpt. Sant är också, att jag ej skonade den

* Talet på Oskars-dagen 1823.

heliga alliansen och de infama principer, som nu styra verlden. Men som jag icke ämnar göra någon lycka i diplomatiken, tyckte jag att jag väl kunde säga rent ut hvad alla meniskor visste att jag tänkte. — I öfrigt låter jag ej trycka det; men det var mig ändå fågnesamt att få lätta mitt samvete, och säga huru hjertligt jag hatar och föraktar tidehvarfvets barbariska munk-idéer.

Nikander.

(1821.)

Vår vittra verld erbjuder få nyheter. Det årliga fattigbetyget, nemligen poëtiska kalendern, innehåller ingenting af minsta märkvärdighet, utom några stycken af Atterbom och Grafström. Men en ung studerande, Nikander, har utgifvit en tragedi: *Runesvärdet*, som likväl fästade min synnerliga uppmärksamhet. Visserligen hör hon till hvad man kallar den Nya Skolan, visserligen har hon ock flera af dess olater och löjligheter. Hufvudhjeltens är en alldeles misslyckad karakter, som hvarken är kristen eller hedning. Hans älskarinna, som under styckets gång vandrar till Jerusalem för att dö, är ett spöke både före och efter sin död; djefvulen går skenbarligen omkring på theatern i munkkåpa, och underverk och biggotteri och hela den öfriga opoëtiska trossen, saknas ej heller. Men, med allt detta, har dock stycket, och i synnerhet sista akten, en mängd af ställen, som jag, för min del åt-

minstone, anser för verkligt poëtiska. Det är, utan undantag, den mest genialiska tragedi, vi hittills äga på Svenska. Jag vet huru litet detta vill säga; men hos en yngling bör man dock se på, ej blott hvad han är, utan äfven hvad han lofvar att blifva. Hos oss är allting blott knopp, stannar också vanligtvis dervid; blommorna höra till en sydligare sol. —

Oehlenschläger.

(1821.)

Oehlenschlägers *Aladdin* synes ni mig dömma något strängt. Som all *romantisk* dramatik faller den något i det breda och gränslösa; men det ligger i sakeus natur. Ty då annan dramatik blott koncentrerar och afspeglar ett människolif, koncentrerar och afspeglar den romantiska ett helt tidehvarf. När den förra är individuell, är den sednare världshistoriskt. På detta sätt förstår jag de flesta af Shakspeares stora skapelser, som annars skulle förefalla obestämda och utsväfvande. I öfrigt är *Aladdin* icke egentligen någon bestämd, individuell person. Han är en blott representant af *lyckan*, hvilken som en himlagåfva ofta träffar den fromma, renhertade obetydligheten. Dess motbild är *Noureddin*, den kalla, mångfaldigt bildade, beräknande *egoismen*, som ändå besegras af *Gudarnes* gunstling. I detta hänseende ha begge dessa figurer en skön och djup betydelse. —

Sedan Goethe öfverlevvat sig sjelf, anser jag uppriktigt Oehlenschläger för vår förste nu lefvande poët i Europa, ehuru mycket jag annars styckewis kan ha att påminna emot hans alltför fruktbara sångmö. Ty när man, som hon, faller i barnsäng hvart halfår, så kunna ej alla barnen vara välskapade. —

Tegnér.

(1821.)

— Allvarsamt taladt, så har jag aldrig ansett mig sjelf för någon poët, i ordets högre bemärkelse. *De* se helt annorlunda ut. Jag är en dilettant, som de andra, en Homerid. På sin höjd en Johannes döpare, som bereder väg för den, som komma skall. Att han någon gång skall komma, äfven i Sverge, derom är jag för min del öfvertygad. En jungfru är hafvande med honom, nemligen det Svenska Språket, den Svenska Historien, en verklig Gudamoder. Men *vi* få troligen icke se hans anlete.

INNEHÅLL.

Skrifter på prosa.

Tal vid jubelfesten 1817	sid. 5.
Inträdestal i Svenska Akademien, 1819	» 40.
Tal på Oscars-dagen 1823	» 108.
Tal vid offentliga föreläsningarnas slut i Lund, 1824	» 135.

Skoltal.

— — På Wexiö Gymnasium, Maj 1824	» 151.
— — På Wexiö Gymnasium, Juni 1826	» 168.
— — I Jönköpings skola, Juni 1827	» 183.
— — På Wexiö Gymnasium, Juni 1828	» 203.
— — I Jönköpings skola, Juni 1830	» 217.
— — På Wexiö Gymnasium, Juni 1830	» 233.
— — På Wexiö Gymnasium, Juni 1831	» 253.
Utdrag af Svar på en Antikritik	» 270.
Till Danska allmänheten	» 286.
Strödda tankar, ur författarens bref	» 291.

STOCKHOLM. 1860.

P. A. NORSTEDT & SÖNER.

Kongl. Boktryckare.

